

T. C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Ekonomi ve Finans Anabilim Dalı

GELİŞMİŞ VE GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERDE
ENFLASYONUN GELİR DAĞILIMI ÜZERİNE ETKİSİ:
1990-2017

Doktora Tezi

Duygu ÇELİK

Danışman

Doç. Dr. Kemal ERKİŞİ

İstanbul – 2021

TEZ TANITIM FORMU

Yazar Adı Soyadı : Duygu ÇELİK

Tezin Dili : Türkçe

Tezin Adı : Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Enflasyonun Gelir Dağılımı Üzerine Etkisi: 1990-2017

Enstitü : İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Anabilim Dalı : Ekonomi ve Finans

Tezin Türü : Doktora

Tezin Tarihi : 29.11.2021

Sayfa Sayısı : 137

Tez : Doç. Dr. Kemal ERKİŞİ

Danışmanları

Dizin Terimleri : Gelir Dağılımı Eşitsizlikleri, Enflasyon, Panel Zaman Serisi

Türkçe Özet

Literatürde gelir dağılımı adaletsizliklerini doğrudan ve açık bir şekilde etkileyen pek çok faktörün olduğu diğer araştırmacıların yaptığı nicel çalışmalarla da ortaya koyulmaktadır. Fakat çalışmanın temel konusu olan enflasyonun gelir dağılımı adaletsizliği üzerindeki etkisi tartışmalı bir konu olagelmıştır. Bu nedenle bu çalışmada enflasyonun gelir dağılımı üzerine olan etkisi modele 24 gelişmiş yani üst gelir grubunda yer alan ülke ve 19 gelişmekte olan yani üst-orta ve alt-orta gelir grubunda yer alan ülke dahil edilerek analiz edilmeye çalışılmıştır. Ülkelerin çeşitli değişkenlerine ait verileri 1990 ile 2017 yılları arasındaki verilerini kapsamaktadır. Modele dahil edilen gelişmiş ülkeler arasında ABD, Almanya, Avustralya, Avusturya, Belçika, Birleşik Krallık, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Finlandiya,

Fransa, Hollanda, İrlanda, İspanya, İsrail, İsveç, İsviçre, İtalya, Kanada, Lüksemburg, Norveç, Panama, Şile, Uruguay ve Yunanistan yer almaktadır. Modele dahil edilen gelişmekte olan ülkeler arasında ise Belarus, Bolivya, Brezilya, Dominik, Ekvador, Endonezya, Güney Afrika, Hindistan, Honduras, Kolombiya, Kosta Rika, Malezya, Meksika, Paraguay, Peru, Rusya, Tayland, Türkiye ve Ukrayna yer almaktadır. Bunlar içerisinde Bolivya, Hindistan, Honduras ve Ukrayna, Dünya Bankası sıralamalarında alt-orta gelir grubunda yer alırken, diğerleri üst-orta gelir grubunda yer almaktadır. Sonuç olarak çalışmada kullanılan panel zaman serisi analizi 24 üst gelirli ülke, 19 üst-orta ve alt-orta gelirli ülke ile gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın sonucuna göre gelişmiş ülke grubunda temel değişkenimiz olan enflasyonun, ayrıca kişi başı GSYH'nın, ticari açıklığın ve nihai kamu harcamalarının %95 güven aralığında anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Gelişmekte olan ülke grubunda ise yine temel değişken olan enflasyon oranı, ayrıca kişi başı GSYH ve nihai kamu harcamalarının anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Gelişmiş ülkelerde enflasyon oranındaki %1'lik bir artış, Gini katsayısını 0.00028 azaltmaktadır. Yani gelişmiş ülkelerde enflasyon artışı gelir eşitsizliği problemini azaltarak, olumlu bir katkı yapmaktadır. Fakat gelişmekte olan ülkelerde enflasyon oranlarındaki %1'lik bir artış Gini katsayısını 0.0000076 arttırmaktadır. Yani gelişmiş ülkelerin aksine enflasyon gelir dağılımı üzerinde bozucu bir etki yapmaktadır. Literatürde iki durumu da destekleyen çalışmalar bulunmaktadır. Gelişmiş ülkeler grubunda kişi başı GSYH'daki %1 lik bir artış, Gini katsayısını 0.0000012 azaltmaktadır. Yani kişi başı gelir arttıkça gelişmiş ülkelerde gelir dağılımı adaletsizlikleri azalmaktadır. Olumlu bir katkı yapmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde ise kişi başı GSYH'daki %1'lik bir artış Gini katsayısını 0.0000044 azaltmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde de kişi başı gelir arttıkça gelir

dağılımı adaletsizlikleri azalmaktadır. Orada da kişi başı gelir artışının olumlu etkisi bulunmaktadır. Gelişmiş ülkelerde nihai kamu harcamalarındaki %1'lik bir artış Gini Katsayısını 0.05 arttırmaktadır. Yani gelir dağılımı adaletini olumsuz yönde etkilemektedir. Gelişmekte olan ülkelerde nihai kamu harcamalarındaki %1'lik bir artış Gini Katsayısını 0.020 arttırmaktadır. Her iki ülke grubunda da nihai kamu harcamalarının gelir dağılımı üzerinde olumsuz bir etki yarattığı tespit edilmiştir. Son olarak gelişmiş ülke grubunda ticari açıklıktaki %1'lik bir artış Gini katsayısını 0.00040 arttırmaktadır. Yani gelir dağılımı üzerinde olumsuz bir etki yarattığı tespit edilmiştir. Gelişmekte olan ülke grubunda ise bu değişken gelir dağılımı eşitsizliği üzerinde anlamsız bulunmuştur.

Dağıtım Listesi : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsüne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

İmzası

Duygu ÇELİK

T. C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Ekonomi ve Finans Anabilim Dalı

GELİŞMİŞ VE GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERDE
ENFLASYONUN GELİR DAĞILIMI ÜZERİNE ETKİSİ:
1990-2017

Doktora Tezi

Duygu ÇELİK

Danışman

Doç. Dr. Kemal ERKİŞİ

İstanbul – 2021

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Duygu ÇELİK

.../.../2021

İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Duygu ÇELİK'in "Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Enflasyonun Gelir Dağılımı Üzerine Etkisi: 1990-2017" adlı tez çalışması, jürimiz tarafından Ekonomi ve Finans anabilim dalı, Ekonomi ve Finans bilim dalında DOKTORA tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan

Doç. Dr. Kemal ERKİŞİ

(Danışman)

Üye

İmza

Dr. Öğr. Üyesi İlker İNMEZ

Üye

İmza

Dr. Öğr. Üyesi Onur ÖZDEMİR

Üye

İmza

Dr. Öğr. Üyesi Semra BOĞA

Üye

İmza

Dr. Öğr. Üyesi Emre ERGÜVEN

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

... / ... / 2021

İmzası

Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ

Enstitü Müdürü

ÖZET

Gelir dağılımının adaletsiz bir şekilde dağıtımını dünyadaki pek çok ülkenin en temel makroekonomik problemlerinden bir tanesidir. Bu problem ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre farklılıklar gösterebilmektedir. Gelir dağılımı adaletsizliğine neden olan faktörleri ve bu faktörlerin gelir eşitsizliklerini ne ölçüde etkilediğini belirlemek ayrıca önem taşımaktadır. Bu vesile ile ülkelerin politika yapıcıları ve uygulayıcıları, gelir dağılımı adaletsizliklerini azaltmaya ve gidermeye yönelik politikalar geliştirebilmekte ve bu politikaların daha etkin bir şekilde uygulanmasına yönelik adımlar atabilmektedir.

Literatürde gelir dağılımı adaletsizliklerini doğrudan ve açık bir şekilde etkileyen pek çok faktörün olduğu diğer araştırmacıların yaptığı nicel çalışmalarla da ortaya koyulmaktadır. Fakat çalışmanın temel konusu olan enflasyonun gelir dağılımı adaletsizliği üzerindeki etkisi tartışmalı bir konu olagelmıştır. Bu nedenle bu çalışmada enflasyonun gelir dağılımı üzerine olan etkisi modele 24 gelişmiş yani üst gelir grubunda yer alan ülke ve 19 gelişmekte olan yani üst-orta ve alt-orta gelir grubunda yer alan ülke dahil edilerek analiz edilmeye çalışılmıştır. Ülkelerin çeşitli değişkenlerine ait verileri 1990 ile 2017 yılları arasındaki verilerini kapsamaktadır. Modele dahil edilen gelişmiş ülkeler arasında ABD, Almanya, Avustralya, Avusturya, Belçika, Birleşik Krallık, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İrlanda, İspanya, İsrail, İsveç, İsviçre, İtalya, Kanada, Lüksemburg, Norveç, Panama, Şile, Uruguay ve Yunanistan yer almaktadır. Modele dahil edilen gelişmekte olan ülkeler arasında ise Belarus, Bolivya, Brezilya, Dominik, Ekvador, Endonezya, Güney Afrika, Hindistan, Honduras, Kolombiya, Kosta Rika, Malezya, Meksika, Paraguay, Peru, Rusya, Tayland, Türkiye ve Ukrayna yer almaktadır. Bunlar içerisinde Bolivya, Hindistan, Honduras ve Ukrayna, Dünya Bankası sıralamalarında alt-orta gelir grubunda yer alırken, diğerleri üst-orta gelir grubunda yer almaktadır. Sonuç olarak çalışmada kullanılan panel zaman serisi analizi 24 üst gelirli ülke, 19 üst-orta ve alt-orta gelirli ülke ile gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın sonucuna göre gelişmiş ülke grubunda temel değişkenimiz olan enflasyonun, ayrıca kişi başı GSYH'nın, ticari açıklığın ve nihai kamu harcamalarının %95 güven aralığında anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Gelişmekte olan ülke grubunda ise yine temel değişken olan enflasyon oranı, ayrıca kişi başı GSYH ve nihai

kamu harcamalarının %95 güven aralığında anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Gelişmiş ũlkelerde enflasyon oranındaki %1'lik bir artış, Gini katsayısını 0.00028 azaltmaktadır. Yani gelişmiş ũlkelerde enflasyon artışı gelir eşitsizliği problemini azaltarak, olumlu bir katkı yapmaktadır. Fakat gelişmekte olan ũlkelerde enflasyon oranlarındaki %1'lik bir artış Gini katsayısını 0.0000076 arttırmaktadır. Yani gelişmiş ũlkelerin aksine enflasyon gelir dağılımı ũzerinde bozucu bir etki yapmaktadır. Literatũrde iki durumu da destekleyen çalışmalar bulunmaktadır. Gelişmiş ũlkeler grubunda kişi başı GSYH'daki %1 lik bir artış, Gini katsayısını 0.0000012 azaltmaktadır. Yani kişi başı gelir arttıka gelişmiş ũlkelerde gelir dağılımı adaletsizlikleri azalmaktadır. Olumlu bir katkı yapmaktadır. Gelişmekte olan ũlkelerde ise kişi başı GSYH'daki %1'lik bir artış Gini katsayısını 0.0000044 azaltmaktadır. Gelişmekte olan ũlkelerde de kişi başı gelir arttıka gelir dağılımı adaletsizlikleri azalmaktadır. Orada da kişi başı gelir artışının olumlu etkisi bulunmaktadır. Gelişmiş ũlkelerde nihai kamu harcamalarındaki %1'lik bir artış Gini Katsayısını 0.05 arttırmaktadır. Yani gelir dağılımı adaletini olumsuz yũnde etkilemektedir. Gelişmekte olan ũlkelerde nihai kamu harcamalarındaki %1'lik bir artış Gini Katsayısını 0.020 arttırmaktadır. Her iki ũlke grubunda da nihai kamu harcamalarının gelir dağılımı ũzerinde olumsuz bir etki yarattığı tespit edilmiştir. Son olarak gelişmiş ũlke grubunda ticari açıklıktaki %1'lik bir artış Gini katsayısını 0.00040 arttırmaktadır. Yani gelir dağılımı ũzerinde olumsuz bir etki yarattığı tespit edilmiştir. Gelişmekte olan ũlke grubunda ise bu değişken gelir dağılımı eşitsizliği ũzerinde anlamsız bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Gelir Dağılımı Eşitsizliği, Enflasyon, Panel Zaman Serisi

SUMMARY

The unfair distribution of income is one of the most fundamental macroeconomic problems of many countries in the world. This problem may differ according to the development level of the countries. It is also important to determine the factors that cause income distribution inequality and to what extent these factors affect income inequality. On this occasion, policy makers and implementers of countries can develop policies to reduce and eliminate income distribution injustices and take steps towards more effective implementation of these policies.

Quantitative studies conducted by other researchers also reveal that there are many factors that directly and explicitly affect income distribution injustices in the literature. However, the effect of inflation, which is the main subject of the study, on income distribution injustice has been a controversial issue. For this reason, this study attempts to analyze the effect of inflation on income distribution by including 24 developed countries in the upper income group and 19 developing countries in the upper-middle and lower-middle income groups. The data of various variables of the countries includes the data between 1990 and 2017. Developed countries included in the model include the USA, Germany, Australia, Austria, Belgium, United Kingdom, Czech Republic, Denmark, Finland, France, Netherlands, Ireland, Spain, Israel, Sweden, Switzerland, Italy, Canada, Luxembourg, Norway, Panama, Chile, Uruguay and Greece. Developing countries included in the model include Belarus, Bolivia, Brazil, Dominican, Ecuador, Indonesia, South Africa, India, Honduras, Colombia, Costa Rica, Malaysia, Mexico, Paraguay, Peru, Russia, Thailand, Turkey and Ukraine. Among these, Bolivia, India, Honduras and Ukraine are in the lower-middle income group in the World Bank rankings, while others are in the upper-middle income group. As a result, the panel time series analysis used in the study was conducted with 24 upper-income countries, 19 upper-middle and lower-middle-income countries.

According to the results of the study, it was concluded that inflation, which is our main variable in the developed country group, as well as GDP per capita, trade openness and final public expenditures are significant at 95% confidence interval. In the developing country group, it is concluded that inflation rate, which is the main variable, as well as GDP per capita and final public expenditures are significant at 95% confidence interval. A 1% increase in the inflation rate in developed countries reduces

the Gini coefficient by 0.00028. In other words, increase in inflation makes a positive contribution by reducing the problem of income inequality in developed countries. However, a 1% increase in inflation rates in developing countries increases the Gini coefficient by 0.0000076. In other words, unlike developed countries, inflation has a detrimental effect on income distribution. There are studies in the literature that support both situations. A 1% increase in per capita GDP in the developed countries group decreases the Gini coefficient by 0.0000012. In other words, as income per capita increases, income distribution injustices decrease in developed countries. In other words, as income per capita increases, income distribution injustices decrease in developed countries. It makes a positive contribution. In developing countries, a 1% increase in per capita GDP decreases the Gini coefficient by 0.0000044. In developing countries, as income per capita increases, injustice in income distribution decreases. There is also a positive effect of per capita income increase. A 1% increase in final public expenditures in developed countries increases the Gini Coefficient by 0.05. In other words, it negatively affects the justice of income distribution. A 1% increase in final public expenditures in developing countries increases the Gini Coefficient by 0.020. It has been determined that final public expenditures have a negative impact on income distribution in both country groups. Finally, a 1% increase in trade openness in the developed country group increases the Gini coefficient by 0.00040. In other words, it has been found to have a negative effect on income distribution. In the developing country group, this variable was found to be insignificant on income inequality.

Keywords: Income Distribution Inequality, Inflation, Panel Time Series

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
SUMMARY	iii
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLolar LİSTESİ	ix
GRAFİKLER LİSTESİ	x
ÖNSÖZ	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ENFLASYON

1.1. Enflasyonun Tanımı Ve Çeşitleri.....	4
1.1.1. Enflasyonun tanımı	4
1.1.2. Enflasyonun çeşitleri	6
1.1.2.1. Nedenlerine göre enflasyon çeşitleri	6
1.1.2.1.1. Talep enflasyonu	6
1.1.2.1.2. Maliyet enflasyonu	8
1.1.2.1.3. Yapısal enflasyon	12
1.1.2.2. Şiddetine göre enflasyon çeşitleri.....	17
1.1.2.2.1. Sürünen enflasyon	17
1.1.2.2.2. Yürüyen enflasyon	18
1.1.2.2.3. Dörtlü enflasyon	18
1.1.2.2.4. Hiperenflasyon	19
1.2. Enflasyon Kuramına Yönelik Teorik Yaklaşımlar	20
1.2.1 Klasik ve neo klasik yaklaşım	20
1.2.1.1 Miktar teorisi ve fisher denklemi.....	21

1.2.1.2. Miktar teorisi ve cambridge denklemi	23
1.2.2. Keynesyen yaklaşım.....	24
1.2.2.1. Keynes ve likidite tercihi teorisi	24
1.2.2.2. Keynes ve enflasyonist açık kavramı	27
1.2.2.3. Keynesyen phillips eğrisi.....	29
1.2.3. Monetarist (parasalcı) yaklaşım	30
1.2.3.1. Modern miktar teorisi	31
1.2.3.2. Monetarist phillips eğrisi	32
1.2.4. Diğer yaklaşımlar	34

İKİNCİ BÖLÜM

GELİR DAĞILIMI

2.1. Gelir Dağılımı Türleri	38
2.2.1. Kişisel gelir dağılımı	38
2.2.2. Fonksiyonel gelir dağılımı	39
2.2. Birincil Ve İkinci Gelir Dağılımı Kavramları.....	43
2.3. Gelir Dağılımının Ölçüm Yöntemleri	45
2.3.1. Gini katsayısı ve lorenz eğrisi	45
2.3.2. Kuznets eğrisi	48
2.3.3. Yüzde paylar analizi (P80/20).....	50
2.3.4. Pareto katsayısı.....	51
2.3.5. Theil eşitsizlik ölçütü	52
2.3.6. Atkinson eşitsizlik ölçütü	54
2.3.7. Değişim aralığı (R).....	56
2.3.8. Varyans ve logaritmik standart sapma	56
2.3.9. Palma oranı.....	58
2.4. Gelir Dağılımını Etkileyen Faktörler	59

2.4.1 Gelir dağılımı ve enflasyon	60
2.4.2 Gelir dağılımı ve ekonomik büyüme.....	61
2.4.3 Gelir dağılımı ve işsizlik	62
2.4.4 Gelir dağılımı ve dış ticaret.....	63
2.4.5 Gelir dağılımı ve kamu harcamaları.....	64
2.4.6 Gelir Dağılımı ve nüfus.....	65
2.5. Gelir Dağılımına Yönelik Teorik Yaklaşımlar	66
2.5.1. Klasik yaklaşım	66
2.5.2. Keynesyen ve post keynesyen yaklaşım	70
2.5.3. Neo-klasik yaklaşım.....	72
2.5.4. Monetarist yaklaşım	74

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ENFLASYON VE GELİR DAĞILIMINA YÖNELİK LİTERATÜR TARAMASI

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ENFLASYONUN GELİR DAĞILIMI ÜZERİNE OLAN İLİŞKİSİ: AMPİRİK UYGULAMA

4.1. Çalışmada Yer Alan Ülke Grupları Ve Listesi.....	81
4.2. Modelde Kullanılan Değişkenlerin Açıklamaları.....	83
4.3. Ampirik Analiz Sonuçları	83
4.3.1. Gelişmiş ülke grubu için yapılan analiz sonuçları	84
4.3.1.1. Gelişmiş ülkeler için yapılan yatay kesit bağımlılığı ve homojenlik testleri.....	85
4.3.1.2. Gelişmiş ülkeler için uygun gecikme uzunluğu seçimi testi	86
4.3.1.3. Gelişmiş ülkeler için durağanlık (birim kök) testleri.....	87

4.3.1.4. Gelişmiş ülkeler için tahminci seçimine yardımcı olacak f , lm ve lr testleri.....	88
4.3.1.5 Gelişmiş ülkeler için yapılan dirençli hausman testi	89
4.3.1.6. Gelişmiş ülkeler için çoklu doğrusal bağlantı ve normal dağılım testleri	89
4.3.1.7. Gelişmiş ülkeler için otokorelasyon, değişen varyans / heteroskedasite ve birimler arası korelasyon testleri.....	90
4.3.1.8. Gelişmiş ülkeler için driscoll-kraay model tahmin sonuçları	92
4.3.2. Gelişmekte olan ülke grubu için yapılan analiz sonuçları.....	93
4.3.2.1. Gelişmekte olan ülkeler için yapılan yatay kesit bağımlılığı ve homojenlik testleri.....	94
4.3.2.2. Gelişmekte olan ülkeler için uygun gecikme uzunluğu seçimi testi	95
4.3.2.3. Gelişmekte olan ülkeler için durağanlık (birim kök) testleri.....	96
4.3.2.4. Gelişmekte olan ülkeler için tahminci seçimine yardımcı olacak f , lm ve lr testleri	97
4.3.2.5 Gelişmekte olan ülkeler için yapılan dirençli hausman testi	98
4.3.2.6. Gelişmekte olan ülkeler için çoklu doğrusal bağlantı ve normal dağılım testleri.....	99
4.3.2.7. Gelişmekte olan ülkeler için otokorelasyon, değişen varyans / heteroskedasite ve birimler arası korelasyon testleri.....	100
4.3.2.8. Gelişmekte olan ülkeler için driscoll-kraay model tahmin sonuçları	101
SONUÇ	103
KAYNAKÇA.....	109

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Analize Dahil Edilen Ülkeler.....	82
Tablo 2: Modelde Yer Alan Bağımlı ve Bağımsız Değişkenlerin Açıklamaları.....	83
Tablo 3: Gelişmiş Ülkeler için Yatay Kesit Bağımlılığı(Birimler Arası Korelasyon ve homojenlik Testi	86
Tablo 4: Gelişmiş Ülkeler İçin Uygun Gecikme Uzunluğu Seçimi Testi... ..	86
Tablo 5: Gelişmiş Ülkeler için Durağanlık (Birim Kök) Testi	87
Tablo 6: Gelişmiş ülkeler için F, LM, LR Testi.....	88
Tablo 7: Gelişmiş Ülkeler İçin Yapılan Dirençli Hausman Testi	89
Tablo 8: Gelişmiş Ülkeler İçin Çoklu Doğrusal Bağlantı ve Normal Dağılım Testleri	90
Tablo 9: Gelişmiş Ülkeler İçin Otokorelasyon, Değişen Varyans / Heteroskedasite ve Birimler Arası Korelasyon Testi.....	91
Tablo 10: Gelişmiş Ülkeler İçin Driscroll Kraay Model Tahmin Sonucu.. ..	92
Tablo 11: Gelişmekte Olan Ülkeler için Yatay Kesit Bağımlılığı(Birimler Arası Korelasyon ve homojenlik Testi	95
Tablo 12: Gelişmekte Olan Ülkeler için uygun gecikme uzunluğu seçimi testi.....	95
Tablo 13: Gelişmekte olan Ülkeler için Durağanlık Testi	96
Tablo 14: Gelişmekte Olan Ülkeler İçin F, LM, LR Testi.....	97
Tablo 15: Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Dirençli Hausman Testi	98
Tablo 16: Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Çoklu Doğrusal Bağlantı ve Normal Dağılım Testleri	99
Tablo 17: Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Otokorelasyon, Değişen Varyans / Heteroskedasite ve Birimler Arası Korelasyon Testi.....	100
Tablo 18: Gelişmekte Olan Ülkeler için Discroll Kray Test sonucu	101

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: Parasal Genişlemeye Dayalı Talep Enflasyonu	7
Grafik 2: Maliyet Enflasyonunu Oluşturan Unsurlar	11
Grafik 3: Yapısal Enflasyonunu Oluşturan Unsurlar.....	16
Grafik 4: Likidite Tuzağı	26
Grafik 5: Keynesyen yaklaşımda enflasyonist açık.....	27
Grafik 6: Orijinal Phillips Eğrisi.....	30
Grafik 7: Monetarist Phillips Eğrisi.....	33
Grafik 8: Lorenz Eğrisi ve Gini Katsayısı.....	46
Grafik 9: Kuznets'in Ters U Eğrisi Eğrisi.....	49
Grafik 10: Eşit Şekilde Dağıtılmış Eşdeğer Gelir.....	55
Grafik 11: Ricardo'cu Gelir Dağılımı.....	68

ÖNSÖZ

Ülkelerin en temel problemlerinin olan enflasyon yıllardır süregelen bir ekonomik mücadeledir. Özellikle de üst-orta ve alt-orta gelir grubunda yer alan ülkelerin uzun yıllar boyunca mücadele ettiği sorunların başında enflasyon olgusu yer almaktadır. Enflasyonun ülke ekonomilerine, bireylerinin refah düzeylerine pek çok etkisi olduğu gibi, gelir dağılımını adaletini sağlamayı da ayrıca zorlaştıran bir olgu olarak bilinmektedir. Bu konudaki literatür incelendiğinde genel kanının bu yönde olduğu görülmektedir. Bu nedenle çalışmada enflasyonun gelir eşitsizlikleri üzerine ne gibi bir etkisi olduğunu ve bu etkinin ne yönde olduğunu olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Enflasyona ilaveten diğer açıklayıcı değişkenlerin de etkili olup olmadığı, etkili ise ne kadar ve ne yönde gelir dağılımını etkilediği ayrıca araştırılmış ve yorumlanmaya çalışılmıştır.

Tez çalışmam esnasında benden desteklerini esirgemeyen, fikirleri ile beni aydınlatan ve ufukumun genişlemesine yardımcı olan başta danışmanım Doç. Dr. Kemal Erkişi'ye, sonrasında Dr. Öğr. Üyesi Onur Özdemir ve Dr. Öğr. Üyesi İlker İnmez'e, ayrıca bu süreç boyunca manevi olarak hep yanımda olan ve beni yüreklendiren eşime, anneme ve babama şükranlarımı sunuyorum.

GİRİŞ

İnsanlık tarihi boyunca toplumlar ve devletler her zaman daha fazla ekonomik güce nasıl ve ne şekilde ulaşılacağına yollarını aramış ve kendi toplumlarının refah seviyelerini arttırmaya çalışmıştır. Güçlü devlet anlayışının güçlü ekonomiden geçtiğini idrak eden toplumlar zenginliğin formülünü farklı dönemlerde farklı politikalar uygulayarak bulmaya çalışmışlardır. Çok eski dönemlerde zenginliğin topraktan geleceğini düşünen toplumlar tarıma önem verirken, zamanın ve toplumların değişmesiyle sanayi yönelmişlerdir. Günümüzde ise sanayi üretimini teknoloji ile desteklemeye çabalamaktadırlar. Ulaşılması istenen nihai sonuç toplumun ve ülkenin nasıl daha fazla zengin olacağı noktasıdır. Bu nedenle geçmişte tarım toplumlarının özellikle de sanayi devriminin gerçekleşme ile sanayiye doğru evrilmesi söz konusu olmuştur. Bu süreçte dünyada ve ülkelerde ekonomik büyüme ile birlikte zenginlik artışı gerçekleşmiştir. Dünyada sanayinin yaygınlaşması, kitle üretimlerinin artması, dış ticaretteki serbestleşme politikaları ve 90'lı yıllarda başlayan küreselleşme hareketlerinin de etkisi ile Dünya farklı noktalara ulaşmış, ekonomik büyümeler yaşanmış, gelir düzeyleri yükselmiştir. Fakat bütün bu süreçlerin sonucunda ortaya ülkelerin çözmeye uğraşmak zorunda kalacakları başka bir problem daha ortaya çıkmıştır. Bu da gelir dağılımı adaletsizlikleri yani gelir eşitsizliği sorunudur. Neredeyse dünya ticaretinde serbestleşme politikalarının hakim olduğu dönemlerden bu yana çok daha ciddi bir problem olarak gelir eşitsizlikleri kendini göstermeye başlamıştır. Günümüzde hala pek çok ülkenin ve hatta dünyanın en temel makroekonomik problemlerinden biri gelir dağılımında yaşanan adaletsizliklerdir. Pek çok ülke gelir dağılımındaki bu adaletsizlikleri çözmek adına pek çok politikayı süregelen yıllarda uygulamaya çalışmış olsa da bu sorunun aşıldığını ifade etmek pek mümkün görünmemektedir. Bu nedenle gelir eşitlikleri günümüzde ister gelişmiş ülke olsun, isterse de gelişmekte olan ya da az gelişmiş ülke olsun üzerine çalışılan konulardan bir tanesidir.

Gelir eşitsizliği problemini çözmeye en öncelikli konulardan bir tanesi gelir eşitsizliğini ve buna neden olan faktörleri anlayabilmekten geçmektedir. Bu nedenle bu çalışmada da öncelikle gelir eşitsizliğinin ne olduğu her boyutuyla incelenmeye çalışmış, sonrasında ise gelir eşitsizliklerine neden olan faktörler irdelenmiştir. Çalışmanın temel değişkeni enflasyondur. Bu çalışmada enflasyonun gelir dağılımı

adaleti üzerine olan etkileri incelenmeye çalışılmıştır. Fakat gelir dağılımına etki eden tek faktörün enflasyon olmaması nedeniyle çalışmaya başka değişkenler de eklenmiştir. Bunlar arasında gelir dağılımına etki eden ve enflasyon dışındaki diğer faktörler olarak ifade edilebilecek ekonomik büyüme, işsizlik, ticari açıklık, kamu harcamaları ve nüfus yer almaktadır. Ayrıca bu değişkenlerin de gelir dağılımı üzerinde etkili olup olmadığı, etkili ise ne derecede ve ne yönde etkili olduğu araştırılan bir diğer konudur.

Çalışma kendi içerisinde dört ayrı bölüme ayrılmaktadır. Birinci bölüm enflasyon olgusuna ayrılmıştır. Bu bölümde enflasyon olgusu tanımlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca enflasyonun kendi içerisindeki çeşitlerinin neler olduğu ifade edilmeye çalışılmıştır. Bunlara ilaveten enflasyon olgusuna yönelik teorik kuramlar da çalışmaya ilave edilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümü gelir dağılımı olgusuna ayrılmıştır. Bu bölümde de gelir dağılımı kavramı açıklanmaya çalışılmıştır. Gelir dağılımının türlerine yer verilirken, birincil ve ikincil gelir dağılımı olarak ifade edilen ve gelir dağılımına başka bir bakış açısı kazandıran kavramlara da değinilmiştir. Ayrıca literatürde gelir dağılımı kavramı pek çok farklı gösterge ile ölçülebilmektedir. Bu ölçüm yöntemlerinin neler olduğu ve neyi ifade edip neleri kapsadığı da ayrıca ifade edilen konulardan bir tanesidir. Gelir dağılımını ölçmede pek çok yöntem bulunsa da çalışmada Gini katsayısı tercih edilmiştir. Var olan pek çok yöntemden Gini katsayısının tercih edilmesinin nedeni modele pek çok ülkenin dahil edilmiş olması ve her birine ve seçilen dönem aralığına ait veri ediniminde en mümkün seçeneğin Gini katsayısı olmasından kaynaklanmaktadır. Diğer ölçüm yöntemleri de oldukça kayda değer yöntemler olsa da tüm ülkelere ait verilerine erişimin kısıtlı olması nedeniyle tercih edilememektedir. İkinci bölümde ayrıca gelir dağılımına yönelik teorik yaklaşımlara da yer verilmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünü enflasyon ile gelir dağılımı arasındaki literatür taraması oluşturmaktadır. Son olarak dördüncü bölümde ise çalışmayı destekleyici ampirik uygulama kısmı yer almaktadır. Burada panel zaman serisi analizi uygulanmıştır. Modelde yer alması için seçilen ülkelere ve değişkenlere yer verilmiştir. Uygulama kısmı ikiye ayrılarak incelenmiştir. İlk grupta gelişmiş ülkeler olarak tabir edilen üst gelir grubundan ülkeler yer almaktadır. İkinci grupta ise gelişmekte olan ülkeler olarak tabir edilen üst-orta ve alt-orta gelir grubundan ülkeler yer almaktadır. Analizler her iki grup için de ayrı ayrı uygulanmış ve sonuçları birbiri ile kıyaslanmıştır. Son olarak çalışmanın sonuç kısmı yer

almaktadır. Bu bölümde yapılan analizler sonucunda bulgular özet bir şekilde incelenmiş, ülke grupları birbiri ile kıyaslanmış ve yorumlamaya gidilmiştir. Çalışmada tercih edilen ülkeler ve gruplara ayrılarca incelenmesi, ayrıca seçilen zaman aralığı literatürde örneği olmaması nedeni ile literatüre katkı sağlamaktadır. Enflasyonun gelir dağımı üzerinde olan etkisi oldukça fazla incelenen bir konu olsa gerek seçilen ülkeler ve sayıları bakımından, gerek analiz edilen zaman boyutu açısından, gerekse de analize dahil edilen ilave değişkenler bakımından örneği olmayan bir çalışmadır. Bu nedenle literatürü zenginleştirmesi beklenmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ENFLASYON

Enflasyon, ülkelerin en önemli makroekonomik problemlerinden bir tanesidir. Ülkelerin Merkez Bankalarının en önemli amacı fiyat istikrarını sağlamak, yani enflasyon oranlarını makul düzeyde tutabilmektir. Bu problemi çözebilmek için ise ilk adım problemin nereden kaynakladığını belirleyebilmek, yani enflasyonu ortaya çıkaran temel unsurları ortaya koyabilmektir. Enflasyonu ortaya çıkaran nedenler ise teorik çerçevelerde ele alınmış ve farklı görüşler ortaya koyulmuştur (Totonchi, 2011, s.459)

1.1. Enflasyonun Tanımı Ve Çeşitleri

İktisadi karar birimleri çeşitli ihtiyaçlarını gidermek için yaşamları boyunca pek çok mal ve hizmet tüketmek durumundadır. Günlük yaşamda kıyafet, ayakkabı, gıda, sağlık, eğitim gibi bir takım mal ve hizmetlere ihtiyaç duyulmaktadır. Fakat bu mal ve hizmetlerin fiyatları sürekli sabit kalmamakta, zaman zaman değişim göstermektedir. Piyasalarda meydana gelen birtakım olaylar zaman zaman bu mal ve hizmetlerin fiyatlarını arttırarak iktisadi karar birimlerinin satın alma güçlerinin düşmesine neden olurken, bazı zamanlarda da bu mal ve hizmetlerin fiyatlarında düşmeye ve satın alma gücünde artış yaşanmasına neden olmaktadır. Bu anlamda bu mal ve hizmetlerin fiyatları çeşitli dönemlerdeki fiyatlarıyla kıyaslanarak enflasyon olgusu incelenmektedir (Durmuş, 2019, s.20).

1.1.1. Enflasyonun tanımı

Enflasyon tanımlanırken fiyatlar genel düzeyinde sürekli bir artış veya paranın değerinde sürekli bir düşüş olgusu olarak ifade edilebilmektedir. Bu noktada dikkat edilmesi gereken birkaç önemli husus bulunmaktadır. Enflasyon olgusu bir ya da birkaç mal ve hizmetin fiyatlarında yaşanan yükselmeleri ifade etmemektedir. Enflasyonun meydana gelebilmesi için fiyatlar genel düzeyinde bir yükselme olması gerekmektedir. Buna ilaveten, bu fiyat artışlarının belirli bir periyot boyunca da devam etmesi gerekmektedir. Bu periyodun bir gün, bir hafta veya bir aydan daha uzun sürmesi beklenmektedir (Labonte, 2011, s.1).

Bazı ekonomistler enflasyon olgusunu açıklarken fiyatlar genel düzeyinde sürekli görülen artışların enflasyon olduğunu kabul etmekle birlikte, her dönem aynı oranda görülen fiyat artışlarının enflasyona olarak ifade edilemeyeceğini belirtmektedirler. Yani bir ülkede fiyatlar genel düzeyi her yıl %15 olarak artıyorsa bazı ekonomistler bu durumun enflasyon olarak görülemeyeceğini ifade etmektedirler. Bu konuda ekonomistler arasında fikir ayrılıkları da yaşanabilmektedir. Fakat böyle bir durumda her yıl aynı oranda görülen fiyat artışlarının etkisini en aza indirmek, yani gelecek dönem enflasyonu bilindiği için önlem almak mümkün olabilecektir. Böylece de bu ülkelerde enflasyona karşı savunma mekanizması gelişebilecektir (Dinler, 2014, s.476).

Yakın geçmişte, 1970'lerin sonu 1980'lerin başlarında ABD dahil pek çok ülke yüksek enflasyon problemiyle başa çıkmak durumunda kalmıştır. Pek çok ülke enflasyon oranlarını düşürebilmek adına pek çok politika uygulamasını denemişlerdir. Günümüzde hala enflasyon ülkelerin en temel makroekonomik problemlerinden biri olmaya devam etmektedir. Enflasyonu yüksek düzeylerde seyreden ülkeler enflasyon oranlarını düşürmeye çabalamaktadır. Bu noktada önemli olan bir diğer husus da ülkelerin enflasyon oranlarını ne kadar düşük seviyeleri çekmek istediği ile ilgilidir. Çünkü pek çok ülke enflasyon oranlarını düşürmek istemekte fakat enflasyon oranının sıfırın altına düşmesine izin vermemektedirler. Bu noktada eğer enflasyon oranları sıfırın altına düşerse, yaşanan deflasyon probleminin maliyetinin daha büyük olacağı kanaatinde dirler. 1990'lı yıllarda Japonya'da yaşanan deflasyon problemi, deflasyonun da zararları olan bir makroekonomik problem olduğunu ortaya koymaktadır (Billi, ve Kahn, 2008, s.5).

İktisadi karar birimlerinin yaşam maliyetleri pek çok mal ve hizmetin fiyatları ile bağlantılıdır. Bu anlamda tüketicilerin satın aldığı mal ve hizmetin fiyatlarında yaşanan artışlar tüketicilerin satın alma güçlerini de etkilemekte, satın alma gücünün düşmesine neden olmaktadır. Hükümetler tüketicilerin ortalama yaşam maliyetlerini ölçmek adına, sıklıkla satın alınan mal ve hizmetlerden oluşan bir sepet oluşturmakta ve bu mal ve hizmetlerin fiyatlarındaki artışları araştırmaktadırlar. Bu mal ve hizmet sepetini içeren göstergeye tüketici fiyat endeksi denmektedir. Bu endekste ki dönemlik değişimler tüketici fiyat enflasyonunu yani kısaca enflasyon ölçümünü ifade etmektedir. Tüketici fiyat endeksinde yer alan mal ve hizmetler genellikle sabit tutulur. Fakat zaman içerisinde değişen tüketim eğilimleriyle birlikte daha doğru neticeler

alınması açısından bu sepette yer alan mal ve hizmetler güncellenebilmektedir (Oner, 2010, s.44).

1.1.2. Enflasyonun çeşitleri

Ülkelerin temel makroekonomik problemlerinden olan enflasyon kendi içinde pek çok kategoriye ayrılmaktadır. Enflasyon temel olarak, nedenlerine ve şiddetine göre iki temel kategoriye ayrılmaktadır. Nedenlerine göre enflasyon çeşitlerinde enflasyona neden olan temel unsurlar yer almaktadır. Şiddetine göre enflasyon çeşitlerinde ise enflasyon hızına göre bir ayırım yapılmaktadır. Burada enflasyon en düşük hızdan en yüksek hıza doğru bir sıralama yapılmaktadır

1.1.2.1. Nedenlerine göre enflasyon çeşitleri

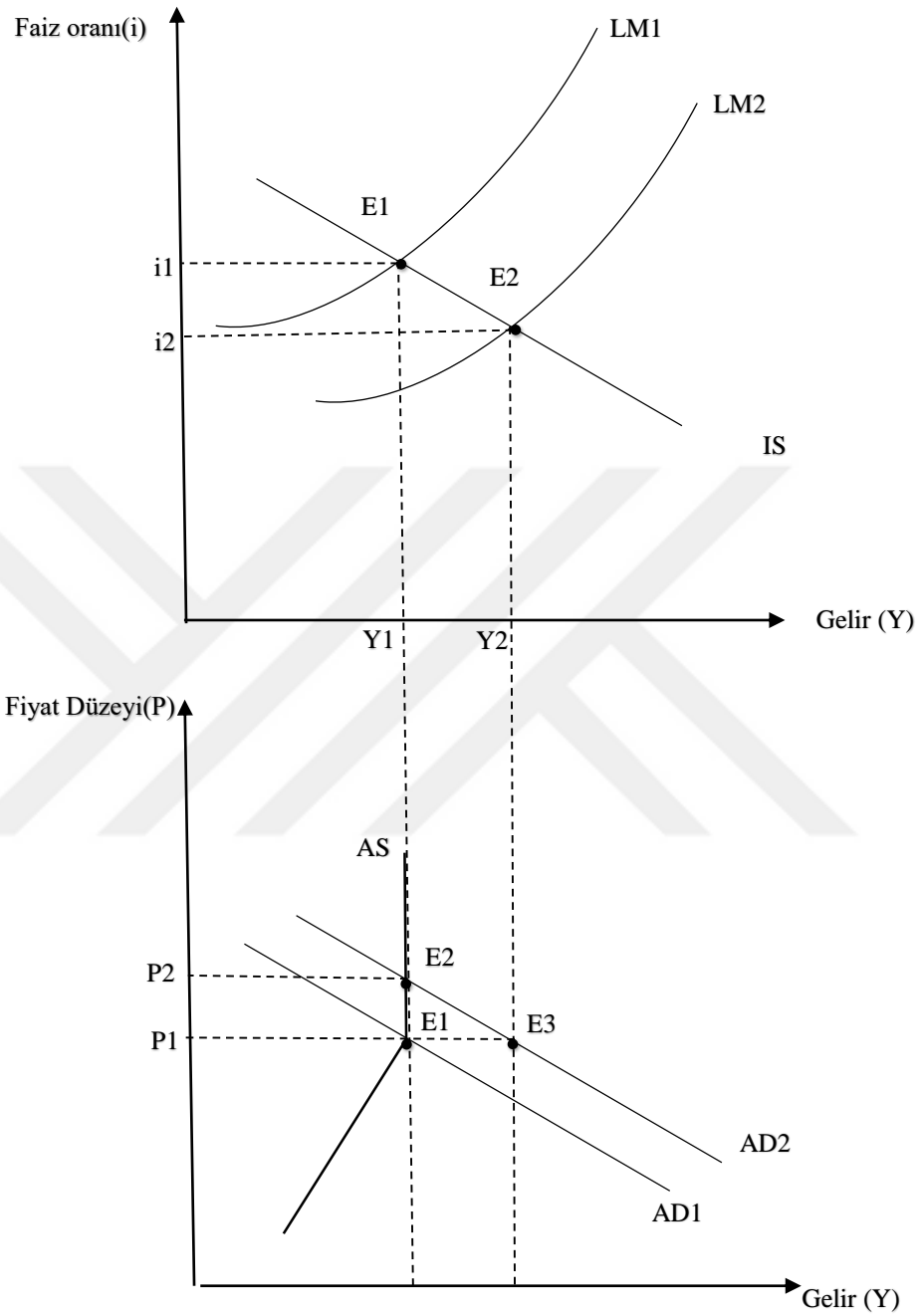
Bir ülkede ortaya çıkan enflasyon sorunu çeşitli nedenlerden kaynaklanabilmektedir. Ayrıca her ülkede bu nedenler farklılık gösterebilmektedir. Bir ülkede ortaya çıkan enflasyon problemin doğru bir şekilde çözüme kavuşturulması açısından enflasyona neyin neden olduğunu doğru analiz edebilmek gerekmektedir. Ortaya çıkış nedenlerine göre enflasyon çeşitleri incelendiğinde enflasyonun talep enflasyonu ve maliyet enflasyonu olarak temelde ikiye ayrıldığını görülmektedir. Fakat bunların dışında yapısal enflasyon, beklenti enflasyonu ve psikolojik enflasyon gibi pek çok enflasyon çeşidi de bulunmaktadır.

1.1.2.1.1. Talep enflasyonu

Talep enflasyonunu açıklamak için öncelikle toplam talep ve toplam arz kavramlarını açıklamak gerekmektedir. Rekabetçi bir piyasada malların fiyatları o malların piyasadaki arzına ve talebine göre belirlenmektedir. Bu durumda toplam fiyat düzeyi, toplam talebe ve toplam arza göre belirlenmektedir. Toplam talepte ve toplam arza yaşanan değişimler de toplam fiyat düzeyini etkilemektedir. Talep enflasyonunun yaşanması için, toplam talep toplam arza göre daha hızlı artış göstermelidir. Toplam talep para arzının artması veya reel çıktılara olan talebin yükselmesi gibi nedenlerden dolayı artış gösterebilmektedir (Dwivedi, 2007, s.414-415).

Para arzında yaşanan artışlar talep enflasyonun önemli nedenlerinden bir tanesidir. Para arzı artışları reel üretim seviyesini aştığında talep kaynaklı enflasyon görülebilmektedir. Para arzının neden olduğu talep enflasyonu IS-LM eğrisi

çerçevesinde incelenmektedir. Aşağıda grafik 1’de parasal genişlemeye bağlı talep enflasyonu gösterilmektedir (Dwivedi, 2007, s.414-415).

Grafik 1: Parasal Genişlemeye Dayalı Talep Enflasyonu

Kaynak: Dwivedi, D.N. (2007, s.415)

Grafik 1’e göre ekonomide para piyasası (LM) ve mal piyasası(IS) E1 noktasında kesişmektedir. Ekonomide Y_1 gelir düzeyi hâkimdir ve ekonomi bu durumda dengededir. Faiz oranları ise i_1 düzeyindedir. Ekonomideki genel fiyat düzeyi toplam talep ve toplam arz tarafından belirlenen genel denge ile ilişkilidir.

Genel fiyat düzeyi ise P1'dir. P1 fiyat düzeyinde toplam arz toplam talebe E1 noktasında eşit bulunmaktadır. Böyle bir durumda para arzı arttırılırsa LM eğrisi sağa kayacak ve LM2 olacaktır. Faiz oranları i1 seviyesinden i2 seviyesine düşecektir. Para arzı arttığı için para arzı bollaşmıştır. Bu nedenle de paranın fiyatı olarak da tabir edilen faiz oranları düşmüştür. Faiz oranları düşünce yatırım ve tüketim harcamalarında artış olması beklenmektedir. Tüketim harcamalarının artması ile kısa vadede arz kendini bu talebe uyarlayamayacağı için fiyat düzeyi P1'den P2'ye doğru yükselir. Talepten kaynaklı bir enflasyon durumu yaşanır. Alttaki grafikte E1 noktasından E2 noktasına gelinir. Fiyat düzeyi P1'den P2'ye doğru yükselir. Daha sonra yatırım ve tüketim harcamalarındaki bu artışın devam etmesi ile AD eğrisi sağa kayar ve AD2 olur. E3 noktasına gelinir. Uzun dönemde arz kendini talebe doğru uyarlar. Fiyatlar P1 düzeyine doğru geriler. Aynı fiyat düzeyinde daha yüksek talep elde etmek mümkün hale gelir (Bocutoğlu, 2016, s.480-481).

Enflasyona neden olan faktörlerden bazıları talebi arttırarak fiyatlar genel düzeyinin yükselmesine neden olmaktadır. Bir ekonomide üretim değişmeden para arzı arttırıldığında bu harcamaların hızlanmasına ve toplam talebin artmasına neden olmaktadır. Bununla birlikte talep artışıyla birlikte gelen fiyatlar genel düzeyinde yükselme görüldüğünde ekonomideki ücretli kesim açısından geçim şartları daha da zorlaşacağından sendikalar da daha fazla ücret talebinde bulunabileceklerdir. İşçi ve maaşlıların ücreti arttığında bu diğer kesimlere de sirayet etmeye başlayacak ve tüm ekonomiye yayılacaktır. Böylece bir yandan toplam harcamalar artıp talep artışı görülürken, bir yandan da ücret artışlarının neden olduğu maliyet artışları da görülecektir. Böylece fiyatlar genel düzeyi artacak ve ekonomide toplam arz ve toplam talep arasında bir dengesizlik yaşanacaktır (Gürler, A.Z. vd. 2013, s.130).

1.1.2.1.2. Maliyet enflasyonu

Enflasyona neden olan faktörlerden biri de üretim maliyetleridir. Maliyet enflasyonu üretim faktörlerinin fiyatının yükselerek maliyetleri arttırması sonucunda ortaya çıkmaktadır. Pek çok satıcı maliyetleri çok yükseldiğinde bunu fiyatlara yansıtarak bu durumu tüketicilere transfer etmeyi tercih etmektedirler. 1970'li yıllarda yaşanan petrol fiyatlarının keskin yükselişi ya da hasat dönemlerinde yaşanan birtakım sorunlar arz şoklarına neden olmuş ve maliyet kaynaklı enflasyonu oluşturmuşlardır.

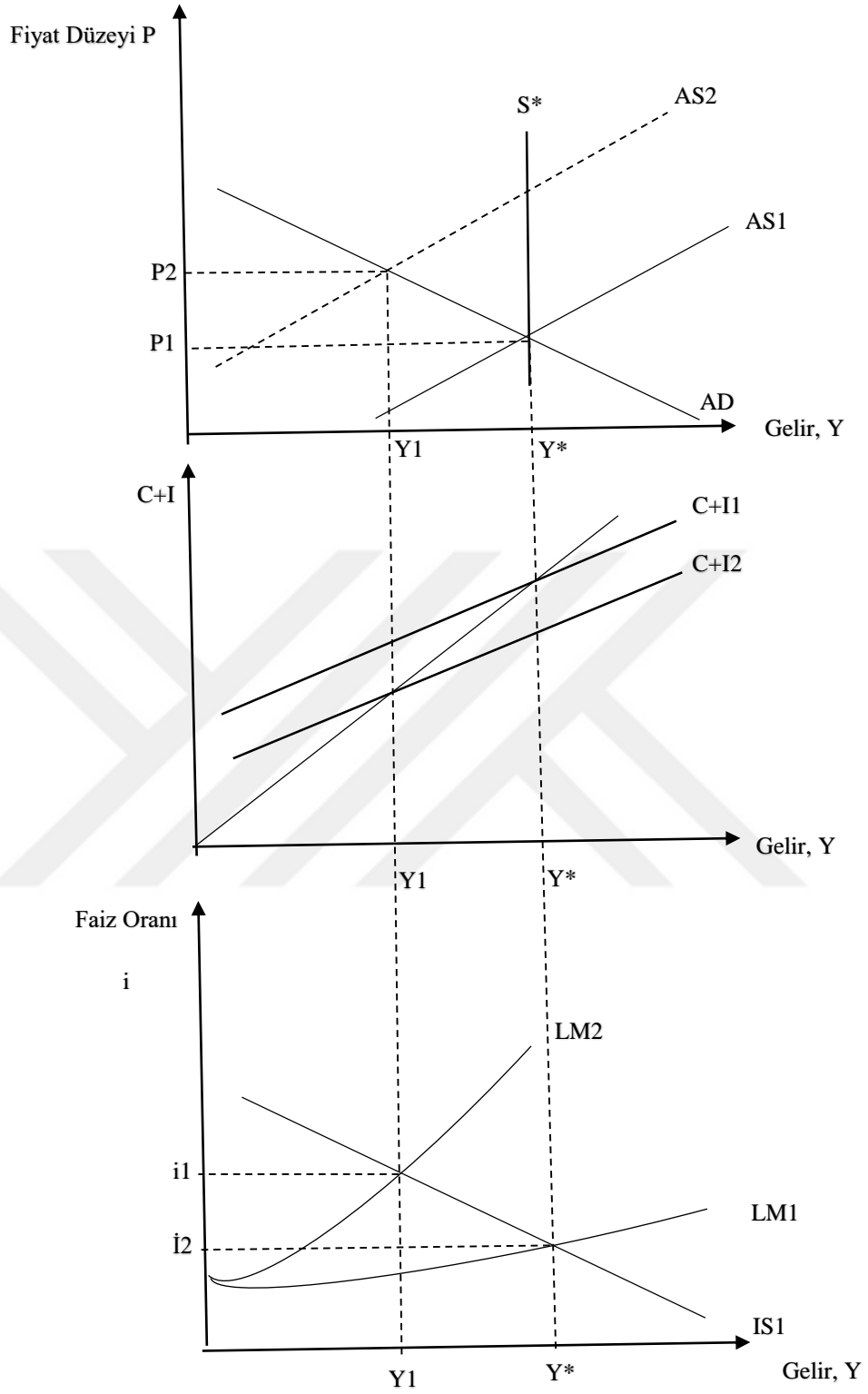
Bu dönemlerde bu şoklar arzın azalmasına ve ekonomide daha yüksek fiyatların doğmasına neden olmuştur (Saunders ve Gilliard, 2000 s.33).

Talep enflasyonundan farklı olarak maliyet enflasyonu arzla, üretim boyutuyla ilgilidir. Üretim maliyetleri üretimde verimliliği bozacak düzeyde arttığında toplam arz eğrisinde daralma meydana gelmektedir. Bunun sonucunda da ekonomide hem enflasyon problemi görülmekte hem de işsizlik sorunları yaşanabilmektedir. Maliyet enflasyonu ekonomide toplam talep fazlalığı olmadan da görülebilmektedir. Fakat fiyat artışlarının devam edebilmesi için talep artışı ile de destekleniyor olması gerekmektedir. Maliyet enflasyonu, talep enflasyonu ile de desteklenmediği durumda fiyatlarda sürekli bir artış görülmeyecektir. Fakat böyle bir durumda üretim ve istihdam düzeylerinde düşme yaşanabilecektir (Orhan, 2014, s.142).

Maliyet kaynaklı enflasyon pek çok nedenden dolayı ortaya çıkabilmektedir. Petrol veya gıda ürünleri gibi toplumun geneli tarafından çokça tüketilen malların fiyatlarında yaşanan yükselmeler maliyet enflasyonuna neden olabilmektedir. Bununla birlikte doğal afetlerin yaşanması durumunda üretim sürecinin sekteye uğraması, üretimin zarar görmesi ve toplam arzda düşüşler meydana gelmesi sonucunda da fiyatlar genel düzeyi yükseltilmekte, maliyet kaynaklı enflasyona neden olabilmektedir. Maliyet enflasyonuna neden olan bir diğer unsur da hükümetler tarafından yapılan düzenleme ve reformlar sonucunda vergi oranları yükseltilmekte, bu da maliyetlerin artarak maliyet enflasyonuna dönüşmesine neden olabilmektedir. Üreticilerin üretim maliyetlerini pek çok unsur arttırabilmektedir. Bunlar içerisinde ücretler ve karlar da bulunmaktadır. İşçi ücretlerinde artış yaşanıyorsa, üretimin verimliliği ise işçi ücretlerindeki artışa oranla daha düşük kalıyorsa bu durumda işçi ücretlerinde görülen bu artış beraberinde maliyet enflasyonunu da getirebilmektedir. Bunun dışında firmaların kendileri de enflasyona neden olabilmektedir. Firmaların temel amacı kar elde etmektir. Bu karı daha da arttırmak isteyen firmalar malların fiyatlarını yükselterek kar enflasyonuna neden olabilmektedir. Özellikle de tekeli firmaların fiyat yükseltmede zorluk yaşamamaları nedeniyle tekeli firmalar tarafından veya tekele yakın düzeyde bulunan firmalar tarafından kar enflasyonu yaratılabilmektedir (Enflasyon Ve Fiyat İstikrarı, 2013, s.4).

Monopol ve oligopol güce sahip olan firmalar kar marjlarını daha da yükseltmek adına ürettikleri malların fiyatlarını daha da arttırabilmektedirler. Bu durumda kar kaynaklı enflasyona neden olabilmektedir. Bu noktada önemli olan husus bütün firmaların kar enflasyonuna yol açamayacağıdır. Kar enflasyonuna neden olan firmaların monopol ya da oligopol bir güce sahip olması gerekmektedir. Bu firmalar fiyatları yükseltebilmek adına monopol güçlerini kullanmaktadırlar. Bununla birlikte ücrete dayalı enflasyonda da işçi sendikaları kendi monopol güçlerini kullanarak işçi ücretlerinin arttırılması yönünde firmalara karşı baskı oluşturmaktadır. Böyle bir durumda işçinin verimliliği ile eş düzeyde olmayacak şekilde işçi ücretlerini arttırmak durumunda kalan firmalar, sonrasında üretim maliyetlerinin yükselmesi nedeniyle bunu fiyatlara yansıtılabilmektedirler veya bu durum toplam arzın daralmasına, bunun sonucunda da fiyatların yükselmesine neden olabilmektedir. Fakat bu hususta önemli olan nokta her ücret artışının enflasyona neden olmayacağıdır. Eğer ücret artışları emeğin verimliliğine eşit düzeyde gerçekleşirse, bu ücret artışı enflasyonist etki yaratmayacaktır (Dwivedi, 2007, s.419-422).

Enflasyonun üretim maliyetlerindeki artışa dayalı olarak açıklanmasına maliyet enflasyonu denmektedir. Maliyetlerin veya mal fiyatlarının yükselmesini, talep artışı da desteklediğinde ortaya maliyet enflasyonu kavramı çıkmaktadır. Firmaların üretim maliyetlerinde artış olmadığı durumlarda da firmalar kar marjlarını yükseltmek adına malların fiyatlarını arttırma politikası izlediğinde de kara dayalı maliyet enflasyonu ortaya çıkabilmektedir. Aşağıda grafik 2’de maliyet enflasyonunu oluşturan süreç grafiksel olarak gösterilmektedir. İlk grafikte toplam arz ve toplam talep eğrileri yer almaktadır. İkinci grafikte efektif talep eğrisi yer almaktadır. En altta yer alan son grafikte ise IS-LM fonksiyonu toplu olarak görülmektedir(Gürler, vd., 2013,s.141).

Grafik 2: Maliyet Enflasyonunu Oluşturan Unsurlar

Kaynak: Gürlü, A.Z. vd. (2013, s.142)

Grafik 2’de ilk grafikte yer alan toplam arz eğrisi mal ve hizmet fiyatlarının yükselmesi nedeniyle AS1’den AS2’ye doğru kaymıştır. Bunun sonucunda toplam gelir düzeyi, tam istihdam gelir düzeyini ifade eden Y^* ’dan $Y1$ ’e doğru azalmıştır. Fiyatlar ise P1 seviyesinden P2 seviyesine doğru yükselmiştir. İlk grafikte yer alan toplam arz eğrisinin kayması ve toplam arzın azalması nedeniyle ikinci grafikteki efektif talep eğrisi C+I1’den C+I2’ye kaymıştır. Bu durum piyasalara yatırım talebinde bir azalma olarak yansımıştır. Bu şekilde de gösterilebilen maliyet enflasyonunun genel olarak nedenleri şu şekilde özetlenebilmektedir. Firmaların satın aldığı malların yani girdilerinin fiyatlarında görülen artışlar maliyet enflasyonuna neden olmaktadır. Bununla birlikte bir ekonomide sendikal örgütlenmeler güçlü ise, işçi haklarını koruma ve savunma konusunda etkin ise ve firmaları zorlayacak güce sahip iseler işçi ücretlerini yükselterek maliyet enflasyonuna neden olabilmektedir. İşgücü ücretlerini sadece sendikalar yükseltmemektedir. Buna ek olarak gelişme dönemimdeki ekonomilerde işgücü talebinde görülen artışlar da işçi ücretlerini yükseltebilmektedirler. Maliyet enflasyonuna dahil olan bir diğer husus rekabetçi özelliğini kaybeden piyasalarda, monopolleşme eğilimleri piyasalardaki etkin fiyat mekanizmasını bozarak, monopolcü firmaların fiyatlar üzerinde etkili olmasına ve fiyatları kolaylıkla yükseltebilmelerine neden olmaktadır. Bir diğer önemli unsur, özellikle üretimde dışa bağımlı olan, ithal girdilere bağımlı olan ülkeler döviz kurlarında yaşanan yükselmelerden etkilenmektedirler ve döviz maliyetlerinin yükselmesine bağlı olarak üretim maliyetlerinde de artış olmaktadır. Faiz oranlarındaki yükselmeler de yine kredi kullanarak üretimini gerçekleştiren firmaların üretim maliyetlerine ek bir maliyet oluşturmaktadır. Bu nedenle faiz oranları yükseldiğinde kredi kullanmanın maliyeti de artmış olacağından bu durum firmaların toplam maliyetlerini arttıracak ve bütün bu unsurlar maliyet enflasyonuna neden olabilecektir (Gürler, vd. 2013, s.142).

1.1.2.1.3. Yapısal enflasyon

Enflasyon üzerine yapısal hipotez Batı ekonomilerinin uzun dönemde fiyatlar genel seviyesini açıklamak üzere bir girişimde bulunmaktadır. Enflasyonun yapısal faktörlerle uzun dönemli bir ilişki içerisinde bulunduğu düşüncesi 1960’lı yıllara doğru uzanmaktadır. Bu dönemlerde pek çok araştırmacı enflasyon ve yapısal faktörler arasındaki bağlantıyı araştırmışlardır. G. Maynard ve W. Ryckeghem (1976) yapısal hipotezi formülleştirmiş ve OECD ülkeleri üzerinde test etmişlerdir. Bu çalışmalarında

uzun dönemli enflasyonist eğilim ile dört faktör arasında etkileşim olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu faktörlerin bir kısmı teknoloji içerirken bir kısmı da davranışsal faktörleri içermektedir. Bu faktörler şu şekilde ifade edilmektedir (Frisch, 1983, s.153-154).

1. Endüstri ve hizmet sektörü üretkenliğindeki değişimler
2. Her iki sektörde parasal ücret artışlarının eşit oranda olması
3. Endüstri ve hizmet sektörlerindeki çıktının farklı fiyat ve gelir esneklikleri
4. Fiyatların ve ücretlerin sınırlı esnekliği, fiyat ve ücretlerin aşağı yönde katılması

Yapısal model ekonomik aktivitelerin iki sektörde toplandığı varsayımı ile ifade edilmektedir. Bunlar ilerici (endüstriyel) sektör ve koruyucu (hizmet) sektörleridir. Endüstri ve hizmet sektörlerindeki üretkenlik artış oranları farklıdır. Parasal ücretlerin ekonomideki eşit oranlı artışı hizmet sektöründe kalıcı maliyet baskısına neden olabilmektedir. Buna ilaveten üretkenlik artışının da daha düşük olduğu varsayılmaktadır. Bu nedenle bu sektördeki firmalar markup fiyatlandırma kuralını yani artan birim işçilik maliyetlerine uygulanan sabit kâr marjını kullanmaktadırlar. Bu maliyet baskısı ekonomimin genelinde maliyet kaynaklı enflasyona neden olmaktadır. Bu nedenle yapısal enflasyon bu iki sektördeki göreceli arz fiyatları değişimini ifade etmektedir. Hizmet sektöründeki arz fiyatları, endüstri sektöründeki arz fiyatlarına göre yükselmektedir. Sonuç olarak, yapısal enflasyon hizmet sektöründeki çıktıya olan talebin fiyat esnekliğinin küçük fakat gelir esnekliğinin büyük olduğunu varsaymaktadır (Frisch, 1983, s.153-154).

Yapısal enflasyon geri kalmışlıkla, yüksek nüfus artışıyla, yoğunlukla temel ürün ihracatıyla veya vergi toplamada zorluk çekmekle ilgili değildir. İngiliz ekonomisi yapısal enflasyonun en net örneklerinden birini oluşturmaktadır ve bu karakteristik özelliklere sahip değildir. Yapısal enflasyon tasarruf edilenden daha fazla yatırım yapmakla veya bütçe açığıyla ilgili değildir. Bunlar talep kaynaklı enflasyona neden olmaktadır. Yapısal enflasyon ise maliyet kaynaklı bir fenomendir. Bir örnekle açıklamak gerekirse, bir ülkenin araba ve buğday olarak sadece iki mal ürettiğini düşünelim. Teknolojik gelişmeler aracılığıyla araba çıktısının arttığını ama yapısal engellerin buğday çıktısını baskıladığını varsayalım. Reel gelirden artış buğdaya olan talebi arttıracaktır. Bu durumda buğday ithalatı düşünülecektir. Araba üretiminden

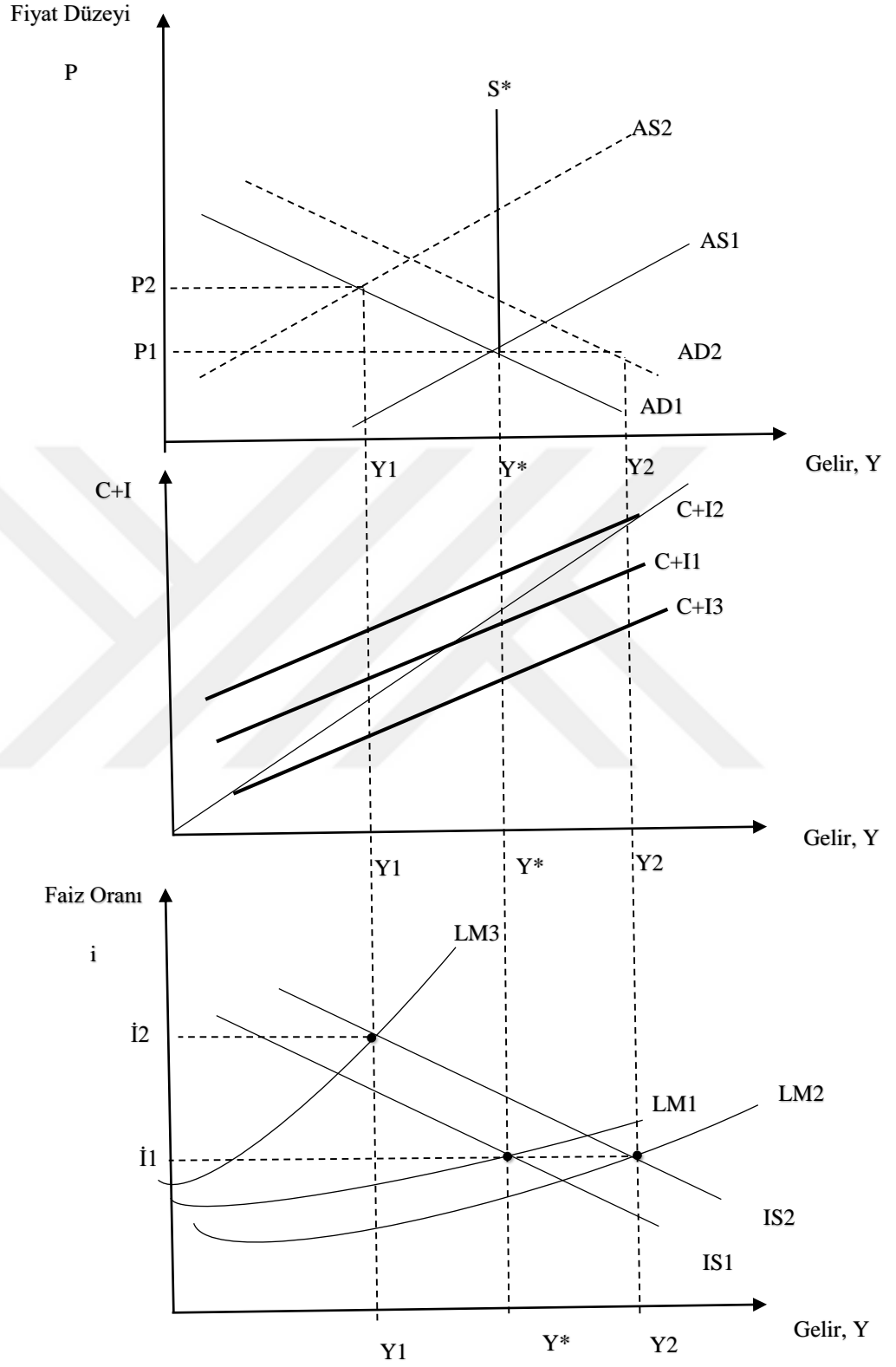
elde edilen gelir ile ithalat yapılacaktır. Ödemeler bilançosu bu durumda açık verecek ve araba fazlalığından dolayı yerel piyasalarda deflasyon görülecektir. Bu yapısal deflasyon ödemeler dengesini düzeltme amaçlı alınan önlemlerle yapısal enflasyona dönüşecektir. Devalüasyon, tarifeler veya ithalat kontrolleri buğday fiyatlarını yükseltecek, bu nedenle de yaşama maliyeti ve maliyet kaynaklı enflasyon spirali başlayacaktır. Bu sorunun dört muhtemel çözümü bulunmaktadır. Birinci çözüm, yurtiçi talebine kadar araba çıktısını azaltmak olabilir. Bu istihdamı ve milli gelir artış oranını azaltır. Bu çözümü İngiltere'nin uygulaması nedeniyle buna İngiliz çözümü diyebiliriz. İkinci çözüm dünya piyasalarına açılmak ve daha fazla araba satmaktır. Bu Japon çözümüdür. Ekonominin büyüme oranı ihracatın başarısı oranında belirlenir. Üçüncü çözüm tarımsal darboğazın kırılması ve yerli üretimi şekillendirerek dengeli büyüme sağlamaktır. Bu Meksika çözümüdür. Dördüncü çözüm ise ne üretiliyorsa kamuyu bunu tüketmeye zorlamaktır. Buğdaydan daha fazla araba tüketilmesini sağlamaktır. Arabayı sübvans ederek veya buğdaya vergi koyarak yapılabilir. Bu da eski Rus çözümüdür (Jones, 1966, s.8-9).

Yapısal enflasyonda yapısal faktörlerin enflasyon üzerindeki etkisi açıklanmaktadır. Yapısal enflasyon gelişmiş olan ülkelerde de görülebilse de daha çok gelişmekte olan ya da az gelişmiş olan ülkelerde görülmektedir. Bu ülkelerin ekonomileri genelde tarıma dayalı olarak ilerlemektedir. Bunun sonucunda da doğa koşulları bu ülkelerin ekonomilerini önemli ölçüde etkileyebilmektedir. Buna ilaveten bu ülkelerde nispeten teknoloji daha az kullanılması nedeniyle üretimde geleneksel teknolojiler daha yaygın bulunmaktadır. Bu ülkelerde siyasi ve ekonomik anlamda istikrarsızlıklar gelişmiş olan ülkelere nazaran daha fazla görülmekte olup, yatırımlarda problemler, iç karışıklıklar da daha fazla görülebilmektedir. Bu ülkelerde yapısal enflasyona neden olan bir diğer faktör de nüfusun hızlı bir şekilde artması ve kaynakların optimal alanlarda kullanılmaması olarak ifade edilebilmektedir (Parasız, 1991, s.10).

Yapısal enflasyonun ortaya çıkmasında ekonominin esneklik yapısı önem arz etmektedir. Ekonomide yaşanan talep değişimleri karşısında endüstriler kendi üretim boyutlarını mevcut talebe göre ayarlayamazlarsa ekonomide yapısal enflasyon görülebilmektedir. Yapısal enflasyonun görülmesi için mutlaka talep fazlalığının olması gerekmemektedir. Bunun dışında kaynakların etkin şekilde hareket edememeleri, işgücünün vasıfsız olması gibi unsurlar da yapısal enflasyona neden

olabilmektedir. Böyle bir durumda talep fazlalığı olmasa bile, talepte görülen artış arzı ve üretimi tetiklemeyebilir ve bu sektörlerde fiyat artışı yaşanmasına neden olabilmektedir (Gürler, vd. 2013, s.145).

Grafik 3: Yapısal Enflasyonunu Oluşturan Unsurlar

Kaynak: Gürler, A.Z. vd. (2013, s.144)

Yukarıdaki Grafik 3'te yapısal enflasyonu oluşturan unsurlar yer almaktadır. Tüketim malları üretilen bir sektörde talep artışı beklentisi var ise bu durumda yatırım mallarına olan talep de artış gösterecektir. Bu durumda ekonomideki toplam talepte bir artış yaşanacaktır. Toplam talep artışı sonunda ilk grafikte AD1 sağa kayıp, AD2 olacaktır. Orta grafikte efektif talep fonksiyonu C+1'den C+2'ye doğru kayacaktır. Alt grafikte ise IS1 sağa kayıp IS2, LM1 eğrisi sağa kayıp LM2 olacaktır. Bu durumda Y^* - Y_2 arası kadar yoğun talep görülecek ve bu durumda da fiyat artışı para arzının gerçek değerini azaltacak ve LM eğrisi LM1 olarak tekrardan sola kayacaktır. Yapısal enflasyon durumunda fiyatlar farklı şekilde yükselbilmektedir. İşgücü mobilitesinde eksiklik var ise, yani işgücünün hareket imkânı kısıtlı ise firmalar sermaye mallarını arttırdığında, diğer endüstriler de üretimini arttırmaktadır. Bu da böyle bir ortamda işgücü ücretlerinin yükselmesine neden olmaktadır. İşgücü maliyetleri arttığında toplam arz eğrisi AS1'den AS2'ye doğru kayarak azalır. Toplam talep ise AD1'den AD2'ye olacak şekilde daha küçük bir artış yaşanır. Bu durumda fiyatlar P1'den P2'ye doğru yükselirken, gelir düzeyi de Y^* 'dan Y_1 'e doğru azalacaktır. Fiyatların yükselmesi sonucunda da LM eğrisi LM3 olacak şekilde kaydıracaktır. Yeni faiz oranı ise r_2 'ye yükselecektir. Enflasyonun yapısal olan bu türünde talep ve maliyet enflasyonları iç içe geçerek yaşanmaktadır (Gürler vd., 2013, s.146-147).

1.1.2.2. Şiddetine göre enflasyon çeşitleri

Fiyatlar genel düzeyinde yaşanan artışlar enflasyon olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte fiyatlar genel düzeyinde yaşanan bu artışların, artış hızları farklı olabilmektedir. Bu açıdan kısaca enflasyon olarak ifade edilen fiyatlar genel düzeyinin yükselmesi kendi içerisinde artış hızına göre yani şiddetine göre sınıflandırılabilir. Buna göre şiddetine göre enflasyon çeşitlerini sürünen enflasyon, yürüyen enflasyon, dörtlü enflasyon, ve hiperenflasyon olarak dört ayrı gruba ayırabilmekteyiz.

1.1.2.2.1. Sürünen enflasyon

Sürünen enflasyon tipinde fiyatlar genel düzeyindeki artışlar çok makul seviyelerde gerçekleşmektedir. Yıllık olarak %2 - %3 seviyelerinde yaşanan fiyat artışları sürünen enflasyon olarak ifade edilebilmektedir. Bu enflasyon tipinin genel olarak büyüyen bir ekonomi açısından makul olabileceği kabul edilmektedir. İlimli bir şekilde artan fiyatların çıktıyı daha hızlı bir şekilde arttırabileceği, bunun sonucunda

da piyasadaki firmaların kar marjlarının artabileceği ve daha fazla üretim yapmak isteyebilecekleri düşünülmektedir. Sürünen enflasyonun hakim olduğu piyasalarda fiyat beklentilerin istikrarsızlaşması pek mümkün olmaz. Bu şekilde tek haneli enflasyon oranları makul kabul edilmektedir. Pek çok ülke tek haneli bu şekilde bir enflasyonu benimsemektedir (Atmanand, 2009, s.674).

Sürünen enflasyonu ülkelerin tolere etmesi kolaydır. Bununla birlikte sürünen enflasyonun ülke ekonomilerinin büyümesi ve gelişmesi açısından gerekli olduğunu söylemek de ayrıca mümkündür. Pek çok ekonomist sürünen enflasyonu tam istihdamı sürdürme açısından gerekli bulmaktadır. Makul bir enflasyon oranı büyümeyi uyarmakta ve ülke ekonomileri açısından fayda yaratmaktadır (Mieczkowski, 2005).

1.1.2.2.2. Yürüyen enflasyon

Fiyatlar genel düzeyindeki yükselme hızı yıllık olarak %10'dan daha az ise bu enflasyon türü yürüyen enflasyon olarak ifade edilmektedir. Ülkeye göre makul bir enflasyon oranı olarak ifade etmek mümkündür. Fakat yine de hükümetlere bir uyarı niteliği taşımaktadır. Hükümetler yürüyen enflasyonu kontrol altına tutmayı başaramazlar ise daha hızlı şekilde artan enflasyon oranlarını deneyimlemek durumunda kalabilirler (Nadar, 2013, s.119).

Yürüyen enflasyonda fiyatlar genel düzeyinin yıllık olarak artış hızı sürünen enflasyona göre biraz daha fazladır. Ortalama olarak bu oran %5 olarak ifade edilebilmektedir. Bu enflasyon tipi için uygun bir kontrol uygulaması yapılmaz ise kolaylıkla daha riskli düzeylere ulaşabilmektedir. Çünkü yürüyen enflasyon ortamında ekonomi daha hızlı bir şekilde ısınmaktadır. İktisadi karar birimleri ileriki dönemde meydana gelebilecek daha yüksek fiyatlardan kaçınmak adına daha fazla tüketim yapmayı tercih edeceklerdir. Bu durum enflasyonun daha da yükselmesini tetikleyecek bir durum meydana getirecektir (Reddy, 2004, s.102).

1.1.2.2.3. Dörtünel enflasyon

Dörtünel olarak tabir edilen enflasyon düzeyinde fiyatlar genel düzeyi çok hızlı şekilde artmaktadır. Enflasyonun yıllık bazda artış oranı %80, %120 gibi iki haneli ve hatta üç haneli seviyelere ulaşması söz konusudur. Böyle bir ekonomide paranın değeri hızlı bir şekilde azalmaktadır. Bu nedenle iktisadi karar birimleri kendilerini paranın değer kaybından korumak adına bir takım önlemler almaktadırlar. Bu önlemlerin

arasında paranın nakit olarak elde tutulmaması, tasarrufların enflasyon oranından daha yüksek faiz vaat eden finansal kuruluşlarda değerlendirilmesi yer almaktadır. Böyle bir dönemde insanlar tasarruflarını faiz, tahvillere, dövizlere veya arazi, arsa ve dayanıklı tüketim mallarına doğru yönlendirmektedirler (Bocutoğlu, 2016, s.94).

Dörtnala enflasyonu yaşayan ülkelerden biri Almanya'dır. Almanya'da I. Dünya Savaşı sırasında dörtnala enflasyon oranları görülmüştür. Almanya'da 1921 yılında toptan satış fiyatları %140'a yükselmiştir. 1922'de ise devasa bir artış göstermiş ve %4100'e yükselmiştir. 1923 yılında ise Almanya'da enflasyon oranları ayda ortalama %500 oranında artış göstermiştir. Yıllar içerisinde pek çok ülke dörtnala enflasyon deneyimini çeşitli nedenlerden ötürü yaşamıştır (Dwivedi, 2007, s.446).

Dörtnala enflasyon ABD dahil pek çok ülkede çeşitli zamanlarda önemli bir ekonomik problem olmuştur. Fakat özellikle 2002 yılında dünya üzerindeki pek çok ülke dörtnala enflasyon problem ile baş başa kalmıştır. 2002 yılında Türkiye %45, Arjantin %25, Angola %109'lara varan enflasyon artış hızı ile karşılaşmışlardır. Dörtnala enflasyonda paranın değer kaybı çok hızlı bir şekilde gerçekleşmektedir. Bu dönemde gelirlerin giderleri karşılama gücü oldukça hızlı şekilde düşmektedir. Yabancı yatırımcı çekme zorluğu yaşanmaktadır. Ekonomi istikrarsız bir hale bürünmektedir. Bu dönemlerde hükümetler kredibilitelerini kaybetmektedirler (O'Connor, 2004, s.253).

1.1.2.2.4. Hiperenflasyon

Bu enflasyon türünde fiyatlar genel düzeyi artık kontrol altına alınamaz bir şekilde yükselmektedir. Enflasyon normlarının ötesinde bir fiyat artış hızı görülmektedir. Örnek vermek gerekirse bu enflasyon türünde enflasyon oranları %1 500 000 gibi rakamlara ulaşmaktadır. Enflasyon oranı yükselebileceği en hızlı şekilde yükselmektedir. Bu enflasyon türü pek çok çözülmesi zor problemlere yol açmaktadır. Örneğin benzin almak için benzin istasyonuna giderken bu süreçte benzin fiyatlarının bir anda birkaç katına çıktığına şahit olunur veya bir gecede fiyatların katlanmasına neden olmaktadır. İnsanlar hiperenflasyon dönemlerinde de tüketim yapmak durumundadır. Fiyatların ve maliyetlerin bu şekilde hızla artması pek çok problemi de beraberinde getirmektedir (Baxi, 2020, s.4).

Enflasyon olgusu dünya çapında yaygın görülen bir durumdur. Fakat hiperenflasyon nadir görülen özel bir durumdur. Tarih boyunca hiperenflasyon

deneyimi yaşıyan ülke sayısı ve bu enflasyonun süresi kısıtlı düzeyde kalmıştır. 18. yüzyılın sonlarından 20. yüzyıla kadar yaklaşık 40 ülke ya da politik rejim aylık düzeyde hiperenflasyona maruz kalmıştır. 16 ülke ise yıllık düzeyde hiperenflasyon deneyimi yaşamıştır (Liping, 2017, p.1-2).

Hiperenflasyonda para artık bir tasarruf aracı olmaktan çıkmaktadır. Bununla birlikte paranın değeri her geçen gün ve hatta saatte düştüğü için değer belirleme aracı olmaktan da çıkmaktadır. Paranın değeri oldukça fazla bir şekilde düştüğü için para piyasalarda fonksiyonunu kaybetmekte ve alışverişlerde takas ekonomisi tercih edilmektedir. Mallar başka mallarla değiştirilerek alışveriş yapılır. Byn kontratlar altın veya döviz üzerinden gerçekleştirilmektedir. Yerli paranın bu dönemde insanlar açısından herhangi bir önemi ve değeri kalmamaktadır. İkinci Dünya Savaşı sırasında Almyanya’da başlayan enflasyon gittikçe şiddetini arttırmış ve en son hiperenflasyona dönüşmüştür (Bocutoğlu, 2016, s.94)

1.2. Enflasyon Kuramına Yönelik Teorik Yaklaşımlar

Enflasyonu açıklamaya yönelik bir takım teorik yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu teorik yaklaşımlar aşağıdaki gibi ifade edilebilmektedir.

1.2.1 Klasik ve neo klasik yaklaşım

Klasik ve Neo Klasik yaklaşım merkantilizm ve fizyokrazi gibi iktisadi düşünce akımlarından sonra ortaya çıkmıştır. Merkantilizmin müdahaleci devlet anlayışını ve tek taraflı ticaret prensibini eleştirmış, fizyokrasinin ise doğal düzen fikrinden etkilenerak ortaya çıkmıştır. A. Smith, D. Ricardo ve T. Malthus klasik görüşün önemli temsilcileri arasında yer almaktadır. L. Walras, A. Marshall ve I. Fisher ise Neo-Klasik iktisadın önemli temsilcileri arasında yer almaktadır. Adam Smith klasik ekolün en önemli temsilcisidir. Klasik yaklaşımın 1776 yılında Adam Smith’in Milletlerin Zenginliği adlı kitabını yayımlaması ile başladığı kabul edilmektedir. Görüşlerinde devlet müdahalesine yer vermeyen Smith, dış ticaretin de serbest olması gerektiğini ortaya koyduğu ‘‘Mutlak stnlkler Teorisi’’ ile ifade etmiştir. Ekonomide iş bölümü ve uzmanlaşmaya gidilerek verimliliğin arttırılabileceğini, toplumların bu şekilde refah düzeylerini yükseltebileceğini ve dış ticarete her iki tarafın da bu şekilde karlı çıkacağını savunmuştur (Bilgili, 2018, s.40-45).

Adam Smith'in ‘‘Mutlak Üstünlükler Teorisi’’ni, klasik ekolün önemli temsilcilerinden olan David Ricardo ‘‘Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi’’ ile daha da geliştirmiş, bir adım ileriye taşımıştır. Karşılaştırmalı Üstünlükler teorisi ise David Ricardo bazı ülkelerin her iki malda da üstün olabileceğini belirtip yine de dış ticaret yapılabileceğini ifade etmiştir. Her iki malda da üstün olan ülke görece hangi malda daha az üstünse onun üretimini bırakıp, o malı diğer ülkeden ithal etme yoluna gittiğinde daha karlı çıkacağını ifade etmiştir (Ricardo, 1821, s.85-100).

Klasik yaklaşımda para miktarı ile fiyatlar genel düzeyi arasındaki ilişkiyi açıklamada miktar teorisi kullanılmıştır. Miktar teorisi Birinci Dünya Savaşı’na kadar pek çok eleştiriye maruz kalsa da kabul görmeye devam etmiştir. Miktar teorisine göre, ekonomide para miktarı, üretim miktarında değişme olmadan arttırılırsa fiyatların yükselmesine ve paranın değer kaybetmesine neden olacaktır. Bunun nedeni ekonominin en temel kuralına dayanmaktadır. Ekonomide genel olarak bol olan malların değeri düşerken, kıt olan malların değeri artmaktadır. Parayı da bir mal olarak düşündüğümüzde para miktarında yaşanan bollaşmalar, üretim miktarı değişmedikçe, sadece paranın değer kaybetmesine neden olacaktır. Bu şekilde de enflasyonist eğilimlerin yaşanmasına yol açacaktır. Miktar teorisini savunan iktisatçılar arasında da görüş ayrılığı bulunmaktadır. En gelişmiş şekliyle Neo-klasikler tarafından öne sürülen miktar teorisi de kendi içerisinde iki şekilde incelenebilmektedir. Bunlar; Fisher Denklemi ve Cambridge Denklemidir (Dinler, 2014, s.485).

1.2.1.1 Miktar teorisi ve fisher denklemi

Fisher’in miktar teorisine göre; ekonomideki para miktarı ne düzeyde artarsa, fiyatlar genel düzeyi de aynı oranda artış sergileyecektir. Yani para arzındaki değişme ile enflasyon arasında eş oranda ve eş yönde bir ilişki bulunduğunu ifade etmektedir. Örneğin, ekonomideki para arzı %5 düzeyde arttırılırsa, enflasyon oranının da %5 olarak yükseleceğini ifade etmektedir. Fisher’in bu teorisinin denklemi şu şekilde ifade edilmektedir;

$$M.V = P.T$$

M = Para arzını,

V = Paranın ekonomideki dolanım hızı yani kaç el değiştirdiğini,

P = Fiyatlar genel düzeyini

T = İşlem hacmini

İfade etmektedir. Denklemden V ve T sabit kabul edilmektedir. Bunun nedenini ise Fisher şu şekilde açıklamaktadır. V yani paranın dolanım hızı kısa dönemde değişmez. Çünkü ücretlerin aylık veya yıllık ödenme sıklığı, hane halkının tüketim eğilimleri ve alışkanlıkları, fiyatlarla ilgili beklentileri, finansal kurumların para tutma zorunlulukları kısa dönemde değişmez. Bu nedenlerle de V sabit kabul edilir. T yani, işlem hacmi ise, Klasik ve Neo Klasiklerde ekonomi daima tam istihdamda olduğu varsayıldığı için sabit kabul edilmektedir. İşlem hacminin artması için üretim kapasitesi ya da teknoloji artırılmalıdır. Bu durum da kısa dönemde pek mümkün değildir. Bu nedenle de T yani işlem hacmi sabit kabul edilmektedir. Fisher'ın miktar teorisine göre halkın para talebi işlem güdüsüne dayanmaktadır. Fakat ekonomide insanlar işlem güdüsünün yanında ihtiyat ve spekülasyon güdüsü ile de para talep edebilmektedir. Ayrıca bu teoriye göre ekonomi tam istihdam düzeyinde dengede kabul edildiği için para arzı artışlarının reel çıktılar üzerinde etkisi olmadığı kabul edilmektedir (Dinler, 2014, s.458-459).

Klasik ve Neo Klasik iktisada göre ekonomideki para miktarı değiştirildiğinde sadece parasal büyüklükler etkilenmiş olmakta, doğrudan bir netice vermemektedir. Yani para arzını arttırıp veya azaltarak, ekonomideki istihdam, üretim gibi makroekonomik konularda başarı elde etmek mümkün değildir. Piyasadaki para miktarı mevcut üretim düzeyinden daha fazla arttırıldığında bu politika sadece enflasyona yol açmakta, reel büyüklükleri etkilememektedir. Klasik ve Neo Klasik yaklaşım bu şekilde parasal ilişkileri miktar teorileri ile açıklamışlardır. Miktar teorisinin özünde para miktarındaki artışın harcamaları tetiklemesi ve bu şekilde fiyatlar genel düzeyini arttırarak enflasyona yol açması yer almaktadır. Miktar teorisini yorumlayan bazı yorumcular, piyasalarda para miktarı ne düzeyde artarsa, fiyatlar genel düzeyinin de aynı oranda etkileneceğini ve artacağını ifade etmektedir. Bu tarz yorumlara katı yorumlar denmektedir. Bununla birlikte, bazı yorumcular ise para arzı artışı ile fiyatlar genel düzeyinde arasında doğru orantı olmakla birlikte eş bir oran bulunmadığını ifade etmektedir. Para arzı artışına yakın düzeyde fiyatlar genel düzeyinde de artışlar olacağını ifade etmektedirler. Bu tarz yorumlara ise yumuşak yorumlar denmektedir. Yumuşak yorumlar daha fazla ilgi görmektedir (Paya, 2013, s.129).

1.2.1.2. Miktar teorisi ve cambridge denklemi

Fisher'in miktar teorisinde paranın dolaşım hızı ve kaynakların tam istihdamı sabittir. Alfred Marshall bu teoriyi geliştirerek (Marshall, 1886, s.267-269) eşitliği;

$$M=k.PY$$

şeklinde ifade etmiştir. Bu denklem Cambridge Denklemi olarak bilinmektedir. Denkleme yeni eklenen değişken olan k gelirin ne kadarının para olarak tutulacağını ifade etmektedir. Yeni teoreme göre enflasyonu sadece para arzı artışı açıklamamaktadır. Aynı zamanda likidite tercihindeki psikolojik değişimler de enflasyona neden olabilmektedir (Alavinasab, 2014, s.71).

$M = k.PY$ şeklinde gösterilen Cambridge denkleminde yer alan;

M = Ekonomideki her türlü para arzını,

k = Elde tutulmak istenen para miktarının nominal milli gelir içindeki payını,

P = Fiyatlar genel düzeyini,

Y = Reel milli geliri,

İfade etmektedir. Denklemde sol tarafı para arzını ifade ederken, sağ tarafı ise para talebini ifade etmektedir. k , reel milli geliri (Y) gerçekleştirilebilmek için elde tutulmak istenen para miktarının nominal milli gelire oranını ifade etmektedir. k toplumun alışkanlıklarına ve psikolojik koşullara bağlı olarak gelişmektedir. Bu nedenle kısa dönemde kolayca değişmeyeceği kabul edilmektedir. Neo Klasikler'e göre ekonomi daima tam istihdamda kabul edildiği için Y 'nin de kısa dönemde kolayca değişmeyeceğini ifade edebilmekteyiz. Bu nedenle de $k.Y$ yani reel para talebi kısa vadede sabit kabul edilmektedir. $P = \frac{M}{kY}$ ifadesinde kısa dönemde $k.Y$ sabit kabul edildiği için, M 'deki yani para arzındaki artışlar P 'yi yani fiyatlar genel düzeyini etkileyecek, enflasyonist eğilimler doğuracaktır. Denklemde $k = \frac{1}{V}$ olarak ifade edilebilir. k 'yı Cambridge miktar teorisi denklemine ($M = k. PY$) yerine koyduğumuzda; $M = \frac{1}{V}PY$ denklemini, oradan da $MV = PY$ özdeşliğini elde edebilmekteyiz. Fisher ve Cambridge denklemlerini karşılaştırdığımızda, Fisher denkleminde T yani işlem hacmine yer verilirken, Cambridge denkleminde Y 'ye yani reel milli gelire yer verilmiştir. Bunun yanı sıra, Fisher denkleminde para arzı,

Cambridge denkleminde ise para talebi daha ön planda yer almaktadır. Fisher’da parayı elde tutma mecburiyeti bulunmaktadır. Cambridge’de ise parayı elde tutma isteği bulunmaktadır. Cambridge yaklaşımında para sadece işlem güdüsü ile tutulduğu düşünülmemekte, aynı zamanda güvence amacıyla tutulduğu da göz önünde bulundurulmaktadır (Dinler, 2014, s.460-461).

Özet olarak, Klasiklere ve Neo-Klasiklere göre enflasyonun nedeni para miktarında yaşanan artışlardır. Bu dönemde enflasyon paranın miktar teorileri ile açıklanmıştır. Paranın miktar teorilerine göre fiyatlardaki değişimler dolaşımda olan para miktarına göre belirlenmekte ve bu değişim aynı oranda ya da yakın oranda ve doğru orantılı olarak gerçekleşmektedir. Yani para miktarındaki artışlar paranın satın alma gücünü düşürüp, enflasyon oranlarını arttırırken, para miktarındaki azalışlar ise paranın satın alma gücünü arttırıp, enflasyon oranlarını düşürmektedir. Para arzı artışı enflasyonu arttıracığı için parayı yansız olarak görmektedirler (Aslandoğan, 2005, s.4-5).

1.2.2. Keynesyen yaklaşım

Klasik iktisatçılar ekonomide tam istihdam durumunu kabul ederek para arzındaki yükselişlerin enflasyona neden olacağını belirtmektedirler. Fakat Keynes ekonominin her daim tam istihdamda olacağı hususunda klasiklere karşı çıkmıştır. Keynes’e göre ekonomide toplam talep toplam arza eşit olabilir ve denge sağlanabilir. Fakat bu dengenin eksik istihdam koşullarında da gerçekleşebileceğini ifade etmektedir. Keynes hem eksik istihdam koşullarında hem tam istihdam koşullarında hem de tam istihdam denge düzeyinin de üzerinde ekonominin dengeye gelebileceğini belirtmektedir (Keynes, 1936, s.150).

1.2.2.1. Keynes ve likidite tercihi teorisi

Keynesyen yaklaşımda yer alan likidite tercihi teorisinde iktisadi karar birimlerinin ne amaçlarla para talep edeceği irdelenmiştir. Klasiklerin görüşü olan, ekonomi her daim tam istihdam düzeyinde denge olacağı ve paranın dolanım hızının sabit olacağı görüşüne karşı çıkmıştır. Ayrıca, paranın sadece işlem amacıyla talep edilmeyeceğini de ifade etmiştir. Keynes’e göre iktisadi karar birimleri üç nedenden dolayı para talep etmektedirler. Bunlar;

1. İşlem amacıyla para talebi,
2. Güvence amacıyla para talebi
3. Spekülasyon amacıyla para talebidir.

İşlem amacıyla para talebinde iktisadi karar birimleri günlük ihtiyaçlarını gidermek için yanlarında para bulundurmak istemektedirler. İşlem amacıyla para talebi gelirin bir fonksiyonudur. Gelir ile eş yönlü değişimler sergilemektedir. Yani, gelir düzeyi arttıkça işlem amacıyla para talebi de artmaktadır. Güvence amacıyla para talebinde iktisadi karar birimleri aniden meydana çıkabilecek durumlara karşı kendilerini güvenceye alabilmek için yanlarında bir miktar parayı tedbir amacıyla bulundurmak istemektedirler. Güvence amacıyla para talebi de gelirler doğru orantılıdır. Yani gelir düzeyi yükseldikçe güvence amacıyla para talebi de artmaktadır. Spekülasyon amacıyla para talebinde ise iktisadi karar birimleri faiz oranlarının yükselmesini veya menkul kıymetlerin fiyatlarının düşmesini beklerken ellerinde bir miktar para bulundurmak istemektedirler. Bireyler buralarda meydana gelebilecek değişimlerden para kazanmak istemektedir. Spekülasyon amacıyla para talebi faizin bir fonksiyonudur. Faiz oranları düştükçe para talebi artmaktadır (Yavuz, 2018, s.37).

Fakat Keynes'e göre para arzını arttırarak faiz oranlarını belirli bir seviyeye kadar düşürmek mümkündür. Asgari düzeye ulaşıldıktan sonra artık para arzı artışları faiz oranlarını etkilemeyecektir. Daha fazla düşüremeyecektir. Bu durumda para talebinin faiz esnekliği sonsuz olacaktır. Ekonominin içinde bulunduğu bu duruma "likidite tuzağı" denmektedir. Ekonomi likidite tuzağına girdiğinde para arzı artarsa iktisadi karar birimleri spekülasyon güdüsüyle para talep etmeye devam edeceklerdir (Keynes, 2018, s.147-150).

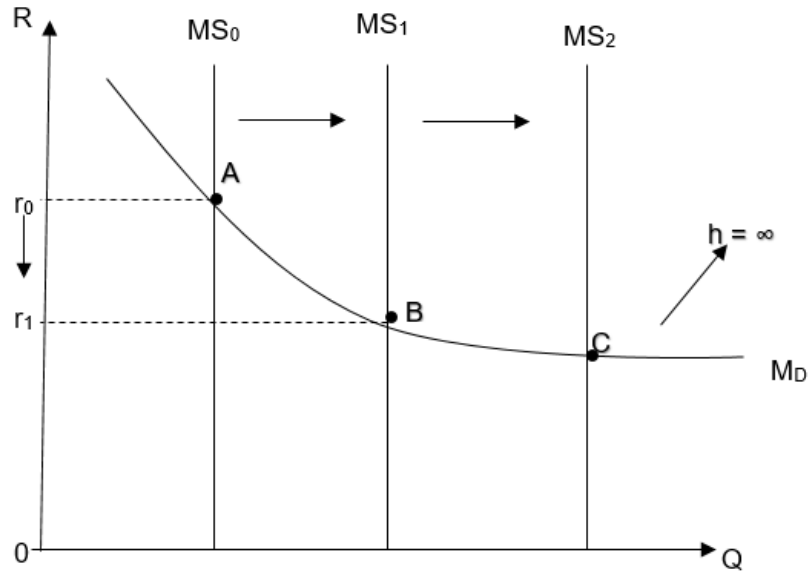
Likidite tuzağı Keynes ve Hicks tarafından keşfedilmiştir. Bu durum sadece nominal faiz oranları pozitif olduğunda geçerli olmaktadır. Nominal faiz oranları sıfırın altına düşürülemediğinde, toplam talebi parasal açıdan uyarmanın etkisi olmayacaktır. Krugman, Keynes tarafından keşfedilen bu modeli daha da geliştirmiştir (Brycz, 2012, s.19).

Krugman (1988)'e göre likidite tuzağı, temelde beklentileri ve kredibilitiyi içermektedir. Bu nedenle likidite tuzağını inceleyen modelde çıktı, para arzı, fiyatlar ve faiz oranları da yer almalıdır. Krugman'ın modeli şu şekilde ifade edilebilir;

$$1 + i = \frac{P^*}{DP} (y^*/y)^p$$

Bu modelde yer alan i faiz oranlarını, P^* gelecekteki fiyat seviyesini, D indirim faktörünü, P cari fiyat düzeyini, y^*/y gelecekte beklenen çıktı ile cari çıktı arasındaki ilişkiyi, p ise göreceli riskten kaçınmayı ifade etmektedir. Riskten kaçınma katsayısına göre iktisadi karar birimleri i faiz oranında tahvil satın alıp almayacaklarına veya tüketime para ayırıp ayırmayacaklarına karar vereceklerdir. Gelecekteki fiyatlar sabit kalırsa, cari fiyatlardaki gelecekte deflasyona neden olacaktır. Çünkü daha yüksek P ve daha düşük i olacaktır ve i negatif olmayacaktır. Eğer nominal faiz oranı negatif olursa iktisadi karar birimleri tahvil yerine para talep edeceklerdir. Faiz oranları sıfır tahvile yaklaştığında, para ikame hale geldiğinde, para arzını daha fazla artarsa çıktı düzeyi de fiyat seviyesi de değişmeyecektir (Krugman, Dominiquez ve Rogoff, 1998, s.144-145).

Aşağıdaki grafik 4'de Keynes'in likidite tuzağı kavramı grafik yardımıyla gösterilmiştir:

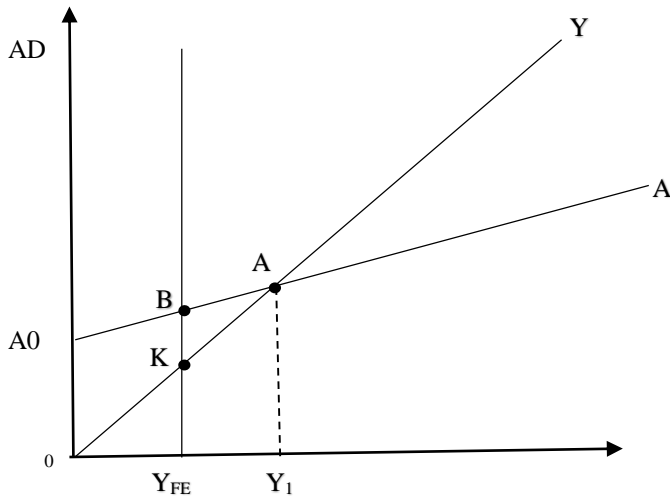
Grafik 4: Likidite Tuzağı
Kaynak: Bilgili, Y. (2018, s.145)

Grafik 4'te yer alan simgeler içerisinde r faiz oranını, MS para arzını, M_D para talebini ifade etmektedir. Para arzı dışsal bir faktör olarak kabul edilmesi nedeniyle dik olarak gösterilmektedir. Grafığe göre para piyasasında denge ilk olarak para arzı ve para talebinin kesiştiği nokta olan A noktasında sağlanmaktadır. Bu noktaya denk gelen faiz oranı ise r_0 'dır. Böyle bir ekonomide eğer para arzı arttırılırsa MS_0 eğrisi

sağa kayacak ve MS_1 olacaktır. Ekonomideki yeni denge noktası ise A noktasından B noktasına doğru ilerlemiş olacaktır. Yeni denge noktasındaki faiz oranı ise r_0 'dan r_1 'e doğru düşecektir. Yeni faiz oranı en düşük faiz oranını temsil etmektedir. Ekonomi artık B noktasından sonra likidite tuzağına yakalanacaktır. Bu noktadan sonra ekonomide para arzı tekrardan arttırılırsa MS_1 'den MS_2 'e geçilir. Fakat grafik 4'de de görüldüğü üzere artık faiz oranları, para arzı artmış olsa da düşmemiştir. Eğer ekonomide likidite tuzağı koşulları bulunuyor ise para politikası etkisiz kalmaktadır. Keynes bu noktada etkin olacak politikanın maliye politikası olduğunu ifade etmiştir (Bilgili, 2018, s.15).

1.2.2.2. Keynes ve enflasyonist açık kavramı

Keynesyen yaklaşıma göre ekonomi tam istihdam denge düzeyinin üzerinde de dengeye gelebilmektedir. Eğer ekonomik denge yani arz ve talebin birbirine eşitlendiği nokta, tam istihdam denge düzeyinin üzerinde ise milli gelir nominal alanda dengeye gelmiş demektir. Nominal alanda para arzında yaşanan artışlar reel çıktıları yani üretimi ve istihdamı arttırmadığı gibi enflasyona yol açmaktadır. Fiyatlar genel düzeyi yükselmektedir. Nominal alanda mevcut işgücü ve sermayenin tamamı zaten kullanıldığı için üretim ve gelir reel olarak artmamakta, talep fazlalığından dolayı sadece fiyatlar genel düzeyi yükselmektedir (Bocutoğlu, 2016, s.323-326). Aşağıda grafik 5'te Keynesyen yaklaşıma göre enflasyonist açık yer almaktadır;

Grafik 5: Keynesyen yaklaşımda enflasyonist açık

Kaynak: Bocutoğlu, E. (2016, s.325)

Yukarıdaki grafik 5'te Y_{FE} tam istihdam denge seviyesini göstermektedir. Y_{FE} ekonominin işgücü ve sermaye açısından maksimum düzeydeki sınırını ifade etmektedir. Ekonomi bu seviyeye gelene kadar tüm işgücünü ve sermayesini kullanmış ve geriye boşa kaynak kalmamıştır. AD toplam talebi, Y ise toplam arzı ifade etmektedir. Toplam talep (AD) ve toplam arz (Y) doğrusu tam istihdam denge seviyesinin (Y_{FE}) üzerinde yani nominal alanda (A noktası, Y_1 gelir düzeyi) kesişmişlerdir. Keynesyen yaklaşıma göre bu şekilde ekonomi tam istihdam gelir düzeyinin üzerinde bir noktada da dengeye gelebilmektedir. Toplam arz ve toplam talep doğruları nominal alanda kesişebilmektedir. Böyle bir ekonomide toplam talep artarsa, toplam talep artışları sadece enflasyona yol açıp, reel çıktıları arttırmayacaktır. Çünkü ekonomideki reel çıktılar sadece Y_{FE} seviyesine kadar artabilmektedir. Bu seviyeden sonra meydana gelen değişimler sadece nominal karakterli olmaktadır. Grafik 5'te B-K arası aralığı kadar enflasyonist açık bulunmaktadır. Mevcut toplam talep seviyesi, tam istihdam toplam talep seviyesini aşmış durumdadır. Bu durum da enflasyona yol açmaktadır. Burada daraltıcı politikalar ile toplam talep B-K seviyesi kadar azaltılabilirse, ekonomideki enflasyon problemi çözülebilmektedir (Bocutoğlu, 2016, s.323-324).

Keynesyen yaklaşımda, Keynes enflasyonun ancak tam istihdam denge düzeyinden sonra ortaya çıkacak bir olgu olarak ifade etmiştir. Eğer ekonomik denge tam istihdam denge düzeyinin üzerinde yer alan bir noktada oluşmuş ise talep artışları enflasyona neden olmaktadır. Fakat Keynes ekonominin genelde eksik istihdam düzeyinde dengede olacağını varsaydığı için enflasyon probleminin ortaya çıkmayacağını savunmuş, parayı yanlı olarak kabul etmiştir. Fiyatlar genel düzeyinde artışlar oluyorsa, ekonomi tam istihdam denge düzeyinin üzerinde dengeye geldiğini ifade etmektedir. Bu nedenle talep artışları enflasyona yol açacağı için daraltıcı politikalar ile talebin düşürülmesi gerektiğini ifade etmiştir (Bilgili, 2018, s.165).

Keynes enflasyonun temel nedenini para arzından ziyade talep kaynaklı faktörler olarak ifade etmiştir. Tam istihdam düzeyinde, maksimum üretim kapasitesi ile üretim yapılırken tüketici talepleri arzı aşarsa enflasyon süreçleri yaşanabilmektedir. Bütün bunların yanı sıra Keynesyenlere göre firmalar işçilerini daha yüksek verimlilikle üretim yapabilmeleri açısından yüksek ücretlerle motive etmektedir. Bununla birlikte kendileri de kâr marjını düşürmemek adına fiyatları yükseltmektedirler. Ücret ve fiyatlarda yükseliş sonucu para otoriteleri yeni üretkenlik seviyesini desteklemek adına

dolaşımdaki parayı da arttırmak istemektedirler. Böylece para arzı da artmaktadır. Klasik iktisatçılar para arzını değiştirmeyi enflasyonda nedensel bir faktör olarak görmekteyken, Keynesyen iktisatçılar enflasyonu para arzını değiştirmenin itici gücü olarak görmektedirler (Okoye vd. 2019, s.26-27).

1.2.2.3. Keynesyen phillips eğrisi

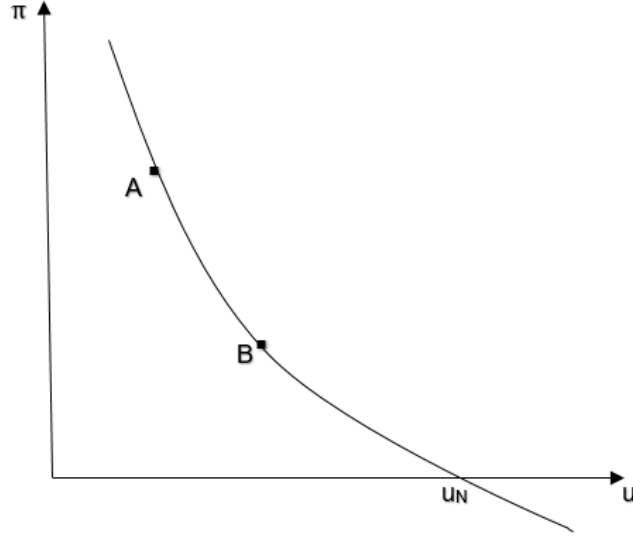
A.W. Phillips 1958 yılında yazdığı bir makalesinde işsizlik ile parasal ücret oranlarındaki değişim arasındaki ilişkiyi Birleşik Krallık bazında incelemiştir. Phillips'in bu makalesinde incelediği konular ve bulguları çok ses getirmiş ve enflasyon teorilerine önemli bir katkı olarak yer almıştır. 1861 yılı ile 1957 yılı arasındaki dönemi kapsayan makalesinde işsizlik oranları %5,5 'in altına düştüğünde parasal ücretlerin artacağını ifade etmiştir (Phillips, 1958, s.283-284).

Phillips eğrisi sadece işsizlik ve parasal ücret artışları arasındaki incelemek için kullanılmamaktadır. Aynı zamanda işsizlik ve enflasyon arasındaki ilişkiyi incelemek için de kullanılmaktadır. Ekonomide işsizlik oranları düştüğünde, işçi sendikaları tarafından ücret artışı talep edilmektedir. Sendikalardan gelen baskı sonucu ortaya çıkan parasal ücret artışları, ekonomide maliyetlerin artmasına neden olmaktadır. Maliyetlerin yükselmesi de ekonomide enflasyon oranlarının artmasına neden olmaktadır (Orhan, 2014, s.84-85)

Enflasyon teorilerine yapılan önemli katkılardan biri de Phillips Eğrisidir. Phillips Eğrisinde enflasyon ile işsizlik arasındaki ilişki incelenmiştir. Enflasyon ile işsizlik oranı arasında ters yönlü bir ilişki olduğunu ve her iki değişkenin de eş yönlü etkilenemeyeceği üzerine ilk ampirik çalışmayı A.W. Phillips yapmıştır. Phillips'in bu çalışması Paul Samuelson ve Robert Solow tarafından şekilsel olarak ifade edilmiş ve geliştirilmiştir. 1960 yılında geliştirilen bu eğriye "Orijinal Phillips Eğrisi" denmektedir. Orijinal Phillips Eğrisinin denklemi şu şekilde ifade edilmektedir:

$$\pi = -y (u - u_N)$$

Denklemdaki π işsizlik oranlarını, y enflasyon oranlarının işsizlik açığına ($u - u_N$) duyarlılığını, u ise enflasyon göstermektedir. (Ünsal, 2017, s.129-130). Aşağıda grafik 6'te Orijinal Phillips Eğrisi yer almaktadır;

Grafik 6: Orijinal Phillips Eğrisi

Kaynak: Ünsal, E. (2017, s.130)

Yukarıda yer alan grafik 6'da Orijinal Phillips Eğrisi yer almaktadır. Grafikte yer alan π , işsizlik oranlarını u ise enflasyon oranlarını göstermektedir. Grafikten de anlaşılacağı üzere enflasyon ile işsizlik oranları arasında ters yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Yani, işsizlik oranları düştüğünde enflasyon oranları yükselmektedir. Enflasyon oranları düştüğünde ise işsizlik oranları yükselmektedir. Başka bir açıdan ifade etmek gerekirse, hükümetler maliye politikaları, merkez bankaları ise para politikaları uygulayarak hem enflasyon oranlarını hem de işsizlik oranlarını düşürmeleri mümkün olamamaktadır. Eğer hükümetler genişletici politikalar uygulayarak ekonomik büyüme oranlarını arttırıp işsizlik oranlarını düşürmek isterlerse bu politikanın karşılığında enflasyon oranlarının da yükselmesini kabul etmek durumunda kalacaklardır veya daraltıcı politikalar uygulayıp enflasyon oranlarını kontrol altına almayı hedefler ise bu sefer de bu politikaya bağlı olarak daha yüksek işsizlik oranları ve büyüme oranlarına yaşanacak azalışa katlanmak durumunda kalacaklardır (Ünsal, 2017, s.129-130).

1.2.3. Monetarist (parasalcı) yaklaşım

Monetarizmin kökenleri klasik ve neoklasik iktisada doğru uzanmaktadır. Monetaristler klasik ve neoklasiklerle aynı çizgiyi takip etmişlerdir. Monetarist yaklaşımın en önemli temsilcisi M. Friedman'dır. Friedman, klasik ve neoklasiklerden paranın dolaşım hızı ve reel çıktı düzeyinin sabit olması konusunda farklılaşmıştır.

Paranın dolaşım hızının kısa dönemde değişmeyeceğini fakat uzun döneme değişebileceğini ifade etmiştir. Bu yaklaşımda da para miktarı ile enflasyon oranları arasındaki ilişki incelenmiş ve enflasyonun en temel nedeninin para arzındaki kontrolsüz artışlar olduğu belirtilmiştir. Friedman para arzındaki artışların enflasyona yol açmaması için kontrollü şekilde artırılması gerektiğini ifade etmektedir. Enflasyonu parasal bir olgu olarak görmüştür (Aktan, 2010, s.179).

1.2.3.1. Modern miktar teorisi

1970’li yıllarda yaşanan stagflasyon krizini takip eden yıllarda Friedman, keynesyen yaklaşımı eleştirmiş ve klasiklerin miktar teorisinin prensiplerini benimseyerek ‘modern miktar teorisi’ni geliştirmiştir. Friedman’ın modern miktar teorisini klasik miktar teorisinden ayıran en temel fark ise Friedman’ın klasiklerin öne sürdüğü gibi para arzına değil de para talebine önem vermesidir (Friedman, 1953, s.42).

Cambridge denklemindeki miktar teorisi $\frac{M}{P} = kY$ şekline dönüştürülürse eşitliğin sol tarafı $\left(\frac{M}{P}\right)$ reel para arzını gösterirken, sağ tarafı da (kY) reel para talebini gösterecektir. Friedman’a göre ise para talebi sürekli gelire (W), beşerî servet miktarına (w), servetten beklenen getiriye (r) ve enflasyonla ilgili beklentilere (E) bağlı bulunmaktadır. Bunlara göre Cambridge denklemi $\frac{M}{P} = f(W, w, r, E)$ şeklinde ifade edilebilmektedir. Friedman bu değişkenler ile para talebi arasındaki ilişkiyi şu şekilde açıklamaktadır; Bireyler geçmiş dönem, mevcut dönem ve gelecek dönem gelirlerinden hareket ederek kendileri için bir ortalama gelir belirlemektedir. Bu sürekli gelir hipotezi (W) olarak açıklanmaktadır. Friedman’a göre sürekli gelirlerini bilen bireylerin para talebi konjonktürel hareketlerden fazla etkilenmemektedir. Beşerî servet (w), her zaman gelire dönüştürülemeyen ve zayıf bir likiditeye sahip olan servettir. Örneğin insana yapılan yatırım bir beşerî servettir. Friedman’a göre toplumun beşerî serveti yükseldikçe para talebi de yükselmektedir. Servetten beklenen getiri (r) ile, paraya çevrilebilen menkul ve menkul olmayan kıymetler ifade edilmektedir. Friedman’a göre kıymetli kağıtlar ile para talebi arasında ters yönlü ilişki bulunmaktadır. Kıymetli kağıtların getirisi arttıkça para talebi de azalmaktadır. Enflasyon ile ilgili beklentileri (E) ise şu şekilde açıklamaktadır; eğer ekonomide enflasyon oranının artacağı beklentisi hakim ise elde tutulmak istenen para miktarı

azalacaktır. Monetaristler bu şekilde para talebine odaklanmışlar ve klasiklerden farklı olarak para arzında yaşanan değişmelerin enflasyon oranını aynı yönde fakat daha yüksek oranda etkileyeceğini ifade etmişlerdir. Bu düşüncenin en temel nedeni paranın dolanım hızının kısa dönemde değişken olduğunu ve para talebinin de fiyatları arttırdığını kabul etmeleridir. Ayrıca para arzındaki artışın faiz, milli gelir ve istihdam gibi makroekonomik göstergeler üzerindeki etkisini de incelemiş, paranın dolanım hızının para arzında yaşanan değişimlerle birlikte etkilenebileceğini ve değişebileceğini ifade etmişlerdir (Dinler, 2014, s.463-465).

$$M=k.PY$$

$k = \frac{1}{v}$ şeklinde ifade edilen (Friedman, 1989, s.7) Cambridge denkleminde v yani paranın dolanım hızı arttığında, k yani elde tutulmak istenen para miktarının nominal milli gelir içindeki payı küçülmektedir. Y ise ekonominin tam istihdam düzeyinde olduğu kabul edildiği için sabittir. Bu durumda para arzında bir artış meydana geldiği zaman Y sabit kalacak, k küçülecektir. O halde de eşitliğin devam edebilmesi açısından fiyatlar genel düzeyinin daha da fazla artması gerekecektir (Bilgili, 2018, s.283).

Özetle, monetaristler de klasikler gibi enflasyonun en temel nedenini para arzı artışları olarak görmektedir. Enflasyonu kontrol etmek ve önlemek için para politikaları bir araç olarak kullanılabilir. Kontrollü olarak arttırılan para arzı enflasyona neden olmayacaktır. Enflasyonu doğran neden para otoritelerinin sık sık ve kontrolsüz olarak para arzını arttırmalarıdır.

1.2.3.2. Monetarist phillips eğrisi

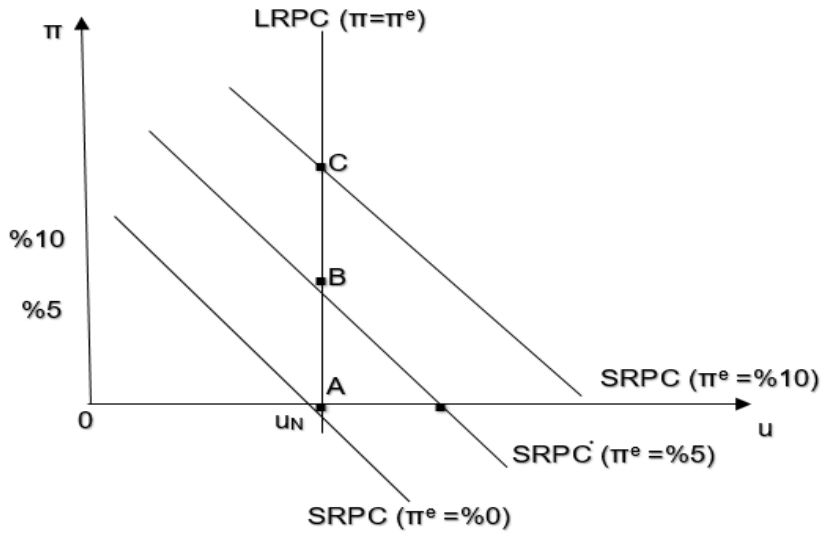
Orijinal Phillips Eğrisi 1960'lerden sonra pek çok iktisatçı tarafından eleştirilmiştir. Eleştirilerin kaynağı ise burada ifade edilen işsizlik ile ücret-fiyat enflasyonu arasındaki ilişkinin nominal ücretler üzerine kurulu olmasıdır. Milton Friedman ve pek çok iktisatçı genel teoride yer alan bu teorinin yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir. Orijinal Phillips Eğrisinde emek arzı nominal ücretin bir fonksiyonu olarak ifade edilmektedir. Fakat Milton Friedman öncülüğünde eleştiren iktisatçılar emek arzının nominal değil reel ücretin bir fonksiyonu olduğunu, fakat işçilerin gerçekleşen fiyat düzeyleri hakkında yetersiz bir bilgiye sahip oldukları için beklenen fiyatlar üzerinden kendi emeklerini arz ettiklerini öne sürmüşlerdir (Friedman, 2012, s.162).

Bekleyişlerin de dahil edildiği Monetarist Phillips Eğrisinin denklemi şu şekilde ifade edilmektedir;

$$\pi = \pi^e - \gamma (u - u_N)$$

Monetaristlerin Phillips Eğrisinin, Orijinal Phillips Eğrisinden tek farkı monetaristlerin denkleme bekleyişleri de eklemiş olmasıdır. Denklemden π gerçekleşen enflasyonu, π^e beklenen enflasyonu, u işsizlik oranını u_N ise doğal işsizlik oranını göstermektedir. Monetarist Phillips eğrisine göre işsizlik oranları ile enflasyon düzeyi arasında uzun dönemde herhangi bir ilişki bulunmamaktadır. Fakat monetaristler kısa dönemde işsizlik oranları ile enflasyon düzeyi arasında Orijinal Phillips Eğrisinin sonuçlarını kabul etmekte ve kısa dönemde işsizlik oranları ile enflasyon düzeyi arasında ters yönlü bir ilişki olduğunu kabul etmektedir (Ünsal, 2017, s.380).

Doğal işsizlik oranı ilk defa Milton Friedman tarafından ortaya koyulmuştur. Monetaristlere göre ekonomi kendi halindeyken doğal işsizlik oranında fiili ücret enflasyonunun hızı beklenen ücret enflasyonunun hızına eşit olacaktır. Ekonomide işsizlik oranları ile enflasyon arasında daimi bir ilişki bulunmamaktadır. Enflasyon oranları arttıkça bir süre boyunca işsizlik oranları da düşebilmektedir. Fakat bu artış devam ettiğinde ve uzun döneme geçildiğinde artık enflasyon ve işsizlik değişkenleri birbirini etkilemeyecektir (Orhan, 2014, s.88-89). Aşağıda grafik 7’te Monetarist Phillips Eğrisi yer almaktadır;

Grafik 7: Monetarist Phillips Eğrisi

Kaynak: Ünsal, E (2017, s.381)

Yukarıdaki Grafik 7’te Monetarist Phillips Eğrisi gösterilmektedir. Grafikteki π gerçekleşen enflasyonu, π^e beklenen enflasyonu, u işsizlik oranını u_N ise doğal işsizlik oranını, LRPC uzun dönem Phillips Eğrisini, SRPC ise kısa dönem Phillips Eğrisini göstermektedir. Gerçekleşen enflasyon, beklenen enflasyondan büyük olduğunda, işsizlik oranları doğal işsizlik oranlarının altına düşerken, gerçekleşen enflasyon beklenen enflasyondan küçük olduğunda ise bu sefer de işsizlik oranları doğal işsizlik oranlarının üzerine çıkmaktadır. Pek çok beklenen enflasyon oranını gerçekleştiren enflasyon oranına eşitleyen nokta bulunmaktadır. Bu noktalar uzun dönem Phillips Eğrisini oluşturmaktadır. Grafikte dik olarak görülen doğru uzun dönem Phillips eğrisidir. Bu eğri üzerinde enflasyon oranları ile işsizlik arasında bir ilişki bulunmadığı görülmektedir. Grafikte görülen kısa dönem Phillips Eğrileri üzerinde ise beklenen enflasyon gerçekleşen enflasyondan, işsizlik oranları da doğal işsizlik oranlarından farklıdır. Kısa dönem Phillips Eğrileri negatif eğilim olup, işsizlik ile enflasyon arasında negatif yönlü bir ilişki olduğunu göstermektedirler (Ünsal, 2017, s.380)

1.2.4. Diğer yaklaşımlar

Yapısal Yaklaşım: Yapısal yaklaşım geliştirmekte olan ülkelerin enflasyon problemlerini araştırmıştır. Yapısalcılar monetaristleri eleştirmiş ve monetaristlerin fikirlerinin az gelişmiş olan ülkelerde özellikle de uzun dönemde çözüm getirmediğini yani enflasyon problemini çözemediklerini ifade etmişlerdir. Yapısalcılar enflasyonda uzun dönemde ortaya çıkan etkilere yoğunlaşmışlardır. Bunun yanı sıra yapısalci yaklaşım, monetaristlerin talep kaynaklı enflasyon görüşlerini eleştirerek enflasyonun talep kaynaklı olmadığını maliyet kaynaklı olduğunu ifade etmişlerdir. Enflasyonun her ülkenin bir takım farklı yapısal faktörlerine bağlı olarak ortaya çıktığını belirtip, enflasyonun arz kaynaklı olarak gerçekleştiğini savunmaktadırlar. Ekonomide bir sektörde geçici olarak yaşanan çıktı problemleri nedeniyle toplam arzın toplam talebe uyum sağlamasında gecikmeler yaşanabilmektedir. Bu durumda da yaşanan talep fazlalığı ekonomide enflasyon sorununu beraberinde getirmektedir (Şahinoğlu vd. 2010, s.31).

Yapısalcılar monetaristlerin aksine ekonomik olayların sosyal ve politik yönleri üzerinde daha fazla durmuşlardır. Yapısalci yaklaşım, piyasalardaki birtakım eksiklikleri gidermek adına hükümetler tarafından yapılacak inovasyonlara önem veren bir yaklaşımdır. Hatta bu eksiklikleri az geliştirmiş veya geliştirmekte olan

lkelerdeki enflasyonun temel nedeni olarak görmektedirler. Bu nedenle sosyo-politik ve ekonomik anlamda yapısal reformların gerekliliğini ifade etmişlerdir. Yapısalcılar ülkelerdeki enflasyon problemini giderme hususunda ie dönük ve kalkınmacı politikaların gerekli olduğunu belirtmektedirler. Az gelişmiş ülkelerdeki kalkınma problemleri enflasyona neden olmaktadır. Yapısalcı görüş sosyo-politik gerilimlerin, sektörel dengesizliklerin ve kalkınma süreçlerinin meydana getirdiği beklentilerin enflasyona neden olduğunu savunmaktadır. Bununla birlikte yapısalcılara göre gelişmekte olan ülkelerin ie dönük yapıdan dışa dönük ve ihracat odaklı yapıya geçme süreçleri de enflasyon problemi yaratabilmektedir (Khabo, 2006, s.24-25).

Rasyonel Beklentiler Yaklaşımı (Yeni Klasik İktisat): Rasyonel Beklentiler yaklaşımına göre iktisadi karar birimleri kararlarını verirken geçmiş dönem deneyimlerinden yararlanmaktadır ve bu deneyim doğrultusunda mevcut dönemin bilgilerini de kullanarak hareket etmektedirler. Bu nedenle sistematik olarak hata yapmamaktadırlar. Gerekli bilgilere sahip olan iktisadi karar birimleri eski hatalarını tekrarlamamakta ve rasyonel davranmaktadırlar. Para arzı arttırılırsa ve bu iktisadi karar birimleri tarafından biliniyorsa, bireyler kendini yeni duruma göre ayarlamaktadır. Bu durumda üretim ve çıktı seviyesi etkilenmemekte, sadece fiyatlar genel düzeyinde bir artışa neden olmaktadır (Bilgili, 2018, s.303).

Yeni Keynesyen Yaklaşım: Yeni Keynesyenlere göre ücretler sözleşmelerle belirlenmekte ve uzun dönemi kapsamaktadır. Eğer piyasalarda bir talep artışı meydana gelirse, uzun dönemli sözleşmeler fiyatlar genel düzeyinin hemen tepki vermesini engelleyecek fakat sözleşmelerin yenilendiği ileriki dönemlerde artmaya başlayacaktır. Yani uzun dönemde enflasyona neden olacaktır. Talep şokları Yeni Keynesyen modelde enflasyonun nedenidir (şahinoğlu vd. 2010, s.31).

Yeni Politik Konjonktür Yaklaşımı: Bu yaklaşıma enflasyonun nedenini ekonomik nedenlere ilaveten bir takım farklı nedenlere de dayandırmaktadır. Bu yaklaşıma göre enflasyonu politik süreçler, kültürel süreçler gibi ekonomi dışı faktörler de etkilemektedir (Eroğlu, 2016, s.99).

Post Keynesyen Yaklaşım: Post keynesyen yaklaşımda Weintraub enflasyonu ücretlerde yaşanan artışlarla ilişkilendirmiştir. cretlerde yaşanan artışlar beraberinde ücret maliyetlerini getirmektedir. Bu durum da ekonomide sürekli yükselen bir enflasyon olgusuna neden olmaktadır. Post keynesyen yaklaşımda enflasyonun

özümünde gelirler politikası önemli yer kaplamaktadır. Fakat gelirler politikasının da tek başına yeterli olmayabileceğini ve farklı ilave politikalar da kullanılabilmesi gerekliliğini de ifade etmişlerdir. Post keynesyenlerde enflasyona sadece aşırı talep neden olmamaktadır. Ayrıca mevcut gelir düzeyi ve mevcut çıktı seviyesindeki uyumsuzluklar da enflasyona neden olabilmektedir. Post keynesyenler enflasyonu çözmek için gelir politikasını etkin bir şekilde uygulanması gerekliliğinden bahsetmektedirler (Ataç vd., 2004, s.16-17).

İKİNCİ BÖLÜM

GELİR DAĞILIMI

Gelir dağılımı konusu Ricardo'ya kadar uzanan çok eski dönemlerde incelenmiş bir konu olmakla birlikte, günümüzde de önemle üzerinde durulan ve hâlihazırda incelemelere ve araştırmalara tabi olan bir konudur. Gelir dağılımı konusu geçmiş yıllarda belirli bir süre gözden düşmüş olsa da, ekonomide yaşanan gelişmeler ve birçok ülkede bireyler arasında gelir dağılımlarının farklılaşmaya başlaması ile bu konuya olan ilgi tekrardan canlanmaya başlamıştır (Cowell, 2015, s.1).

Gelir dağılımı konusunu tanımlamak gerekirse; gelir dağılımı, bir ülkenin belirli bir dönem boyunca elde ettiği milli gelirinin toplumdaki sınıflar arasında, bölge düzeyinde veya üretim faktörleri arasında nasıl dağıldığını ve bu grupların gelirden ne düzeyde pay aldığını ifade etmektedir. Eski dönemlere nazaran günümüzde kırsal bölgelerden illere göçlerin artması beraberinde eşitsizlikleri de taşımıştır. Ülkelerin milli gelirleri sürekli artmakla beraber, artan bu gelirden yeterli düzeyde pay alamayan gruplar da gittikçe çoğalmaktadır. Toplumda sosyal adaletin sağlanabilmesi için gelir eşitsizliği problemi çözülmesi gereken sorunların başında yer almaktadır (Pehlivan, 2009, s.19-23).

Gelirin bir toplum içinde nasıl ve düzeyde dağıldığı oldukça önemlidir. Gelirin dağılım şekli toplumun uyum düzeyini etkilemekle birlikte pek çok pek çok makroekonomik göstergenin de şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır. Bazı yüksek gelirli ülkelerde gelirin eşitsiz bir şekilde dağıldığı gözlemlenmektedir. Bu da beraberinde toplumda bölümlenmelere ve yoksulluğa neden olmaktadır. Gelir dağılımı daha makul olan ülkelerde ise toplumsal istikrar daha rahat sağlanabilmekte ve yoksulluk oranları görece daha düşük olabilmektedir. Toplumsal refahın artması için eşit bir gelir dağılımı önem arz etmektedir. Gelir dağılımı eşitsizliği düşük olan toplumlarda toplumsal refahın daha hızlı arttığı, gelir dağılımı eşitsizliği yüksek olan ülkelerde ise toplumsal refahın daha düşük hızda arttığı gözlemlenmiştir (Stewart, (2000, s.1).

Gelir eşitsizliği günümüzün temel problemlerinden bir tanesidir. Gelişmiş olarak tabir edilen ülkelerde zengin ile yoksul arasındaki fark son dönemlerde oldukça yüksek düzeydedir. Bununla birlikte gelişmekte olan ülkelerde de gelir eşitsizliği önemli bir

sorun teşkil etmektedir. Bazı gelişmekte olan ülkelerde gelir eşitsizliği azalsa da eğitim, sağlık gibi temel alanlardaki hizmetlere erişimdeki eşitsizlikler devam etmektedir. Bundan ötürü gelir eşitsizliğine yol açan, gelir eşitsizliğini daha da arttıran makroekonomik faktörleri ve çözüm yöntemlerini belirlenmek oldukça fazla önem arz etmektedir (Dabla-Norris vd., 2015, s.4).

2.1. Gelir Dağılımı Türleri

İnsanlık tarihi boyunca bireyler geçimlerini sağlamak veya daha konforlu yaşayabilmek için üretmiş ve bu üretimlerinden de belirli bir düzeyde gelir elde etmişlerdir. Bireylerin üretimi toplumların üretimini, bireylerin elde ettiği gelirler de toplumların gelirini oluşturmaktadır. Toplum olarak gelir elde etmenin yanında o gelirin nasıl paylaşıldığı da ayrıca önemli bir konuyu oluşturmaktadır. Bunun nedeni toplumlar arasında elde edilen gelirin eşitsiz bir şekilde paylaşımı toplumlarda pek çok probleme neden olmaktadır. Buna ilaveten gelir dağılımının adaletli bir şekilde bölüşümü toplumların gelişmişlik düzeyine de etki edebilmektedir. Genel olarak incelendiğinde gelişmiş ve refah düzeyi yüksek olan toplumlarda gelir dağılımının daha adaletli olduğu görülmektedir. Adaletli gelir dağılımı bu ülkelerin refah seviyelerini daha da arttırmalarına yardımcı olabilmektedir. Diğer yandan görece daha az gelişmiş ya da gelişmekte olan toplumlarda gelir dağılımı adaleti daha bozuk olabilmektedir. Bu da bu toplumların gelişmelerinin ve refah seviyelerini arttırmaların önünde bir problem teşkil edebilmektedir. Bütün bunlara ilaveten gelir dağılımı bozuk olan, zengin ile fakir arasında uçurum olan ülkelerde sosyal problemlerde daha sık görülebilmekte, mutsuz bir toplum yapısı ortaya çıkabilmektedir. Toplumların gelir dağılımı incelenirken, gelir dağılımının dört temel türü olduğu görülmektedir. Bu farklı göstergelerden yararlanılarak ülkelerin gelir dağılımları incelenebilmektedir.

2.2.1. Kişisel gelir dağılımı

Kişisel gelir dağılımının pek çok tanımı ve pek çok ölçüm yöntemi bulunmaktadır. Kimi tanımlamalarda kişisel gelir dağılımı belirli bir dönemde reel refah düzeyinde herhangi bir değişiklik olmadan tüketilebilen maksimum miktarlar olarak ifade edilebilmektedir. Aynı zamanda bireylerin tüm kaynaklardan elde ettiği geliri de ifade etmektedir. Bu gelir devletten ve iş transferinden elde edilen gelire ilaveten üretime katılımdan kaynaklı elde edilen geliri de içermektedir. Bu yaklaşım makroekonomik amaçlarla kişisel geliri GSYİH'nın bir parçası olarak görmektedir.

Bu teknik bir tanım olup, gelir ölçümü için gerekli olan veri toplama ve işlemede ciddi bir çaba gerektirmektedir. Bu nedenle özel şirketler veya bilimsel kuruluşların bu ölçümleri sık sık yapması pek mümkün olamayabilecektir. Bir diğer ifade de ise kişisel gelir dağılımı, bireylerin kazandığı belirli toptan ödeme ve sermaye kazançları hariç olmak üzere vergi öncesi toplam nakit gelirlerini içermektedir. Bu tanım mikroekonomik bir yaklaşım sergilemektedir (Kitov, 2009, s.13-14).

Kişisel gelir dağılımında gelirin iktisadi karar birimlerinden olan bireyler arasındaki dağılımı dikkate alınmaktadır. Hane halkı olarak da tabir edilen bireyler arasında gelir sıralaması yapılmaktadır. Bu sıralamada en fazla gelir elde eden hane halkı grubundan en düşük geliri elde eden hane halkına doğru bir sıralama yapılmaktadır. Bu göstergede genelde hane halkı kendi içerisinde nüfusun %20'sini temsil edecek şekilde beş eşit gruba ayrılmakta ve bir kıyaslama yapılmaktadır. Kişisel gelir dağılımında sadece hane halkının milli gelirden üzerine düşen pay incelenmekte olup, sık kullanılan bir yaklaşımdır (Acar, 2015, s.45).

Bir ekonomide milli gelir yaratılabilmesi için üretim faktörlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Üretim faktörlerinin bir araya gelmesi ile üretim gerçekleşmekte ve gelir elde edilebilmektedir. O toplumda yaşayan bireyler de o üretim faktörlerinin sahibi olduğu için üretim sonucunda elde edilen gelirden paylarını almaktadır. Bu nedenle kişisel gelir dağılımında elde edilen gelirin kaynağı da farklı olabilmektedir. Bazı bireylerin gelir sadece ücret gelirinden oluşabildiği gibi, bazı bireylerin ise geliri ücret + faiz + rant gibi farklı bileşime de sahip olabilmektedir. Bu noktada önemli olan kaynağı değil miktarıdır (Pehlivan, 2009, s.25).

2.2.2. Fonksiyonel gelir dağılımı

Bir ülkede milli gelirin oluşum aşamasında üretim süreci yer almaktadır. Üretimin gerçekleşebilmesi için de üretim faktörlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Genel anlamda bakıldığında üretimi ortaya çıkaran üretim faktörleri emek, sermaye, doğal kaynaklar ve girişimcilerdir. Bu üretim faktörleri bir araya gelerek bir üretim süreci başlatmaktadırlar. Bu üretimin sonucunda da bir gelir elde edilmektedir. Elde edilen gelirden her üretim faktörü kendi payını almaktadır. Bu paylara yani emeğin payına ücret, sermayenin payına faiz, doğal kaynağın payına rant, girişimcinin aldığı paya ise kar adı verilmektedir. Fonksiyonel gelir dağılımı bu üretim sürecinde üretim faktörlerinin gelirden aldığı bu payların nasıl dağıldığını gösteren yaklaşımdır.

Fonksiyonel gelir dağılımı göstergeleri aracılığıyla milli gelirden hangi üretim faktörü daha az, hangi üretim faktörü daha çok pay aldığı rahatlıkla görülebilmektedir (Kuştepeli ve Halaç, 2004, s.8).

Fonksiyonel gelir dağılımında üretim faktörleri arasında en sık yapılan ayırım emek-sermaye ayırımıdır. Sermaye payı aşağıdaki türetilenmektedir;

$$\frac{W}{Y} + \frac{\pi}{Y} = 1$$

Bu denklemde W/Y ve π/Y sırasıyla emek ve sermaye paylarını temsil etmektedir. Gelirdeki emek payı ise şu şekilde gösterilebilmektedir;

$$\frac{W}{Y} = \frac{w.N}{P.Q} = \frac{w}{P} / \frac{Q}{N} = W_R / A_L$$

Bu denklemde W ücret ödemelerini, Y katma değerli milli geliri, w ortalama nominal ücretleri, N istihdam düzeyini, P fiyat seviyesini, Q çıktı düzeyini ifade etmektedir. w/P ve Q/N oranları ise sırasıyla reel ücreti yani w_R 'yi ve emek verimliliğini yani A_L 'yi temsil etmektedir.

$$\left(\frac{W}{Y}\right) \cong W_R - A_L$$

Yukarıdaki denklem reel ücretler emek verimliliğini geçtiği zaman gelirin içerisindeki emek payının yükseleceğini ifade etmektedir. Fakat işgücü verimliliğinden kaynaklı kazançlar işçilere yansımazsa ücret payı düşecek ve sermaye payı artacaktır. Emegın payı kimi zaman reel birim işgücü maliyeti olarak da ifade edilmektedir. Bu nedenle reel ücretler işçilerin verimliliğini aştığı zaman iş yapma maliyetleri de artabilmektedir. Bu hususlar önemli olmakla birlikte işgücü payının sadece reel ücretlere ve verimliliğe bağlı olduğunu söylemek de mümkün değildir (Giovannoni, 2010, s.3).

Bir ekonominin fonksiyonel gelir dağılımı incelendiğinde o ülkenin gelişmişlik düzeyi ile ilgili bilgi sahibi olmak mümkün olmaktadır. Çünkü ülkelerin fonksiyonel gelir dağılımları incelendiğinde genelde gelişmiş olan ülkelerde ücret gelirin önemli bir pay aldığı ve gelişmişlik düzeyi arttıkça da bu payın da artış gösterdiği gözlemlenmektedir. Fakat az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde ücretlerin payı gelişmiş ülkelere göre görece daha düşük kalmaktadır. Örneğin gelişmiş ülkeler arasında yer alan ABD'de kişisel gelirler içerisinde ücret ve maaşların payı oldukça

yüksek olup, bu oran %75'lerin üzerine çıkabilmekte iken, gelişmekte olan ülkelerde bu oranın %30'larda kaldığı görülmektedir. Bu da gelir dağılımı adaleti fonksiyonel gelir dağılımı üzerinden incelendiğinde ne kadar eşitsiz bir durum olduğunu ortaya koymaktadır. Gelişmiş ülkelerde işsizlik oranlarının daha düşük olması ve üretimde ortaya çıkan bir verimliliğin hızlı bir şekilde ücretlere de yansması nedeniyle, gelişmiş ülkelerde emeğin karşılığı olan ücretin milli gelirden aldığı pay yüksek olmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde ise hem işsizlik oranları daha yüksek olması, hem emeğin verimliliği daha düşük olması hem de üretimde daha düşük oranda teknoloji kullanılması nedeniyle milli gelir içerisinde yer alan emeğin payı nispeten daha az olabilmektedir (Yumuşak ve Bilen, 2000, s.79).

Gelir dağılımının türlere göre ayırımında esas olarak kişisel ve fonksiyonel gelir dağılımı yapılmaktadır. Fakat bazı araştırmacılar bunlara ilave olarak gelir dağılımını sektörel ve bölgesel bazda da sınıflandırarak bu sınıflandırmayı dörde de çıkarabilmektedir. Bu bağlamda ilave olarak gelirin bölgesel dağılımını da şu şekilde ifade edebilmekteyiz; Bir ekonomide yaratılan milli gelir çeşitli nedenlerden dolayı farklı dağılım özellikleri sergileyebilmektedir. Gelirin bölüşümünün nasıl olduğunu gösteren göstergelerden biri de bölgesel gelir dağılımıdır. Bölgesel gelir dağılımında bir ekonomide yaratılan milli gelir o ülkenin farklı coğrafyalarında farklı şekilde dağılmış olabilmektedir. Bir başka deyişle o ülkenin farklı bölgeleri gelirden farklı oranlarda pay alabilmektedir. Bu durumu incelememize yarayan göstergeye bölgesel gelir dağılımı denmektedir. Ülkelerin büyüklük düzeyleri, iklim farklılıkları, sosyo-kültürel yapıları gibi kendine has bir takım özellikleri bu bölgelerin farklı oranlarda gelirden pay almasına neden olabilmektedir. Ülkeler arası bölgesel gelir dağılımı adaleti incelendiğinde gelişmiş ülkelerde bölgeler arası gelir dağılımı daha adaletli görünmekte, nispeten bölgeler arası farklar daha az olabilmekte iken, daha az gelişmiş olan ülkelerde bölgeler arası gelir dağılımı daha eşitsiz olabilmekte, gelirden daha yüksek oranlarda farklı paylar alabilmektedirler (Şerbetçi, 2015, s.97).

Dünyada gelir dağılımı ölçümleri ülkeler içerisinde, bölgesel bazda da yapılabilmektedir. Özellikle de Çin, Rusya, Hindistan, ABD gibi büyük ülkelerde bölgesel bazda yüksek gelir eşitsizlikleri görülebilmektedir. Bu ülkelerin nüfus büyüklükleri ve geniş arazi yapıları nedeniyle gelir dağılımında farklılıklar görülebilmektedir. Özellikle de yüz ölçümü bakımından geniş olan bu ülkelerde bölgeler eyaletlere, illere, federasyonlara veya farklı coğrafi konumlara

ayrılabilir. Bu bölgeler incelendiğinde de bölgeler arası gelirden alınan payın farklı olduğu görülmektedir. Bu incelemeler hükümetler ve politika yapıcılar açısından önem arz etmektedir (Heshmati, 2004, s.2).

Bölgesel gelir dağılımındaki farklılıklar hükümetlerin önemseydiği temel problemler arasında yer almaktadır. Her ne kadar bölgesel gelir eşitsizliklerini en aza indirmek için çeşitli önlemler alınıp, politikalar yürütülse de, günümüzde bu problemin gelişmiş ülkeler arasında bile önemini koruyan bir problem olduğu görülmektedir. Çünkü birbirine iyi entegre olmuş pazarlarda bile bölgesel gelir farklılıkları çeşitli nedenlerden ötürü görülebilmektedir. Örneğin Avrupa Birliği bölge bazında gelir düzeyi farklılıklarını en aza indirmek için uzun yıllardır çeşitli uyum programları yürürlüğe koysa da, günümüzde hala Avrupa Birliği ülkeleri ve bölgeleri arasında önemli ölçüde gelir düzeyi farklılıkları bulunmaktadır. Örneğin 2010 yılı göstergelerinde Birleşik Krallığa bağlı Londra'nın iç kısımlarını oluşturan semtlerin oluşturduğu bölgenin gelir düzeyi, Bulgaristan'a bağlı Severozapaden bölgesine oranla 12 kat daha fazla gelir elde etmektedir (Tirado, Díez-Minguela ve Martínez-Galarraga, 2015, s.2).

Sektörel bazda yapılan ayrımı ise şu şekilde ifade edebilmekteyiz; Sektörel gelir dağılımı bir ülkede yaratılan milli gelirin, o ülkede üretim faaliyetlerine ve milli gelirin yaratılmasına katkıda bulunan sektörler arasında nasıl dağıldığını ifade etmektedir. Örneğin bir ülkenin bir yıl içerisinde yaptığı toplam üretim ve bu üretimin karşılığında elde ettiği milli gelir tarım sektörü, sanayi sektörü, hizmet sektörü gibi çeşitli sektörlerde yapılan üretim faaliyetlerinden kaynaklanmaktadır. Her sektör de milli gelire yaptığı katkı ölçüsünde gelirden pay almaktadır. Bu sayede bir ülkede üretime en fazla katkıyı hangi sektör yapmakta ve milli gelirden en fazla payı hangi sektör almakta, tersine toplam üretime en az katkıyı hangi sektör yapmakta, milli gelirden en az payı hangi sektör almakta olduğu incelenebilmektedir. Bu paylar zaman içerisinde değişiklik gösterebilmektedir. Yani zaman içerisinde üretimin yapısında yaşanan farklılıklardan kaynaklı olarak veya toplumun tüketmeyi tercih ettiği ürünlerin zaman içerisinde farklılaşmasından kaynaklı olarak bazı sektörlerin payı zaman içerisinde daralabilmekte, bazı sektörlerin payı ise zaman içerisinde artış gösterebilmektedir (Doğan ve Tek, 2007, s.97-98).

Sektörel gelir dağılımı bir ülkenin gelişmiş düzeyi ile ilgili fikir verebilmektedir. Çünkü dünyada gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin sektör yapıları incelendiğinde

gelişmiş olan ülkelerde hizmet sektörünün önemli bir yer kapladığı görülmektedir. Hatta gelişmiş olan ülkeler elde ettikleri milli gelirlerinin önemli bir kısmını hizmet sektöründen elde etmektedirler. Bunun yanı sıra bu ülkelerde tarım sektörü nispeten daha az yer kaplamaktadır. Yani gelişmiş olan ülkeler tarım sektöründen ziyade hizmet sektörüne daha fazla önem vermekte, gelirlerinin önemli bir kısmını da hizmet sektöründen elde etmektedirler. Fakat gelişmekte olan ya da az gelişmiş olan ülkelere bakıldığında gelişmişlik düzeyi düşükçe, tarımın sektörler içerisindeki payı artmakta, hizmet sektörünün payı ise gerilemekte olduğu görülmektedir. Yani az gelişmiş olan ülkelerde milli gelirden en fazla payı tarım sektörü, gelişmiş olan ülkelerde ise milli gelirden en fazla payı hizmet sektörünün aldığı ifade edilebilmektedir (Andersson ve Palacio, 2015, s.102-103).

Ülkelerin içerisinde bulunduğu gelişmişlik düzeyi ekonomik kalkınma aşamalarında farklılaşmaya gidebilmektedir. Ülkeler kalkınmaya ve gelişmişlik düzeyini arttırmaya başladıklarında ekonomilerinin sektör yapılarında da farklılaşma yaşanabilmektedir. Az gelişmiş olan ülkeler kalkınma süreci içerisinde girdiklerinde tarım sektörüne daha az önem verip, sanayi sektörüne yönelmektedirler. Bu durum zaman içerisinde gelir dağılımında tarım sektörünün payının azalmasına, sanayi sektörünün payının çoğalmasına neden olmaktadır. Kalkınma süreci devam eden ülkelerin bir süre sonra milli gelirlerini oluşturan sektörleri tekrardan bir dönüşüm süreci içerisinde girmekte ve bu sefer de sanayi sektörü yerine hizmet sektörüne önem verilmeye başlanmaktadır. Bu da zaman içerisinde milli gelirden en fazla payı hizmet sektörünün almasına, en az payı ise tarım sektörünün almasına yol açmaktadır (Wan, Wang, ve Zhang, 2016, s.2-3).

2.2. Birincil Ve İkinci Gelir Dağılımı Kavramları

İktisat literatüründe gelir dağılımı konusu incelenirken yapılan sınıflandırmalardan bir diğeri de birincil ve ikincil gelir dağılımı kavramlarıdır. Birincil gelir dağılımı incelendiğinde, henüz devletin bir etkisi olmadan, üretim süreci sonucunda oluşan milli gelirden, bu üretime katkısı olan üretim faktörlerinin aldığı payların yer aldığı dağılım türü olduğu görülmektedir. Birincil gelir dağılımı aynı zamanda fonksiyonel gelir dağılımı olarak da ifade edilebilmektedir. Birincil gelir dağılımının oluşum sürecinde henüz devletin uyguladığı vergi politikaları veya kamu harcamaları politikalarının etkisi bulunmamaktadır. Piyasa kendi gelir dağılımını

kendisi yapmaktadır. Birincil gelir dağılımı sürecinde her üretim faktörü üretime yaptığı katkı ölçüsünde gelirden payını almaktadır. Fakat bu durum gelir dağılımının adaletli bir şekilde dağıldığı anlamına da gelmemektedir. Hükümetler bu noktada piyasada oluşan bu gelir dağılımına çeşitli araçlarla müdahale edebilmekte ve gelir dağılımını yeniden yapabilmektedir. Hükümetlerin piyasalara müdahale etmede en çok tercih ettiği politikaları vergi politikaları, kamu harcamaları, sübvansiyon gibi araçlardır. Bu yöntemleri kullanarak piyasada kendiliğinden oluşmuş gelir dağılımına müdahale ederek, gelirin yeniden dağılımını sağlayabilmektedirler. Daha sonradan devletin müdahalesi ile yeniden şekillenmiş gelir dağılımına ise ikincil gelir dağılımı denmektedir. Bir ülkedeki enflasyon değişimleri gelirin hem birincil dağılımında hem de ikincil dağılımında önemli rol oynayabilmektedir (Ulusoy, Karakurt, ve Akbulut, 2016, s.47-48).

Birincil ve ikincil gelir dağılımı, hane halkının gelir dağılımı incelenirken en çok tercih edilen ayrımlardan biri olmaktadır. Birincil gelir dağılımı her hane halkının farklı üretim faktöründen kaynaklı gelirinin nasıl dağıldığı göstermektedir. Bu gösterge piyasaları düzenleyici ve denetleyici konumda olan kamu kurumlarının vergi ve sübvansiyon etkilerini içermemektedir. Yani birincil gelir dağılımı piyasada kendiliğinden oluşan ve devlet müdahalesinin henüz olmadığı gelir dağılımı türüdür. Fakat gelir dağılımı piyasada oluşan şekliyle sabit kalmamaktadır. Hükümetlerin uyguladığı vergi politikası gelir üzerinde azaltıcı bir etki yaratırken, sübvansiyonlar ile de gelir arttırıcı bir etki oluşmaktadır. Bu negatif ve pozitif etkilerin net sonucuna göre gelir dağılımı yeniden oluşmakta ve böylece gelirin ikincil dağılımı söz konusu olmaktadır (Seguino vd., 2013, s.70).

Bir ülkenin bir yıllık dönemde yaptığı tüm üretimler sonucunda bu üretimden elde ettiği milli geliri ortaya çıkmaktadır. Fakat bu geliri brüt gelir olarak ifade etmek mümkün olabilmektedir. Çünkü bu gelirden henüz devlete ait kesintiler yapılmamıştır. Ortaya çıkan bu brüt milli gelir, üretim sürecine katkı yapan üretim faktörlerine yani emek, sermaye, doğal kaynak ve girişimcilere sırasıyla ücret, faiz, rant ve kar olarak dönmektedir. Bu noktada her ne kadar tüm üretim faktörleri, üretime yaptığı katkı ölçüsünde gelirden pay alsalar da gelir dağılımında bir eşitsizlik söz konusu olmaktadır. Piyasaların kendi işleyiş mekanizması içerisinde yaptığı bu dağılım birincil gelir dağılımı olarak adlandırılmakta ve bu dağılımın değiştirilmesi için bu süreçteki unsurların değiştirilmesi gerekmektedir. Fakat iktisadi karar birimleri için

önem arz eden nokta brüt gelirden ziyade net gelirdir. Net gelir, brüt gelirden devlete ait kesintilerin, vergilerin düşürülmesi ve yine ortaya çıkan gelire çeşitli kamusal gelirlerin ve sübvansiyonların eklenmesi ile oluşan gelirdir. Bu şekilde gelir dağılımında değişiklikler olmaktadır. Devlet çeşitli sosyal politikalara hazırlayarak birincil gelir dağılımında oluşan gelir eşitsizliklerini gidermek veya azaltmak adına geliri yeniden dağıtabilmekte ve ikincil gelir dağılımı sürecinin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (Yücel, 2011, s.44).

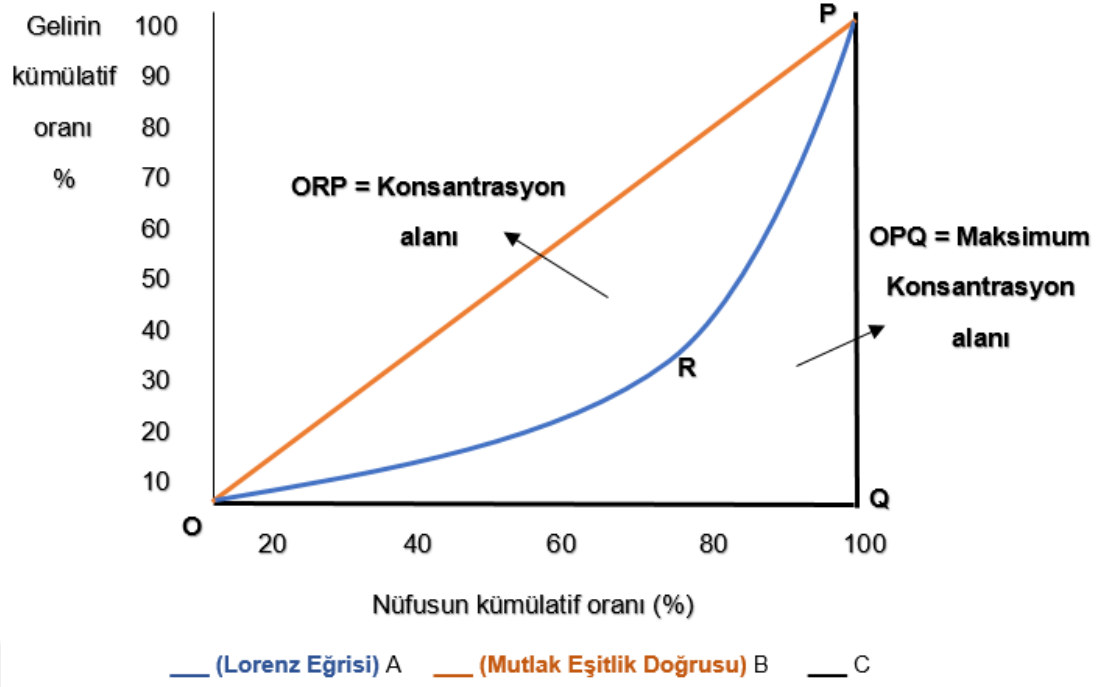
2.3. Gelir Dağılımının Ölçüm Yöntemleri

İktisadi karar birimleri maddi açıdan yaşamlarını sürdürebilmek için bir gelir elde etmek durumundadır. Ülkelerde belirli bir dönem boyunca çeşitli sektörlerde üretimler yapılmakta, bu üretimlerden de bir gelir elde edilmektedir. Ekonominin en temel problemlerinden biri de bu gelirin nasıl dağıldığıdır. Çeşitli zamanlarda çeşitli ülkelerde gelirin eşitsiz bir şekilde dağılması temel problemlerden biri olarak görülmüş ve bu problemin çözümü için çeşitli politikalar uygulanmıştır. Gelir dağılımının adil bir şekilde dağılımı toplumların refah düzeyi açısından oldukça fazla önem arz etmektedir. Bu nedenle gelirin nasıl dağıldığını ve eşitsiz gelir dağılımını ölçmede pek çok yöntem kullanılmaktadır. Bu yöntemlerin usul ve esasları birbirinden farklılık gösterse de ortak noktaları ülkelerdeki gelir eşitsizliğini ortaya çıkarmaktır. Bu açıdan aşağıda gelir eşitsizliklerini ölçmede en fazla tercih edilen yöntemler açıklanmaya çalışılmıştır.

2.3.1. Gini katsayısı ve Lorenz eğrisi

Gini katsayısı gelir eşitsizliğini açıklamada Lorenz eğrisi ile birlikte kullanılmaktadır. Bu katsayıya her ne kadar İtalyan istatistikçi Corrado Gini'nin ismi verilmiş olsa da Gini katsayısı M.O. Lorenz'in 1905 yılında yayınladığı makalesinde görülmektedir. Gini'nin gelir dağılımı konusundaki kendi makalesi 1912 yılında İtalyanca olarak yayınlanmıştır (Farris, 2010, s.851-852). Lorenz eğrisi ise nüfustaki herhangi bir miktarın dağılımını görselleştirmek amacıyla kullanılmaktadır (Lorenz, 1905, s.209-210).

Aşağıdaki grafik 8'de Lorenz eğrisi ve Gini katsayısına yer verilmektedir.

Grafik 8: Lorenz Eğrisi ve Gini Katsayısı

Kaynak: Bellù, L. G., ve Liberati, P. (2006, s.3)

Grafik 8'e göre Lorenz eğrisi ile (mavi çizgi) eşit dağılım çizgisi (turuncu çizgi) arasındaki alan konsantrasyon alanı olarak ifade edilmektedir. Gini katsayısı konsantrasyon alanının maksimum konsantrasyon alanına oranını ifade etmektedir. Grafik 8'de A,B,C olarak gösterilmiş üç varsayımsal gelir dağılımı ve üç Lorenz eğrisi bulunmaktadır. A gerçek gelir dağılımını analiz ederken bulunan standart Lorenz eğrisidir. B tüm gelirlerin eşit olduğunu ifade eden ekstrem durumdur. C ise sonuncu hariç olmak üzere tüm gelirlerin sıfır olduğu başka bir ekstrem durumu ifade etmektedir. OP eşit dağılım çizgisidir. ORP alanı standart gelir dağılımının Lorenz eğrisi ile eşit dağılım çizgisi arasında kalmakta olup, konsantrasyon alanı olarak ifade edilmektedir. OPQ ise C gelir dağılımının Lorenz eğrisi ile eşit dağılım çizgisi arasında kalmakta olup, maksimum konsantrasyon alanı olarak ifade edilmektedir. OP eşit dağılım çizgisi ile OPQ alanı en uç değerleri ifade etmektedir. Bu alan ya sıfırdır ya da maksimumdur. Standart bir gelir dağılımında konsantrasyon alanı sıfır ile maksimum konsantrasyon alanı arasında bir yol almaktadır. Gini katsayısı ise konsantrasyon alanının maksimum konsantrasyon alanına oranını ifade etmektedir.

$$\text{Gini Katsayısı} = \frac{\text{Konsantrasyon Alanı}}{\text{Maksimum Konsantrasyon Alanı}} = \frac{ORP}{OPQ}$$

Buradaki maksimum konsantrasyon alanı toplam gelirin sadece bir bireye ait olduğu durumu ifade etmektedir. Gini katsayısı ise herhangi standart bir gelir dağılımı tanımlanan alandan maksimum konsantrasyon alanına olan mesafeyi ölçerek elde edilen katsayıyı içermektedir (Bellù, ve Liberati, 2006, s.2-3).

Gini katsayısı hesaplanırken kullanılan formül aşağıdaki gibidir;

$$Gini = \frac{1}{2n^2\bar{y}} \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n |y_i - y_j| = \frac{-(n+1)}{n} + \frac{2}{n^2\bar{y}} \sum_{i=1}^n iy_i$$

Burada;

y_i =i bireylerin kazancını

\bar{y} = ortalama geliri

n= toplam birey sayısını ifade etmektedir. Gelirin tamamen eşit dağılımında yani tüm bireyler aynı geliri elde ederse Gini Katsayısı 0 olurken, tüm geliri tek bir birey alırsa bu katsayı 1 olarak değişir. Yani Gini katsayısının iki sınır ucu 0 ve 1'dir. Kesikli bir dağılımda ise Gini Katsayısı şu şekilde bulunmaktadır;

$$Gini = \frac{\sum_i \sum_j |Y_i - Y_j| f_i f_j}{2N^2\mu}$$

Burada;

$|Y_i - Y_j|$, i'inci ile j'inci gelir düzeyleri arasındaki mutlak farkı,

f_i, f_j , gelir düzeylerindeki nüfus yüzdelerini

N, gelir düzeylerinin toplam sayısını

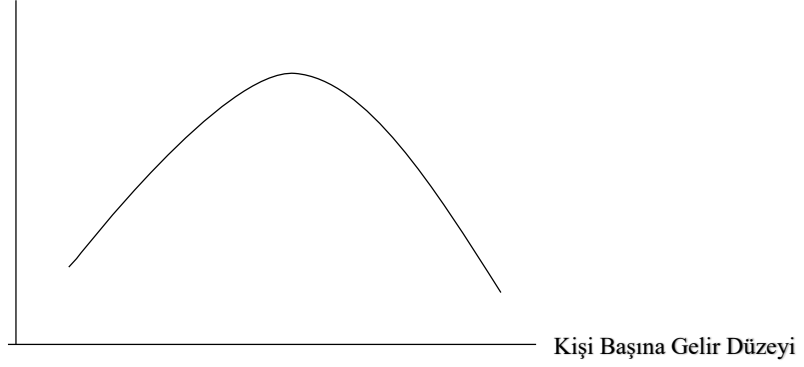
μ ise gelirlerin aritmetik ortalamasını ifade etmektedir (Kabaş, 2010, s.16).

Lorenz eğrisi ve Gini Katsayısına bakılarak gelir dağılımları ilgili şu çıkarımlar yapılabilmektedir. Lorenz Eğrisinin Mutlak Eşitlik doğrusundan uzaklaştıkça gelir dağılımı adaletsizliği de artış göstermektedir. Yani köşegenlerden uzaklaşıp orta noktalara yaklaştıkça gelir dağılımı adaleti bozulmakta, orta bölgelerden köşegenlere doğru yaklaşıldıkça ise gelir dağılımında daha adaletli seviyelere ulaşılabilir. Gini katsayısı incelendiğinde ise bu katsayının 0 ile 1 arasında bir değer aldığı görülmektedir. Burada 0 tam adaleti, 1 ise tam adaletsizliği temsil etmektedir. Yani,

bir ülkenin Gini Katsayısı yıllar içerisinde 0'a yaklaşıyor ise bu durum o ülkede gelir dağılımı adaletinde iyileşmeler yaşandığı ifade ederken, 1'e yaklaşması durumunda ise gelir dağılımı adaletinde bozulmalar görüldüğünü ifade etmektedir. Buradan yola çıkarak ülkeler arası gelir dağılımı adaletini incelenirken, hangi ülkenin Gini Katsayısı 0'a daha yakınsa, o ülke gelir dağılımı en adaletli ülke olarak ifade edebilmektedir. Aynı mantıkla hangi ülkenin Gini Katsayısı 1'e daha yakınsa o ülke gelir dağılımı adaleti en problemlili ülke olarak ifade edilebilmektedir. Gini endeksi ise 0 ile 100 arasında bir değer almaktadır. Bu endekste 0 tam adaleti ifade etmektedir. Yani bir ülkede Gini Endeksi 0 ise o ülkedeki tüm haneler aynı geliri elde etmektedirler. 100 ise tam adaletsizliği ifade etmektedir. Yani bunun anlamı o ülkede tek bir hane ülkenin tüm gelirine sahip olmaktadır. Endeksin her iki ucu da ekstrem durumları ifade etmektedir. Buna göre bir ülkenin Gini Endeksi yıllar içerisinde 0'a yaklaşıyorsa o ülkede gelir dağılımı adaletinde pozitif yönde gelişmeler yaşandığını ifade ederken, eğer ki 100'e yaklaşıyorsa bu durumda da o ülkede gelir dağılımı adaleti açısından negatif yönde gelişmeler olduğu söylenebilmektedir (Ayyıldız, 2017, s.134).

2.3.2. Kuznets eğrisi

Gelir dağılımının ölçüm yöntemlerinden bir diğeri olan Kuznets Eğrisi Simon Kuznets tarafından 1955 yılında geliştirilmiştir. Esasen Kuznets eğrisini gelir dağılımındaki adaleti ifade etmede kullanılan bir çeşit Lorenz Eğrisi ölçütü olarak belirtmek de mümkündür. Kuznets bir ülkenin gelir dağılımı ile ekonomik anlamda büyümesi arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır. Bu ölçüm yöntemi sektörel bir sınıflandırma yapmakla birlikte, ülkede iki sektörün varlığı varsayımı üzerine modelini kurgulamıştır. Kuznets tarım sektöründen tarım dışı sektörlerle geçişi irdelenmiştir (Kuznets, 1955, s.12). Bu modelde bir ülke ekonomik anlamda büyüme ^{Gelir Katsayısı} sergilediğinde önceleri gelir eşitsizliğinde pozitif yönde gelişmeler yaşanırken, daha sonrasında belirli bir seviyeden sonra gelir eşitsizliğinde olumsuz yönde gelişmeler yaşanacağını savunmaktadır. Yani ekonomik büyüme ile önceleri gelir dağılımı adaleti bozulmakta, belirli bir eşik seviyesinden sonra gelir dağılımı adaleti sağlanmaya başlamaktadır. Bu duruma Kuznets'in ters U eğrisi denmektedir. Aşağıda Grafik 9'da Kuznets'in ters U eğrisi yer almaktadır (Yücel, 2011, s.14-15).

Grafik 9: Kuznets'in Ters U Eğrisi Eğrisi

Kaynak: Yücel, D. (2011, s.14)

Grafik 9'da Kuznets'in modelinde ekonomide iki farklı sektör bulunmaktadır. Bu sektörlerden biri tarım sektörüdür. Kuznets gelir dağılımı ile ilgili görüşlerini açıklarken ekonomiyi tarım sektörü ve tarım dışı sektör olarak ikiye ayırmakta ve incelemektedir. Buna göre tarım sektöründe özellikle de gelişmekte olan ülkelerde verimlilik ve ücretler diğer sektörler için daha düşüktür. Bu sektördeki istihdam oranları yüksek olmakla birlikte, bu sektör çalışanları diğer sektörler için daha düşük gelir elde etmektedirler. Tarım sektörü kendi içerisinde düşük gelir elde edenlerin içerisinde gelir dağılımı adaleti olduğunu ifade etmek mümkündür. Yani tarım sektöründe faaliyet gösteren bireyler düşük gelir elde etmekte, fakat hemen hemen hepsi düşük gelir elde ettiği için kendi içerisinde gelir dağılımı adaleti bulunmaktadır. Zaman içerisinde ekonomide yaşanan gelişmeler ve teknolojinin de beraberinde gelişmesi ile diğer sektörlerde oluşan yüksek verimlilik ve gelir artışı sektörler arasında gelir dağılımı adaletinin giderek bozulmasına yol açmaktadır. Bu yüzden de zaman içerisinde tarım sektöründen tarım dışı olan ve yüksek verimlilik ve gelir elde eden diğer sektörler için doğru kaymalar yaşanmaktadır. Bu da daha önceden tarım sektöründe istihdam edilenlerin zaman içerisinde tarım dışı sektörlerde istihdam edilmesine, sektörler arası transferlere neden olmaktadır. Bütün bunların neticesinde ekonomide tarım dışı olarak ifade edilen sektörün ağırlığı giderek artmaya başlamakta, tarım sektörünün ağırlığı azalmaya başlamaktadır. Bu durum ilk zamanlar ekonomideki gelir dağılımı adaletinin olumsuz yönde etkilenmesine neden olmakta, fakat zamanla tarım dışı sektörün ekonomide ağırlığı belirli seviyelere ulaştıktan sonra gelir dağılımı adaletindeki bu olumsuz değişim gösterecek, azalacak ve zamanla sıfırlanacaktır. Bu durum Grafik 9'da yer alan Kuznets'in ters U hipotezini ifade

etmektedir. Grafik 9'a göre ülkenin gelişmişlik düzeyi arttıkça önceleri belirli bir seviyeye kadar gelir dağılımı adaleti olumsuz bir seyir göstermekte, fakat daha sonra gelir dağılımı adaletsizliği azalmaktadır (Yücel, 2011, s.14).

Kuznets 'in gelir dağılımı üzerine savunduğu görüşleri şu şekilde formülize edilebilmektedir;

$$\Delta_n \equiv \frac{\sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n |x_i - x_j|}{n(n-1)}$$

Burada Δ_n Gini'nin ortalama farkını, x_i ise n kadar nüfusta i 'inci alıcının gelirini ifade etmektedir.

Gini konsantrasyon oranı ise;

$$G_n \equiv \frac{\Delta_n}{2\mu}$$

olarak ifade edilebilmektedir. Burada nüfusun ortalama geliri μ ile ifade edilmektedir. Eğer tüm tarım işçileri x_a kadar gelir elde ederse, diğer modern işçiler ise x_m kadar gelir elde ederse ve $x_m > x_a$ ise, $|x_a - x_m|$ ve $|x_m - x_a|$ gibi sıfır olmayan ve Δ_n ve G_n 'ye katkıda bulunan terimler pq 'ya orantılı olmaktadır. Burada p tarım işçilerinin oranı, q ise diğer modern işçileri temsil etmekte olup toplamları 1'e eşittir. Yani $p+q=1$ 'dir. Buradan yola çıkarak Kuznets katsayısının 0 ila 1 arasında bir değer aldığını ifade etmek mümkündür. Kuznets katsayısı sektörel ortalama, ülke ekonomisinin ortalamasına eşit olduğu zaman 0 olmaktadır. Fakat ülkedeki toplam çıktı düzeyi tek bir sektörden elde ediliyorsa, bununla birlikte bu sektör de toplam istihdam içerisinde kayda değer bir yer edinmiyorsa bu takdirde Kuznets Katsayısı 1'e eşit olmaktadır (Angle, Nielsen ve Scalas, 2009, s.2).

2.3.3. Yüzde paylar analizi (P80/20)

Gelir dağılımını ölçmede kullanılan yöntemlerden bir tanesi de Yüzde Paylar Analizidir. Bu yöntem gelir dağılımını ölçmede en sık kullanılan yöntemlerden biri olarak bilinmektedir. Burada kullanılan metot bir ülkede gelirden pay alan tüm bireylerin veya hane halklarının aldıkları bu gelire göre en küçükten en büyüğe doğru sıralanması şeklinde gerçekleşmektedir. Hane halklarının aldıkları bu paylar kendi içerisinde %1'lik dilim, %5'lik dilim, %10'luk dilim veya %20'lik dilim olarak sınıflandırılmakta ve bu sınıflandırma da en küçükten en büyüğe olacak şekilde

sıralanmaktadır. Daha sonra ise bu dilimlerin gelirden ne kadar pay aldıkları incelenerek gelir dağılımının adil dağılıp dağılmadığı hususunda bir bilgiye ulaşılabilmektedir. Bu yöntemin en önemli yanlarından bir tanesi gelirden pay alan alt ve üst gruplar arasındaki farkın incelenebilmesine imkân sağlamasıdır. Bu sayede toplumdaki en zengin grup ile en fakir grup arasındaki uçurum daha net anlaşılabilir (Bükey, 2020, s.75-76).

Yüzde paylar analizi yapılırken toplumlar kendi içerisinde aldıkları gelire göre belirli yüzdeler ayrılır. Bu yüzdelerin aldığı gelire göre kıyaslama daha net yapılabilir. Örneğin, %50 ye eşit olan en üst %10 göstergesi mevcut ise bu durum o ülkede toplam servetin yarısının en yoksul %90 haneye dağıldığını, servetin diğer yarısının ise en zengin %10 haneye dağıldığını ifade etmektedir. Fakat kendi içlerindeki dağılım hakkında herhangi bir bilgi içermemektedir. Bir başka ifade ile örneklendirmek gerekirse P80/P20 oranı 8 olarak hesaplanan bir ülkenin gelir dağılımı ile ilgili olarak, en yüksek gelire sahip olan %20'lik grubun gelirinin, en düşük gelire sahip %20'lik grubun gelirinden 8 kat daha fazla olduğunu ifade etmek mümkündür. Yani en zengin kesim, en yoksul kesime göre gelirden 8 kat daha fazla pay almaktadır. Bu durum da gelir dağılımının ne kadar adaletsiz dağıldığının bir göstergesi olarak yorumlanabilir (Costa ve Pérez-Duarte, 2019, s.16).

2.3.4. Pareto katsayısı

Pareto katsayısı adını 1980'lerde çeşitli ülkelerin gelir vergisi verileri üzerinde bir takım çalışmalar yapan Vilfredo Pareto'dan almaktadır. Pareto yaptığı incelemelerde belirli bir seviyenin üzerinde gelir elde eden insanlarda gelir düzeyleri ile ilgili doğrusal ilişkiler olabileceğini gözlemlemiştir. Bu ilişkiye karşılık gelen gelir dağılımı çana benzeyen eğrilerden daha çarpık ve daha ağır kuyruklu olduğunu fark etmiştir. Pareto bu durumun, altında yatan ekonomik mekanizmalara bağlı olan yeni bir evrensel kanun olabileceğini düşünmüştür. Pareto'nun bu keşfi doğrulanmış ve firma büyüklüğü ile servet dağılımına genelleştirilmiştir (Geerolf, 2017, s.2).

Ünlü ekonomist Pareto ülkelerin bütününde ve daima gelir dağılımını düzenleyen basit bir kanun olduğunu ifade etmektedir. Pareto kuralında N belirli bir gelir düzeyinden daha fazla gelire sahip olan birimleri temsil etmekte olup, A ve α ise sabittir. Bu durumda;

$$N = \frac{A}{x^\alpha}$$

'dır. Bu nedenle de $\log(N) = \log(A) - \alpha \log(x)$ 'tir. Yani başka

bir deyim ile ifade etmek gerekirse, belirli bir seviyenin üzerinde gelir elde eden kişi sayısının logaritması alındığında ve bu gelirlerin miktarının logaritmasına karşı çizildiğinde, bu şekilde elde edilen noktalar, $\log(x)$ değerinin bulunduğu eksen ile eğimi olan düz bir çizgi üzerinde yer alacaktır. Bu da pareto α katsayısını ifade etmektedir. Pareto bazı ülkelerin gelir düzeylerine ait verileri incelemiş ve $\log(x)$ eksenini ile çizginin eğiminin bir miktar farklılaştığını gözlemlemiştir. Yakın dönemlerde modern verilerle yapılan araştırmalarda da gelir dağılımının üst kuyruğunun aslında yukarıda belirtilen davranışları sergilediği ortaya çıkmıştır. Zaman zaman ve ülkeden ülkeye önemli eğim değişimleri olduğu görülmüştür (Clementi ve Gallegati, 2005, s.2).

Özetle Pareto katsayısı yani α katsayısı ile gelir dağılımı analizleri yapılmaktadır. Bu analizler yapılırken gelirin nereden kaynaklandığına veya hane halklarının içerisinde bulunduğu toplumsal sınıflandırmalara bakılmamaktadır. Buna göre pareto katsayısı belirli bir gelir düzeyi ile bu düzeyde veya daha yüksek seviyelerde gelir elde eden bireyler arasında bir ilişki olduğunu ifade etmektedir. Buna göre bireylerin gelir düzeyi yükseldikçe, gelirlerini arttırıp üst gelir gruplarına dahil olma ihtimallerinin daha da arttığını göstermektedir. Pareto kanununa göre gelir dağılımı eşitliğinde çeşitli ülkeler çeşitli dönemlerde hemen hemen aynı sonuçlara ulaşmaktadır ve Pareto bunu doğal bir kanun olarak ifade etmektedir. Hemen hemen tüm ülkelerde üst katman eğimleri değişmemektedir. Buna ‘‘pareto kanunu’’ denmektedir. Pareto kanunu bu durumu yeteneklerin aynı düzeyde olmamasına bağlamaktadır. Yani bir toplumda bireylerin yetenekleri eşit olmadığı için gelir dağılımında da eşitliğin sağlanamayacağını ifade etmektedir (Özdemir ve İslamoğlu, 2017, s.102).

2.3.5. Theil eşitsizlik ölçütü

1967 yılında Henri Theil bilgi teorisi üzerine bir kitap yazmıştır. Theil'in yazdığı bu kitap gelir dağılımı adaleti ölçümlerine önemli katkılarda bulunmuştur. Theil'in bu alana yaptığı katkı belirli bir dönem önemsense de günümüzde bir dönüm noktası niteliğinde olduğu artık vazgeçilmez bir gerçek olarak kabul edilmektedir. Theil yöntemi incelendiğinde hem eşitsizliğin anlamı irdelenmekte, hem de eşitsizlikleri analiz edip modellemektedir. Eşitsizliğe olan temel yaklaşımlarda kullanılan belirli

esaslar refahın uzantısı olması, risk analizi yaparak birbiri ile bağlantı kurma, Gini katsayısı gibi oldukça mantıklı ve özel kriterler ve bazı felsefi eşitsizlikleri içeren yaklaşımlardır. Theil bu temel esaslara kendi belirlediği bazı esasları da eklemiştir. Bu katkılar ise her biri belirli bir gerçekleşme olasılığına haiz bir takım muhtemel olaylar, olayları ilişkili olasılıklarına göre değerlendiren bir bilgi fonksiyonu ve dağılımda beklenen bilgi anlamına gelen entropi kavramıdır (Cowell, 2003, s.1-3).

Gelir dağılımdaki eşitsizlikleri ölçmede kullanılan yöntemlerden bir diğeri Theil Eşitsizlik Ölçütü yani Theil Endeksidir. Bu endeks genelleştirilmiş entropi endekslerinden biri olarak ifade edilmektedir. Theil endeksinin en önemli özelliği ayrıştırılabilir olmasıdır. Yani gelir eşitsizliğini ölçerken ülke içi veya ülkeler arası gelir dağılımı dengesizliklerini ayrı ayrı gözleme imkanı sunmaktadır. Ağırlıklandırılmamış theil endeksi şu şekilde formülize edilebilmektedir;

$$\frac{1}{N} * \sum \frac{y_i}{\bar{y}} * \ln\left(\frac{y_i}{\bar{y}}\right)$$

Formülde yer alan simgeleri açıklamak gerekirse;

N= yüzdelerlik dilim sayısı

y_i = yüzdelerlik dilimlere denk gelen ortalama gelir

\bar{y} = ortalama gelir

olarak ifade edilebilmektedir. Theil endeksi hesaplamalarında önemli olan bu endeksin nüfusa göre ağırlıklandırılmış olan halidir. Nüfusa göre ağırlıklandırılan Theil endeksi ise şu şekilde formülize edilmektedir;

$$\sum_{i=1}^N \frac{Y_i}{\sum Y_i} \ln\left(\frac{\frac{Y_i}{\sum Y_i}}{\frac{N_i}{\sum N_i}}\right)$$

Bu formülde yer alan Y_i yüzdelerlik dilimlerin bütün gelirden kendilerine düşen payı göstermektedir. Buna göre Theil endeksi kullanılarak bütün gelirden veya ortalama gelirden bireylerin ya da hane halklarının ne kadar pay aldığı hesaplanmakta, gelir dağılımı adaletinin ne yönde ve ne derecede olduğu hesaplanmaktadır. Theil endeksi kullanılarak elde edilen bulgular 0 ile $\ln N$ arasında yer almaktadır. Yani, $0 \leq T \leq \ln N$ olarak ifade edilmektedir (Haçikoğlu, 2011, s.38-39).

Theil 1967 yılında yazdığı ‘‘Ekonomi ve Bilgi Teorisi’’ isimli kitabında kendi endeksinin ‘‘öncelikli olasılıklar olarak nüfus paylarını, sonraki olasılık olarak gelir paylarına dönüştüren dolaylı mesajın beklenen bilgi içeriği’’ olarak yorumlanabileceğini ifade etmiştir. Theil endeksi bilgi ölçümüne dayalı bir endekstir. Bireyler arasındaki gelir dağılımından ziyade gruplar arasındaki gelir dağılımındaki adalet incelenmektedir. Theil endeksi ile gelir dağılımının gruplar arası yapısı ile bireylerin aynı gruplar arasındaki dağılımının yapısı arasındaki tutarsızlığı ölçülebilmektedir. Adaletli gelire sahip olan gruplar bu endekse katkı sağlamamaktadır. Eğer tüm grupların geliri adaletli dağılıma sahip olursa Theil endeksi 0 olmaktadır. Bunun dışında bu endeksin değeri ele alınan grupların boyutuna göre değişim sergileyebilmektedir (Conceição ve Ferreira, 2000, s.2-52).

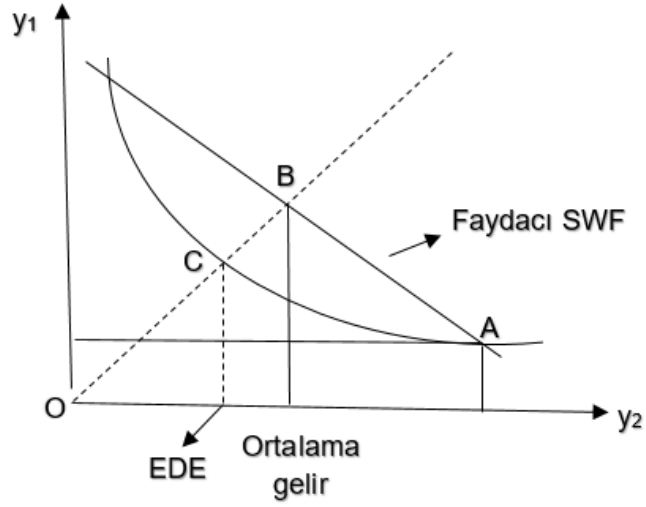
2.3.6. Atkinson eşitsizlik ölçütü

Gelir dağılımlarını araştıran araştırmacılar gelir eşitsizliği ölçütlerini geniş çaplı pek çok soruyu yanıtlamak için kullanmaktadırlar. İncelenen temel sorular gelir dağılımının geçmiş zamanlara göre daha adil dağılıp dağılmadığı, gelişmekte olan ülkelerin, gelişmiş olan ülkelere göre daha yüksek gelir eşitsizliklerine sahip olduğu görüşü, vergilerin gelir dağılımını nasıl etkilediği gibi bir takım sorunlar gelir dağılımını inceleyen araştırmacıların temel yönelimleri arasında yer almaktadır. Bununla birlikte Atkinson bazı kavramların ve temel konuların yeterince açıklığa kavuşturulmadığını düşünerek yaygın kullanılan çözümlerin özelliklerini incelemiş ve yeni bir yaklaşım içerisine girmiştir (Atkinson, 1970, s.244).

Atkinson eşitsizlik ölçütü, gelir dağılımı adaletsizliğini ölçmede en çok tercih edilen ve refah bazlı olan bir yöntemdir. Aynı zamanda Atkinson Endeksi olarak da bilinmektedir. Bu endeks toplumdaki bireyler arasındaki gelir dağılımı adaletinin gerçekleştirilebilmesi için o toplumun vazgeçmek zorunda olduğu toplam gelir yüzdesini ifade etmektedir. Bu ölçüt toplumun gelir eşitsizliğini giderme karşılığında daha küçük gelir paylarını kabul etme isteklerine bağlı olarak değişmektedir. Bu endeksin bir diğer önemli yanı ise grup içi ve gruplar arası olarak eşitsizliğin ayrıştırılabiliyor olmasıdır. Bütün bunlara ilaveten, alternatif politikaların refah etkilerini sağlayabilmekte ve araştırmacıya bir takım normatif içeriği analize dahil edebilmesine imkan tanımaktadır (Afonso, LaFleur, ve Alarcón, 2015, s.1).

Atkinson eşitsizlik ölçütü aşağıdaki gibi ifade edilebilmektedir;

$$A(\varepsilon) = 1 - \frac{OC}{OB} = 1 - \frac{y_{EDE} * \sqrt{2}}{\bar{y} * \sqrt{2}} = 1 - \frac{y_{EDE}}{\bar{y}}$$

Grafik 10: Eşit Şekilde Dağıtılmış Eşdeğer Gelir

Kaynak: Bellù, L.G. ve Liberati, P. (2006, s.5)

Burada Grafik 10'da,

SWF; Sosyal refah fonksiyonunu

EDE; Eşit şekilde dağıtılmış Eşdeğerliği

y; geliri

ε ; eşitsizlikten kaçınma parametresini ifade etmektedir.

Atkinson endeksi hesaplanırken öncelikle gelir dağılımları gelir düzeyine göre sıralanmaktadır. Sonrasında gelir dağılımının ortalaması alınarak hesaplanmaktadır. Bir sonraki aşamada ise eşit olarak dağıtılmış eşdeğer geliri hesaplamak için ε parametresinin değeri seçilmektedir. En son aşamada ise yukarıda ifade edilen formül uygulanarak Atkinson eşitsizlik ölçütü hesaplanabilmektedir (Bellù, Liberati, 2006, s.4-6).

Özetle, Atkinson katsayısı gelir dağılımlarını etkileyen önemli faktörlerden biri olduğunu düşündüğü toplumun değer yargılarını da incelemelere dahil edebilmek için sosyal refah fonksiyonu oluşturmuştur. Buradan yola çıkılarak eğer bir toplum gelir dağılımı ile ilgilenmiyorsa bu durumda o toplumun gelir eşitsizliğine verdiği değerin sıfır olduğunu söylemek mümkün olabilmektedir. Atkinson katsayısı ne kadar artarsa gelir eşitsizliği artmakta ve toplum gelir eşitsizliğine daha duyarlı hale gelmektedir.

Eğer bu katsayı sonsuz olarak hesaplanıyorsa gelir dağılımı için en kötü tablo ile karşılaşılmaktadır. Bunun anlamı o toplum yalnızca gelirden en düşük paya sahip olan grupla ilgilenmektedir. Atkinson gelir dağılımı incelemelerinde sosyal fonksiyonlar oluşturmaktadır (Koç, 2018, s.17-18).

2.3.7. Değişim aralığı (R)

Değişim aralığı en basit gelir dağılımı eşitsizliği ölçütlerinden bir tanesini oluşturmaktadır. Nüfus içerisindeki gelir dağılımı;

$$y=(y_1,y_2,y_3,\dots,y_n)$$

olarak gösterildiğinde ve n bireyleri temsil ederken, değişim aralığı en yüksek ve en düşük gelir ile ortalama gelir arasındaki farkın oranıyla hesaplanabilmektedir. Değişim aralığı (R) şu şekilde de ifade edilebilmektedir;

$$R = \left[\frac{Max(y_i) - Min(y_i)}{\bar{y}} \right]$$

Eğer bir toplumda tüm gelirler birbirine eşit ise bu durumda değişim aralığının değeri sıfır olmaktadır. En yüksek ve en düşük olarak tabir edilen gelirler birbirine eşit anlamına gelmektedir. Değişim aralığı değeri en yüksek değer olan n sayıda gözleme sahip olmaktadır. Değişim aralığı değeri sıfır ile n arasında bir değer almaktadır. Akademik araştırmalarda genellikle 95. ve 5. yüzdeler dilimleri arasındaki fark kullanılmaktadır. Değişim aralığını hesaplamak için öncelikle gelir dağılımı sıralaması yapılmaktadır. Sonrasında en yüksek ve en düşük gelirler belirlenmekte ve ikisi arasındaki fark alınmaktadır. Daha sonrasında ortalama gelir düzeyi hesaplanmaktadır. Son aşamada da yukarıdaki değişim aralığı (R) formülü kullanılarak nihai hesaplama ulaşılmaktadır (Bellù ve Liberati, 2006, s.3-8).

2.3.8. Varyans ve logaritmik standart sapma

Varyans gelir dağılımı analizlerinde en sık kullanılan göstergelerden biri olma özelliğini taşımaktadır. Varyans analizinde bir dağılımın ortalama etrafındaki dağılımı incelenmektedir. Varyans analizi şu şekilde formüle edilebilmektedir;

$$V = \frac{\sum_{i=1}^n (\bar{y} - y_i)^2}{n}$$

Pay ortalama gelir arasındaki mesafenin kare farklarının toplamını ifade etmektedir. Tüm bireylerin geliri birbirine eşit olduğunda, yani tam gelir eşitliği durumunda varyans sifira eşit olmaktadır. Fakat tam adaletsizlik durumunda üst sınırı bulunmamaktadır. Varyans katsayısı ölçüm birimine bağlıdır. Yani temel dağılımın tüm geliri bir α sayısı ile çarpılırsa varyans α^2 olarak artmaktadır. Bu durum da ülkeler arası farklı gelir dağılımlarını kıyaslamayı zorlaştırmaktadır. Bireyler arasındaki gelir transferleri varyansı değiştirmektedir. Eğer gelir aktarımı bir fakirden bir zengine olacak şekilde gerçekleşirse varyans yükselmektedir. Eğer ki bu gelir aktarımı bir zenginden bir fakire olacak şekilde gerçekleşirse bu sefer varyans azalmaktadır. Varyans şu şekle dönüştürüldüğünde göreceli bir endeks halini almaktadır;

$$V(I) = \frac{V}{V_{max}}$$

Bu durumda yani yeni dönüşümde, endeks sıfır ila bir arasında bir değer alacaktır. Eğer tüm hane halkları arasında gelir adaleti mevcut ise endeks değeri sıfır olacaktır. Gelirin tümünü bir bireyin aldığı, diğer bireylerin hiç gelir almadığı yani tam adaletsizlik durumunda ise endeks bir değerini alacaktır. Varyans hesaplamasında öncelikle gelir dağılımı sıralanmaktadır. Sonrasında ortalama gelir düzeyi bulunmaktadır. Sonraki aşamada ise ortalama gelir düzeyi ile her bir gelir arasındaki fark hesaplanmaktadır. Bunlardan sonra bir önceki adımdaki farkların karesi hesaplanmakta ve toplamları alınmaktadır. Nüfus büyüklüğü n olarak tanımlanmaktadır. En son aşamada ise varyans, yukarıdaki varyans formülüne göre hesaplanmaktadır (Bellù ve Liberati, 2006, s.5-12).

Logaritmik standart sapma(SDL) varyanstan elde edilmektedir. Logaritmik standart sapmanın başlangıç noktası varyans hesaplama formülü olarak kabul edilebilmektedir. Logaritmik standart sapma şu şekilde ifade edilebilmektedir;

$$SDL = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (\ln \bar{y} - \ln y_i)^2}{n}}$$

Tüm bireyler arasında tam gelir eşitliği durumunda, yani tüm bireyler aynı gelir düzeyine sahip olduklarında bu oran sıfır olmaktadır. Logaritmik standart sapmanın gelir aktarımlarına karşı kendine özgü bir duyarlılığı bulunmaktadır. Bu gelir aktarımı gelir dağılımının alt kısımlarında gerçekleşirse, logaritmik standart sapma diğer endekslere göre daha fazla azalmaktadır. Logaritmik standart sapmayı hesaplamak için

öncelikle gelir dağılımı sıralanmaktadır. Sonrasında ortalama gelir düzeyi hesaplanmaktadır. Daha sonra ortalama gelir düzeyinin logaritması alınmaktadır. Sonrasında ise tüm gelir düzeylerinin logaritması alınmaktadır. Sonraki aşamada ortalama gelir düzeyi ile her bir gelirin ortalamasının logaritmasının farkı alınmaktadır. Daha sonra bir önceki aşamada hesaplanan farkların karesi alınmaktadır. Sonrasında bunların hesaplanan değeri toplanmaktadır. Nüfus n olarak tanımlanmaktadır. Daha sonra bir önceki iki aşamadaki hesaplanan değerler arasındaki oran alınmaktadır. Son olarak da bu oranın karekökü alınarak logaritmik standart sapma değeri bulunmaktadır (Bellù ve Liberati, 2006, s.8-14).

2.3.9. Palma oranı

2006 yılında Palma dünyadaki gelir eşitsizliği üzerine incelemelerde bulunmuş ve Gini katsayısının gelir eşitsizliğini açıklamada yetersiz olduğunu ifade etmiştir. Bu çerçevede gelir eşitsizliği incelemeleri için yeni yöntemlerin geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. 2006 yılında Gabriel Palma kendi geliştirdiği ‘‘Palma Oranı’’nı açıklamış ve daha önceleri kullanılan beşte birlik yani yüzde yirmilik dilimlerin gelir eşitsizliği incelemelerinde yeterli olmadığı kanaatine varmıştır. Kendisi bunun yerine ondalık dilimleri çalışmalarında kullanmıştır. Bu sayede bölgesel veya küresel çapta karşılaştırmalar yapılabilmektedir. İlk kez 2013 yılında 131 ülkenin 2012 yılı Dünya Kalkınma Göstergesi verilerini kullanarak Palma oranı elde etmiş ve ülke sıralaması yapmak amacıyla kullanmıştır. Bu sıralamasında 0.8 ile en düşük puanı İsveç alırken, 8.5 ile en yüksek puanı Güney Afrika elde etmiştir (Tahsin, 2019, s.154).

Palma 2011 yılında yayınladığı bir makalesinde 135 ülkeyi onların Gini endeksini kullanarak sıralamıştır. Burada dünyadaki nüfusun yaklaşık %80’inin sahip olduğu Gini katsayısına göre orta gelirli olduğunu ifade etmiştir. Palma gelir eşitsizliğine iki farklı gücün işlediğini belirtmiştir. Bunlardan ilk en zengin %10 ile en fakir %40 arasındaki gelir dağılımı farkını daha da açan bir kuvvettir. Diğeri ise D5-D9 olarak tanımladığı orta gelir grubundaki gelir dağılımının gittikçe birbirine yakınsaması ve tekdüze hale gelmesidir (Palma, 2011, s.2-3).

Palma oranı bir ülkedeki nüfusun en zengin %10’luk kesimin sahip olduğu toplam gelir payının, en fakir grubu olarak ifade edilen %40’lık kesimin payına oranı olarak belirtilmektedir. 10/40 oranı olarak da gösterilebilmektedir. Palma oranı ile Gini endeksi arasında bir korelasyon olduğu ifade edilse de, Palma oranı Gini

endeksine göre daha iyi bir eşitsizlik ölçüsü olarak ifade edilmektedir. Bunun birinci nedeni Palma'nın Gini'ye göre anlaşılmasının daha kolay olmasıdır. Diğer nedeni ise Palma oranının, dağılımın ortasındaki Gini endeksinin aşırı hassasiyetinin ve üst - alt kısımdaki değişikliklere göreceli duyarsızlığının üstesinden gelmesidir. Palma oranı (ρ^u) şu şekilde ifade edilebilmektedir;

$E_h = h$ hane halkının toplam harcamaları

$E_u = (E_{u(1)}, E_{u(2)}, \dots, E_{u(m)}) =$ verilen harcama dağılımı

$$\rho^u = \frac{\sum_{h \in u(R_{10})} E_h}{\sum_{h \in u(R_{40})} E_h}$$

Yani harcamalar cinsinden düzenlendiğinde palma oranı o toplumdaki en zengin %10'un harcaması ile en fakir %40'ın harcaması arasındaki oranı ifade etmektedir (Villar, 2015, s.10-12).

Palma oranında bir ülkedeki bireyler gelir düzeylerine göre ondalık dilimlere ayrılmaktadır. %10'luk olan bu dilimler D1'den D10'a kadar sıralanmaktadır. Burada D1 en düşük gelir grubunu temsil ederken D10 ise en yüksek gelir grubunu ifade etmektedir. Palma, gelir eşitsizliklerinde yaşanan değişimlerin en yüksek gelir grubu yani D10 ile en düşük gelir grupları yani D1-D4'ün paylarında yaşanan değişimlerden kaynaklandığını ifade etmektedir. D5-D9 arasındaki orta gelir grubun ise gelir düzeylerinde değişme olmayacağını ifade etmektedir. Yani Palma aslında dünya nüfusunun neredeyse yarısını oluşturan orta ve üst-orta gelir grubunun mülkiyet hakkı konusunda katı bir yapısı olduğunu belirtirken, en zengin %10 ile en fakir %40'ın geliri toplam gelirin diğer yarısını oluşturmakta olduğunu ve esas esnekliğin bu yarıda görüldüğünü ifade etmektedir (Cobham, Schlögl, ve Sumner, 2016, s.4).

2.4. Gelir Dağılımını Etkileyen Faktörler

Gelirin adaletsiz bir şekilde dağılmış olması dünya üzerinde gelişmiş, gelişmekte ve az gelişmiş olarak tabir edilen pek çok ülkenin temel makroekonomik problemlerinden birini oluşturmaktadır. Bu nedenle gelir eşitsizliği problemi son yıllarda araştırmacılar tarafından ilgi gören temel konulardan biri olmuştur. Fakat hala araştırmalar sonucunda net bir tablo ortaya koyulamamıştır. Bu nedenle de hala üzerinde sıklıkla durulan ve tartışılan konulardan biri de gelirin adaletsiz yani eşitsiz dağılımı konusudur. Bununla birlikte temel makroekonomik problemlerden biri olan

enflasyon yani fiyatlar genel düzeyinde yaşanan artışlar da ülkelerin temel problemlerinden biridir. Çalışmada enflasyonun temele alındığı bir yaklaşım içerisinde gelir dağılımını inceleyen faktörler araştırılmaya çalışılmıştır. Gelir dağılımını etkileyen pek çok faktör bulunmaktadır. Çalışmada bunlar içerisinde en fazla incelenen ve en temel etken faktörlerden kabul edilen enflasyon, ekonomik büyüme, işsizlik, ticari açıklık, kamu harcamaları ve nüfusa yer verilmektedir.

2.4.1 Gelir dağılımı ve enflasyon

Gelir dağılımına etki eden faktörler arasında ülkelerin temel makroekonomik problemlerinden biri olan enflasyon yer almaktadır. Enflasyon yani fiyatlar genel düzeyinde yaşanan artışların ülke ekonomilerine pek çok etkisi bulunmaktadır. Etkilediği alanlardan bir tanesi de o toplumdaki gelirin dağılışı düzenidir. Yüksek enflasyonu deneyimleyen ülkelerin pek çok ekonomik göstergeleri de bu durumdan olumsuz yönde etkilenmektedir. Uzun yıllar boyunca yüksek enflasyon problemi yaşamış olan ülkelerin gelir dağılımında da olumsuz sonuçlar görülebilmektedir. Yüksek enflasyonun ülkeye ve ekonomiye pek çok maliyeti bulunmaktadır. Bu maliyetlerin başında da kaynakların ve gelirin adaletsiz bir biçimde dağılımına yol açması yer almaktadır. Yüksek enflasyon problemini çözemeyen ve enflasyon oranları istikrarlı şekilde makul seviyelerde tutmayı başaramayan ülkelerde toplumun bir kesiminden diğerine refah transferi yaşandığı görülebilmektedir. Bu durum da gelir dağılımında değişmelere yol açmaktadır (Gülmez ve Altıntaş, 2015, s.33).

Enflasyon, gelir ve servetin farklı ve yeniden dağılımına yol açan faktörlerden bir tanesidir. Yüksek enflasyonu deneyimlemek zorunda kalan ülkelerde ücretlerin, maaşların, kiralardan, faiz ve karların gerçek değerlerinde farklılaşmalar olmaktadır. Toplumunda düşük gelirli grupta yer alan bireyler genellikle varlıklarına maaşına bağlı olarak nakit olarak tutmaktadırlar. Fakat yüksek gelirli grupta yer alan bireylerin varlıklarını farklı yerlerde değerlendirebilirler. Yüksek gelire sahip oldukları için bu gelirle portföy oluşturabilmektedirler. Yani gelirini farklı parçalara bölerek farklı yatırım araçlarında değerlendirebilmektedirler. Bu durumda enflasyon düşük gelir grubunu daha fazla etkilemekte ve bu kesimin satın alma gücünü daha fazla aşağı çekebilmektedir. Böylece de enflasyon farklı gelir grupları arasında farkı daha da derinleştirebilmekte yani gelir dağılımı adaletini daha bozabilmektedir. Gelir dağılımı

adaletsizlikleri çözülemeyen bir problem haline dönüştüğünde beraberinde büyük sosyal problemleri de getirebilmektedir (Muhibullah ve Das, 2019, s.142).

Gelir dağılımındaki adaletsizlikler beşeri sermayedeki dışsal farklılıkların bir sonucu olarak da kendini gösterebilmektedir. Düşük gelirli hane halkı enflasyona karşı daha güçsüz kalmaktadır. Yüksek enflasyon her türden hane halkı için olumsuz sonuçları olan bir olgudur. Fakat düşük gelirli olan kesim, yüksek gelire sahip olan kesime nazaran daha fazla kayıp yaşayabilmektedir. Bu nedenle gelir düzeyi yüksek olan kesime göre ekonomi politikalarında pazarlık güçleri daha da zayıflayabilmektedir (Albanesi, 2007, s.2).

2.4.2 Gelir dağılımı ve ekonomik büyüme

Gelir dağılımı ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyen en temel hipotezlerden biri Kuznets'in ters U hipotezidir. Burada parabolik bir ilişki den bahsedilmektedir. Ekonomik büyüme göstergesi olarak da kişi başı gelir ele alınmıştır. Yani kişi başı gelir arttıkça öncelikle gelir eşitsizliği artmaktadır. Fakat kişi başı gelir belirli bir seviyeye ulaştıktan sonra gelir eşitsizliğinin azalacağı ifade edilmektedir. Bu incelemesinde Kuznets ilk olarak gelir düzeyi düşüken ekonomiye tarım sektörünün hakim olduğunu ifade etmektedir. Tarım sektöründe gelir düzeyi düşük fakat hemen hemen herkesin gelir düzeyi düşük olduğu için gelir dağılımının daha eşit bir yapıda olduğunu ifade etmektedir. Zamanla ülke ekonomik anlamda büyümeye ve kalkınmaya başladığında tarım sektöründen sanayi sektörüne doğru bir geçiş başlamaktadır. Bu da zamanla tarım sektörü ile sanayi sektörü arasında gelir farklılıklarının doğmasına, sanayi sektöründe çalışanların daha fazla gelir elde etmesine neden olabilmektedir. Buna karşılık tarım sektöründe kalanların gelir düzeyleri eskisi gibi düşük olabilecektir. Bu noktada gelir eşitsizlikleri artış gösterebilecektir. Yani hem ekonomik büyüme artış gösterecek hem de gelir eşitsizlikleri artış gösterecektir. Fakat kalkınma süreci ilerledikçe tarım sektörünün payı oldukça azalacak, sanayi sektörü daha hakim bir sektör haline gelecektir. Bu sefer de toplumun çoğunun gelir düzeyi yüksek ve daha eşit hale gelebilecektir. (Kuznets, 1955, s.12).

Bir diğer bakış açısına göre ise ekonomik büyüme gelir dağılımı adaletini her zaman olumsuz yönde etkilemektedir. Yani ekonomik büyüme arttıkça gelir eşitsizlikleri de beraberinde artmaktadır. Bu bakış açısı gelir dağılımı eşitsizlikleri

bozulmadan ekonomik büyümenin olamayacağı kanısındadır. Bunun nedeni olarak ise şunlar ifade edilmektedir; Gelir dağılımı eşitsizliği ve zengin kesimler sürekli bulunmaktadır. Bu nedenle ekonomik büyüme aşamalarında yalnızca zengin kesimin tasarruf yapabilme imkanı olduğu ve böylece de yatırıma bu kesimin yönlenebildiği ifade edilmektedir. Yani ekonomik büyüme yine zengin olan kesime fayda sağlamaktadır. Ayrıca teknolojik gelişmeler ile birlikte gelir düzeyi nispeten daha yüksek olan vasıflı ve nitelikli emek daha kazançlı çıkmaktadır. Artan teknolojik gelişmeler bu kesimin daha da fazla kazanmasına yardımcı olmaktadır. Yani vasıfsız ve niteliksiz emek ile vasıflı ve nitelikli emek arasındaki gelir eşitsizlikleri ekonomik büyüme ve teknoloji artışı ile daha da artmaktadır (İsagiller, 2007, s.85).

Ekonomik büyüme gerçekleştiren ekonomilerde önemli olan hususlardan bir tanesi ekonomik büyümenin ekonomideki üretim faktörlerinden hangisinin lehine olacak şekilde gerçekleştiği de ayrıca önemli bir nokta olmaktadır. Ekonomide temel olarak emek ve sermaye ele alındığında, ekonomik büyümenin bu sektörler arasında hangisinin lehine olacak şekilde geliştiği önemlidir. Bu durum gelir dağılımının nasıl etkileneceği konusunda fikir verebilmektedir. Yani ekonomik büyüme gerçekleştiğinde bu büyümeden önemli bir payı emek kesiminde yer alanlar alıyorsa gelir eşitsizliklerinin azalacağını ifade etmek mümkündür. Fakat ekonomik büyüme yaşandığında bu büyümeden daha çok payı sermaye alıyorsa, bu durumda gelir eşitsizliklerinin daha da artacağını ifade etmek mümkün olabilecektir (Özdemir, 2019, s.265).

2.4.3 Gelir dağılımı ve işsizlik

Gelir dağılımına etki eden faktörler arasında yer alan makroekonomik problemlerden bir tanesi de işsizlik olgusudur. İşsizlik beraberinde yoksulluğu da getiren önemli bir problem olarak ülkelerin çözmeye odaklandığı problemler arasında yer almaktadır. İşgücü kapsamında yer alan ve çalışma yaşında olan bireyler piyasa koşullarında bulunan mevcut şartları kabul ettiği halde aradığı işi bulamadıkları takdirde işsiz olarak adlandırılabilirler. Çalışmak için iş bulamayan bireyler o ekonomide üretim sürecinin dışına itilmekte ve geçimlerini sağlamaya yetecek geliri elde etmeden yoksun kalabilmektedirler. Bu problemin uzun süreli olarak çözülememesi sonucunda da beraberinde bir diğer önemli olgu olan yoksulluk problemi gelebilmektedir. Yoksul kesim içerisinde yer alan uzun süreli işsizlerin gelir

düzeyleri hâlihazırda işli olarak tabir edilen kesimden farklılaşmakta ve gelir eşitsizlikleri oluşmaktadır. Toplumda işsizlik oranları artış göstermeye başladığında ve işsiz kalan bireylerin işsizlik süreleri uzamaya başladığında gelir eşitsizlikleri de beraberinde artış gösterebilmektedir. Bu nedenle ülkeler temel bir makroekonomik problem olan işsizlik sorununu çözmek, ekonomide istidamı arttırabilmek için çeşitli politikalar uygulamaktadırlar. Bu politikaları başarılı olursa yani istihdam arttırılabilirse, toplumun yoksul kesimi olarak adlandırılan sınıfta küçülmeler olabilecek ve gelir dağılımı adaletine nispeten daha fazla yaklaşılacaktır (Çalışkan, 2010, s.96).

Ekonomide işsizlik sorunları baş göstermeye başladığında bu problemde en fazla etkilenen gruplar genelde niteliksiz ve kalifiye olmayan, yaş itibariyle daha genç yaşta olan veya geçici işçi pozisyonunda olan kişilerin yer aldığı gruplar olmaktadır. İşsizlik sorunu kronikleşmeye başladığında gelir kaybından öte problemlere de yol açabilmektedir. Uzun süre istihdamdan uzak kalan bireyler yetenekleri açısından körelmeye, çalışma şevkleri açısından da umutsuzluğa ve isteksizliğe kapılabilmektedir. Bu durum bu kesimin iş arama umudunu bitirebilmekte ve işsiz olmaya alışmalarına yol açabilmektedir. İş aramayan bireyler ise bazı hesaplamalara göre işsiz sayılmaktan çıkarılmaktadır. İşsizlik oranlarına dahil edilmeyen bu kitle esasında daha büyük problemleri kendi içerisinde barındırabilmektedir. Ülkenin makroekonomik göstergelerini olumsuz etkileyebilecek, potansiyel ekonomik büyümenin önünde engel oluşturabilecek ve dahası sosyal sorunlarla birlikte sosyal maliyetlerin artışına da neden olabilecektir. Ayrıca bu kesim önemli bir kaynak kaybı olarak da değerlendirilebilmektedir (Emek, 2020, s.52).

2.4.4 Gelir dağılımı ve dış ticaret

Gelir dağılıma etki eden faktörlerden biri de ülkelerin ticari açıklığıdır. Dış ticaret ile ülkelerde daha rekabetçi ortamlar oluşabilmekte ve rekabetçi ortamın bir sonucu olarak da ürün kalitesinde artışlar görülebilmektedir. Dünya dış ticaretinde yer almak isteyen veya mevcut yerini korumak isteyen ülkeler kendilerine rekabette üstünlük sağlayabilecek daha kaliteli ürünler üretmeye yönelebilmektedir. Bu durum ekonomik büyümeye de yol açabilmektedir. Yani ticari açıklık aynı zamanda ekonomik büyümeyi de teşvik edebilmektedir. Ekonomik büyüme sonucunda da ülkeler kalkınabilmekte ve yoksulluk problemleri azaltılabilmektedir. Ekonomik

büyümeden ve yaratılan milli gelirden önemli bir pay ücretli kesime yöneldiğinde, gelir eşitsizlikleri azaltılabilmekte ve gelir dağılımı daha adaletli bir hale gelebilmektedir. Bunun yanı sıra karşıt bir görüş olarak küreselleşme ile artan dış ticaret sonucunda, gelir düzeyi düşük olmayan bireylerin ve ülkelerin ticari açıklıktan daha fazla kazanç elde ettiğini, gelir düzeyi düşük olan birey ve toplumların dış ticarettten aynı düzeyde kazanç elde etmediğini ifade edenler de bulunmaktadır. Yani küreselleşme, dış ticarete yaşanan rekabet ve ticari açıklıkta yaşanan artış ile gelir dağılımı adaletinin daha eşit hale gelemeyeceğini, gelir eşitsizliklerinin daha da artacağını ifade eden görüşler de bulunmaktadır (Aradhyula, Rahman ve Seenivasan, 2007, s.2-3).

Dünyanın dış ticaret hacmi arttığında gelişmiş ve gelir düzeyi yüksek olan ülkeler, az gelişmiş ya da gelişmekte olan ve gelir düzeyleri nispeten daha düşük olan ülkelerle aynı ürün kategorisinde yer alan ürünleri üretebilmektedir. Fakat gelişmiş olan ülkelerin ürünlerinin birim olarak değeri daha yüksek olabilmektedir. Yani bu ülkelerin üretilen ihraç ettiği malların kalitesi daha fazla olabilmektedir. Bu da dış ticarettten önemli gelirler elde etmelerine, düşük gelirli ülkelerle aralarında var olan kazanç farkının açılmasına neden olabilmektedir. Ayrıca yüksek kaliteli bu ürünler dünya pazarında yine gelir düzeyi yüksek olan pazarlara daha fazla yönlenebilmektedir. Gelir düzeyi yüksek olan toplumlar yine yüksek kaliteli ürünleri tüketmeyi tercih edebilmektedir. Bunun sonucunda dış ticarettteki önemli kazançlar yine gelişmiş olan ülkeler arasında yer değiştirebilmektedir (Fajgelbaum, Grossman ve Helpman, 2011, s.721).

2.4.5 Gelir dağılımı ve kamu harcamaları

Gelir dağılımına etki eden faktörlerden biri de kamu harcamalarıdır. Bir ülkedeki ekonomik aktiviteler sonucunda gelir farklı kesimlerde farklı oranlarda toplanabilmekte ve bunun sonucunda da gelir eşitsizlikleri ortaya çıkabilmektedir. Hükümetler için maliye politikası adı verilen politika başlıklarının altında bir takım uygulamalar ve müdahaleler ile gelirin yeniden dağıtımına yol açabilmektedir. Bu politikalar sonucunda gelir daha adaletli bir hale gelebildiği gibi, daha adaletsiz bir konuma ulaşması da imkansız değildir (Afonso vd., 2010, s.11).

Kamu harcamaları sonucunda ülkenin toplam ekonomik büyüme oranları etkilenebilmekte bu durum da gelir dağılımı eşitsizliği üzerinde bir takım sonuçlara

neden olabilmektedir. Kamu harcamalarının nihai etkilerinin toplumun hangi kesimi üzerinde daha etkili olduğu sorusunun cevabı gelir dağılımı adaletini de şekillendirmektedir. Eğer kamunun aldığı kararlar sonucu uyguladığı politikalar ile nihayetinde toplumun gelir düzeyi daha yüksek olan kesimi kamunun bu politikalarından daha fazla olumlu yönde etkileniyorsa, bu durumda kamu harcamaları sonucunda gelir eşitsizlikleri artabilecektir. Fakat kamunun yaptığı harcamalar direkt olarak yoksul kesime yönelikse ve bu kesimin gelir düzeylerini yükseltici etki yaratıyorsa gelir eşitsizlikleri azalabilmektedir (Darvas, 2020, s.2).

2.4.6 Gelir Dağılımı ve nüfus

Gelir dağılıma etki eden ve çalışmada yer alan faktörlerden sonuncusu nüfustur. Nüfus artışının toplumların makroekonomik göstergelerini nasıl etkileyeceği konusundaki ilk yaklaşımlardan biri Malthus'un Nüfus Teorisidir. Malthus nüfus artışının ekonomik göstergeleri olumsuz etkileyeceğini, özellikle de gıda üretiminin bu artışa yetişemeyeceğini ifade etmiştir. Bunun sonucunda toplumun her kesimi aynı düzeyde kaynaklara erişmekte zorluk yaşayacaktır. Özellikle de düşük gelirli olan kesimin bu durumdan en fazla etkilenecek kesim olduğu ifade edip, daha da yoksul hale geleceklerini ifade etmiştir. Yani Malthus'a göre nüfus artışı, gelir dağılımını olumsuz etkileyecek, gelir eşitsizliklerini daha da arttıracaktır. (Malthus, 1798, s.115).

Fakat günümüzde nüfus artışının ülke ekonomileri açısından olumlu etkileri olacağını ifade eden görüşler olduğu gibi, Malthus gibi nüfus artışının gelir dağılımı eşitsizliklerini daha da arttıracığını ifade eden görüşler de bulunmaktadır. Bu görüşlerin dayanakları ise Malthus'tan farklıdır. Kimi görüşe göre nüfus arttığında beraberinde ülke ekonomileri açısından pozitif gelişmeler de yaşanabilecektir. Nüfus artışına bağlı olarak pek çok teknik anlamda yenilikler, üretimin buna bağlı olarak artması ve ekonominin farklı sektörlerinde uygulanabilecek inovatif uygulamalar görülebilecektir. Bu durum ekonominin kalkınmasına ve refah düzeylerinin artmasına yardımcı olacak ve sonucunda gelir düzeyi düşük olan kesimin de gelirlerinin artmasına neden olacaktır. Bu görüşün yanı sıra nüfustaki artışın gelir dağılımı adaleti üzerine olumsuz etkileri olacağını ifade eden görüşler de bulunmaktadır. Bu görüşlerin temelinde nüfusun artması ile bireylere düşen kişi başı gelirin azalacağı yatmaktadır. Nüfus arttıkça kişi başı gelirden azalmalar görülecektir. Buna ilaveten, doğal kaynaklarda daha hızlı bir oranda tükenme olacağı, nüfus artışına bağlı olarak

emek arzının artacağı, bunun sonucunda da işsizlik oranlarının yükseleceği ifade edilmektedir. İşsizlik oranlarındaki bu artış toplumdaki gelir dağılımı adaletine olumsuz bir etkide bulunabilecektir. Ayrıca kamu üzerinde de artan bir baskıya neden olabilecektir. Nüfus artışı ile kamunun sağladığı pek çok hizmetlere talep fazlasıyla artacak ve kamu bu alanlara daha fazla kaynak ayırmak durumunda kalabilecektir (Emek, 2020, s.55).

2.5. Gelir Dağılımına Yönelik Teorik Yaklaşımlar

Geçmişten günümüze kadar olan her dönemde gelir ve gelirin nasıl dağıldığı konusu hep önemini korumuş ve araştırmalara, incelemelere tabi tutulmuştur. Geçmiş dönemlerde özellikle de sanayi devrimi ile sermaye sahipleri gelirden aldıkları payları önemli ölçüde arttırırken, işçi sınıfının gelirden aldığı pay azalmaya başlamış ve gelir dağılımı arasındaki uçurum gittikçe artmıştır. Toplumlardaki sermaye sahibi ve işçi kesimi arasındaki uçurumun derinleşmesi beraberinde sosyal problemleri de getirmiş ve içinde buldukları dönemde huzursuzlukların artmasına neden olmuştur. O dönemlerden günümüze kadar gelir dağılımı konusu incelenmiş ve gelir eşitsizliğinin nasıl arttığı, nasıl çözüme kavuşturulacağı hususunda farklı görüşler ortaya koyulmuştur. Bu kısımda geçmişten günümüze kadar gelen gelir dağılıma yönelik teorik yaklaşımlar yer almaktadır (Güder, 2019, s.21-22).

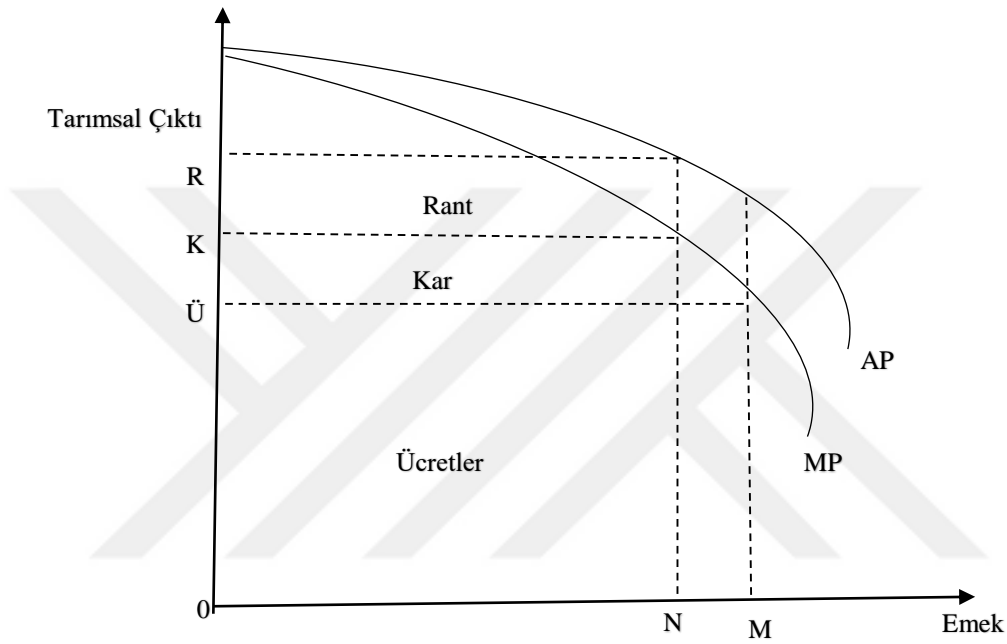
2.5.1. Klasik yaklaşım

Klasik iktisatın Adam Smith'in 1776 yılında yayımladığı Milletlerin Zenginliği isimli kitabıyla başladığı kabul görmektedir. Adam Smith'in teorilerini yine kendisi gibi önemli bir iktisatçı olan David Ricardo geliştirerek devam ettirmiştir. Klasik ekolün temel prensipleri piyasa ekonomisine dayanmaktadır. Adam Smith deyince akla üç temel görüş gelmektedir. Bunlar; İş bölümü, uzmanlaşma ve serbest dış ticarettir. Piyasalarda serbestliği savunmakta, devlet müdahalesini ise kesinlikle reddetmektedir. Klasik iktisatçılar arasında yer alan Ricardo'nun ünlü bir bölüşüm teorisi bulunmaktadır. Toprak mahsullerinden elde edilen gelirlerin ücret, rant ve kar olarak üç temel sınıf arasındaki dağılımını incelemektedir (Ricardo, 1821, s.39-75). Klasik iktisat gelir dağılımını üç temel kapsamda incelemektedir. Bunlar; Emek-Değer Teorisi, Azalan Verimler Kanunu ve Ücretlerin Tunç Kanunu'dur. Emek değer teorisine göre bir malın üretimi esnasında ne kadar emek harcanıyorsa, mal o kadar değerli yani pahalı olmaktadır. Sermayeyi dolaylı emek olarak ifade etmektedir.

Böylece malların üretim aşamasında kullanılan doğrudan emek ve dolaylı emek(sermaye) onların değerlerini belirlemektedir. Azalan verimler kanunu ise şu şekilde ifade edilebilir. Üretim sürecinde kullanılan üretim faktörlerinden biri hariç olmak üzere diğerleri sabit tutulursa, miktarı arttırılan üretim faktörü artış gösterdikçe toplam ürün seviyesi belirli bir seviyeye kadar azalan oranlı artış gösterecektir. Belirli bir seviyeden sonra ise üretim faktörü arttırılsa da toplam ürün seviyesi azalacaktır. Bu duruma klasik teoride azalan verimler kanunu denmektedir. Ücretlerin tunç kanununda ise dünyadaki nüfusun ve gıda ihtiyacının artması ile birlikte giderek daha verimsiz olan topraklar da tarım alanı olarak kullanılmaya başlayacaktır. Verimsiz toprakların kullanılması verimli olan toprakların rantlarında değerlemeye neden olacak ve verimli toprakların rantı artış gösterecektir. Nüfus artışının neden olduğu gıda fiyatlarındaki yükseliş zamanla emeğin ücretine de yansiyacak ve onları arttıracaktır. Fakat klasik teoride ücretler uzun vadede asgari seviyede sabit kalmaktadır. Buna ücretlerin tunç kanunu denmektedir. Klasik teoride gelir dağılımı bu üç çerçevede incelenmektedir (Bükey, 2020, s.52-55).

Klasik iktisatta gelir dağılımı hususunda A. Smith ve J. S. Mill ilk çalışmaları yapan iktisatçılardır. Fakat Ricardo gelir dağılımı konusunu daha detaylı bir şekilde ele aldığı için klasik iktisatta gelir dağılımı dendiğinde ilk olarak Ricardo akla gelmektedir. Klasik iktisattaki gelir dağılımı daha çok fonksiyonel düzeyde incelenmiştir. Yani toplumdaki toprak sahipleri, emeğini arz eden işçi sınıfı ve sermaye sahipleri gibi sınıfların gelirden aldığı paylar incelenmiştir. Klasik iktisatta Ricardo'nun rant teorisine ve dayandığı temel olan azalan verimler kanununa ilaveten önemli bir diğer teori de dönemin önemli iktisatçılarından olan Malthus tarafından geliştirilmiştir. Bu da Malthus'un Nüfus Kanunu'dur (Malthus, 1798, s.115). Malthus'un Nüfus Kanunu'na göre ücretler artarak asgari geçim düzeyinin üstüne çıktığında nüfus artışı yaşanacaktır. Nüfus artışı gıda ihtiyacının artması anlamına gelecektir. Bu da gıda üretimi yapabilmek adına daha fazla toprağa ihtiyaç duyulmasına yol açacak ve topraklar arasında verim açısından farklılıklar oluşacaktır. Aynı ürün farklı maliyetlerle üretilmeye başlanacaktır. Maliyet açısından avantajlı olan topraklar zaman içerisinde değerlendirilecek ve rant ortaya çıkacaktır. Toprak sahipleri arasında bu şekilde avantajlı topraklara sahip olan kesimin gelir düzeyleri artış gösterecektir. Yine Malthus'a göre ücretlerin artışı nüfus artışına, o da işgücü arzının artmasına neden olacak ve sonunda artan ücretlerin düşmesine yol açacaktır.

Tersine ücretler düştüğünde nüfus azalacak, o da işgücü arzını daraltıp sonunda düşen ücretlerin yükselmesine neden olacaktır. Bu şekilde emek piyasasında işgücü arzı ve talebine göre dalgalanma yaşanacaktır. Fakat uzun vadede asgari geçim düzeyinde sabitlenecektir. Ricardo'ya göre yatırımlar ve sermaye birikimi ekonomik büyüme getirmektedir. Sermaye birikimi de kar ile ilişkilidir. Azalan verimler kanunu toplam hasılanın giderek daha az artmasına neden olacaktır. Karın giderin giderek azalması sermaye birikiminin de bir müddet sonra önüne geçecektir (Yücel, 2011, s.24-26).

Grafik 11: Ricardo'cu Gelir Dağılımı

Kaynak: Aktan, C. C., ve Vural, İ. Y. (2002, s.2)

Yukarıdaki Grafik 11'de Ricardo'ya göre gelir dağılımı teorisi grafiksel olarak gösterilmiştir. Grafikte tarım ürünlerinden elde edilen çıktı ve tarım sektöründe çalışan işçileri simgeleyen emek arasındaki ilişki gösterilmektedir. AP, ortalama emek gelirini, MP ise marjinal emek gelirini ifade etmektedir. Klasik yaklaşımda yer alan azalan verimler kanunu nedeniyle eğriler negatif eğimlidir. Bununla birlikte marjinal gelir, ücretlerin ve karların toplamına eşittir. Tarım sektöründe çıktı düzeyi arttıkça, karlar da buna bağlı olarak artacaktır. Kar artışı beraberinde sermaye birikimi sağlayacaktır. Tarım sektöründeki çıktının artması sonucunda daha fazla emeğe ihtiyaç duyulacaktır. Bu da emeğin ücretini doğal ücretin üzerinde seyretmesine neden olacaktır. Emek ücretinde bu yükseliş sonucunda nüfus artışı görülecektir. Nüfus artışı tarım ürünlerine olan talebi daha da arttıracaktır. Fakat tarım arazileri sonsuz değildir.

Bu nedenle daha fazla emek daha fazla tarımsal üretim anlamına gelemeyecektir. Azalan verimler kanununun işlemeye başlaması nedeniyle tarım sektöründe maliyetlerde artış yaşanacaktır. Bu noktadan sonra işçilerin asgari geçim düzeylerini koruyabilmeleri adına cari ücretleri arttırılmak zorunda kalınacaktır. Yani toplam hasıla içindeki işçilerin aldığı payda bir artış yaşanacaktır. Başlangıçta O-N aralığının simgelediği dikdörtgen O-M aralığının simgelediği dikdörtgene doğru büyüyecektir (Aktan ve Vural, 2002, s.2-3).

Klasik iktisatçılardan olan J.S. Mill'in gelir dağılımı ile ilgili olan görüşleri incelediğinde o döneme ait mülkiyet konusu ile ilişkilendirdiği görülmektedir (Mill, 1885, s.62-84). Mill'e göre gelir dağılımının temelinde insan faktörü bulunması nedeniyle bunların dağılımı o toplumun alışkanlıkları ile doğrudan ilişkilidir. Mill emek-değer teorisini desteklemiş fakat malların üretimi esnasında emek miktarı aynı oranda kalsa da farklı nedenlerle ücretlerin değişebileceğini ifade etmiştir. Yani, değer kısmen de olsa ücrete bağlı olabileceği fikrini öne sürmüştür. Bütün bunlara ek olarak üretim yapabilmek için sermayenin de gerekli olduğunu belirtmiş, bu yüzden üretilen malların değerini belirleyen bir diğer faktörün de sermayesinin getirisi olan kar olduğunu ifade etmiştir (Öztürk, 2010, s.69).

Klasik yaklaşım içerisinde incelenen Karl Marx'ın gelir dağılımı teorileri incelendiğinde, Marx'ın fonksiyonel gelir dağılımı kapsamında bazı insanların çalışmadan nasıl çok zengin olabildiği konusunu araştırdığı görülmektedir. Kapitalizmi toplumda bir grup insanın başka gruplar için çalışması olarak benimsemiş ve eleştirmiştir. Kapitalizmi benimsemiş toplumlarda gelir dağılımının adaletsiz olacağını ifade etmiştir. Fakat Marx'ın en önemli eseri olan "Das Capital" tamamlanamadan Marx'ın ölümü gerçekleşmiştir. Kalan kısımları ölümünden sonra kendi elyazmalarına göre tamamlanarak yayımlanmıştır. Marx'ın fonksiyonel gelir dağılımı üzerine olan görüşleri klasik görüş ile benzemektedir. Marx işgücü piyasalarında reel ücretlerin belirlendiğini kabul etmektedir. Emek piyasasında sadece parasal ücretlerde anlaşma yapılmaktadır. Reel ücretler ise ekonominin üretkenlik düzeyine ve kar oranına bağlıdır. Ücret müzakereleri monopollerin, oligopollerin ve monopsonların kar oranlarını etkileyebilmektedir. Marx kapitalist düzende emeğin fazla gelir elde edebilmesi hususunda oldukça kötümserdi. Marx'a göre verimlilik artışı kar oranlarını arttıracak fakat çalışanların hayat standartlarında önemli bir değişiklik sağlamayacaktır (Herr, 2018, s.20-21).

Marx'ın gelir dağılımı teorisi incelendiğinde karşımıza "Artık Değer Teorisi" çıkmaktadır. Marx'a göre kapitalist sistemde üretim sürecinde para-ürün-para döngüsü yer almaktadır. Bir ürün üretmek için öncelikle bir sermaye ortaya koyulmaktadır. Üretim sürecinden sonra yine sermaye yani para elde edilmektedir. Marx'a göre bu üretim döngüsünde baştaki sermaye ile sonda ele geçen sermaye arasında döngüden çıkan para yani sermaye lehine bir fark oluşmaktadır. Buna "Artık Değer" denmektedir. Marx gelirin emek ve sermaye arasında nasıl dağıldığını incelemiştir. Marx emek-değer teorisini benimsemektedir. Yani bir malın değerini belirleyen tek faktörün emek olduğunu kabul etmektedir. Bu nedenle sermaye sahibinin aldığı karı ve toprak sahiplerinin rantını haksız bir kazanç olduğunu, artı değer olduğunu ifade etmektedir. Bununla birlikte Marx'a göre ücretlerle karlar arasında ters orantı bulunmaktadır. Yani ücretler arttığında karların azalacağını savunmaktadır. İşsizlik ve ücret düşüklüğünün nedeni kapitalist düzende ortaya çıkan rekabet ve bu rekabetin ortaya çıkardığı yedek sanayi ordusudur. Kapitalist sistem kendi varlığını devam ettirebilmek için işçisini devamlı olarak yoksul bırakmakta ve gelir dağılımı konusunda eşitsizlikler yaratmaktadır. Bu nedenle Marx kapitalist düzende gelir dağılımı adaleti bu sistemin müdahaleleri ile sağlanamayacağını, gelir dağılımının ancak mevcut kapitalist sistemin kökten değiştirilmesi ile mümkün olabileceğini savunmuştur (Bükey, 2020, s.65-68).

2.5.2. Keynesyen ve post keynesyen yaklaşım

Klasik görüşün 1929 büyük buhranına çözüm olamaması ile Keynes'in görüşleri dikkat çekmeye başlamıştır. Klasik görüşten pek çok noktada ayrılan Keynes'e göre klasik görüşün en temel problemleri tam istihdam varsayımı ve gelir dağılımında adaletin sağlanamamasıdır. Keynes'in gelir dağılımı üzerine olan görüşleri incelendiğinde ücretlerin parasal olarak belirlenmesi ve yatırımların tasarruflardan bağımsız olması olarak iki temel varsayıma dayalı olduğu görülmektedir. Keynes için geliri meydana getiren, tasarrufların kaynağı olan esas olarak yatırımlardı. Bu yaklaşımda gelir dağılımı adaleti tasarruf ve yatırım eşitliğinin bir fonksiyonu olarak ifade edilebilmektedir. Eğer bir ekonomide yatırımlar tasarrufları aşmıyor ise, bu durumda tüketim malı arzı tüketim malı talebinden daha az olacaktır. Bu da bu malların fiyatları etkileyecek ve yükseltecektir. Mal fiyatlarının yükselmesi işçilerin aleyhine bir durum meydana getirecektir. Çünkü tüketim malları fiyatlarında yaşanan yükselme işçilerin reel gelirini azaltacak ve daha az tüketim malı alabilir hale

gelmelerine neden olacaktır. Yani işçilerin aleyhine bir durum meydana gelecektir. Böyle bir ekonomide eğer sermaye sahipleri tüketim mallarının fiyatlarında yaşanan artışlardan kaynaklı fazla gelirini tekrardan yatırım yaparak değerlendirirse, zaten bozulmuş olan yatırım-tasarruf eşitliği daha da bozulacak, fiyatlar daha da yükselecektir. İşçilerin reel geliri daha da düşecek yani gelir dağılımı adaleti işçiler aleyhinde değişecektir. Bu noktada Keynes klasiklerden ayrılarak bozulan gelir dağılımı adaletine devlet müdahalesi gerektiğini savunmuş, ancak devlet müdahalesi ile gelir dağılımı adaleti sağlanabileceğini ifade etmiştir (Destek, 2018, s.12-13).

Keynes ekonomi için toplam talebin oldukça önemli olduğunu altını çizmektedir. Ekonomideki üretim düzeyi toplam talebe göre şekillenmektedir. Bireyler gelirlerinin bir kısmını tüketirken, bir kısmını da yatırım amaçlı değerlendirirler. Toplum içerisindeki iktisadi karar birimleri incelendiğinde yüksek gelir düzeyine sahip olan bireylerin tasarruf düzeylerinin fazla, tüketim düzeylerinin ise nispeten daha düşük olduğu görülmektedir. Aksine gelir düzeyi düşük olan bireylerin ise tüketim eğilimleri daha yüksek iken tasarruf eğilimleri düşüktür. Bir başka deyişle düşük gelir grupları ihtiyaçlarını karşılamak adına gelirlerinin neredeyse hepsini harcamak zorunda kalmaktadırlar. Eğer bu düşük gelir grubunun gelir düzeyi daha da azalır bu durumda ekonomideki toplam talep düzeyi bu durumdan negatif yönde etkilenecek, ekonomide daralmalar görülebilecektir. Bu noktada da gelir dağılımı adaletinde bozulmalar yaşanacaktır. Keynes bozulan gelir dağılımı adaletine devlet müdahalesi olursa, bu gelir grupları devlet tarafından desteklenirse hem gelir dağılımı adaleti sağlanabileceğinden hem de ekonominin kötü gidişatının tersine çevrilebileceğinden söz etmektedir (Güder, 2019, s.27).

Post Keynesyen iktisatçılar arasında yer alan M. Kalecki, N. Kaldor ve J. Robinson gibi iktisatçılar da gelir dağılımı konusunda görüşlerini ortaya koymuşlardır. Post Keynesyenler de ücretli işçi vasfındaki bireylerin gelirlerinin neredeyse tamamını tüketime ayırdıklarını, sermaye sahibi yüksek gelirli kişilerin ise hem daha fazla tüketim yapabildiklerini hem de ayrıca yatırımlarla gelir dağılımı içerisindeki paylarını arttırabildiklerini ifade etmişlerdir. Post Keynesyen iktisatçılar da efektif toplam talebin ekonomik sistem içerisinde itici güç olduğu hususunda birleşmişlerdir. Yatırımlar tasarrufları belirlemektedir. Yatırımları etkileyen temel faktör ise beklenen karlılık düzeyidir. Dolayısıyla toplam talep ve toplam arz arasındaki etkileşim üretim ve istihdam süreçlerini belirlemektedir (Goda, 2017, s.158-159).

Kaldor'un gelir dağılımı üzerine görüşleri incelendiğinde kar payının yatırım ve hasıla oranının bir fonksiyonu olduğu görülecektir. Bir ekonomide tam istihdam durumu mevcutsa yatırıma giden harcamalar arttığında yatırım ve hasıla ile tasarruf ve hasıla oranları beraberinde artış gösterecektir. Bu durumdan fiyatlar genel düzeyi de pozitif yönde etkilenecektir. Fiyatlar genel düzeyinde yaşanan bu yükselişin ise ücretlere yansıyor yansımayacağı belirsizdir. Kalecki kendi modelinde işçi ve sermayedar sınıfı üzerinde durmaktadır. İşçilerin gelirlerinin neredeyse tamamını tüketim harcamalarına yönlendirirken, sermayedarlar hem tüketim hem de yatırım harcamasına doğru yönlendirmektedir. Sermayedarın monopol gücü mevcut ise maliyetleri yükseldiğinde bundan etkilenmemek adına kolayca fiyatlara yansıtılabilmektedir. Bu durumun sonucunda da işçiler fiyat kabullenici durumda kalmakta ve gelir dağılımları aleyhine olacak yönde değişmektedir. Robinson'un modelinde ise iki önemli nokta üzerinden durulmaktadır. Bu noktaları şu şekilde ifade edebiliriz; İşçilerin ücret pazarlıkları parasal ücret üzerinden yapılmaktadır. Buna ilaveten, yatırımlar ise tasarrufların bir fonksiyonu değildir. Sermayedarlar daha fazla büyüyebilmek için kar elde etmek istemektedirler. Bir üretim sürecinde sermayedarın elde ettiği karın bir kısmı sonraki dönemlerde de kullanılmaktadır. Bütün bunlara ek olarak Robinson teknolojinin de gelir dağılımı üzerinde etkili olduğunu belirtmektedir. Yalnız teknolojik gelişmeler gelir dağılımını pozitif yönde de, negatif yönde de etkileyebilmektedir (Demir, 2018, s.26-27).

Sonuç olarak Post Keynesyenler gelir dağılımı ile yatırımları özellikle ilişkilendirmişlerdir. Yatırıma yönelen harcamaların ve yatırım oranlarındaki artışın gelir dağılımı üzerinde oldukça etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Post Keynesyenler ayrıca enflasyona da vurgu yapmışlardır. Enflasyonun bir problem olarak uzun dönemli devamı durumunda bunun gelir dağılımını negatif yönde etkileyeceğini, ücretli işçi konumundaki düşük gelir grubu için olumsuzluklar yaratacağını belirtmişlerdir. Enflasyon problemi Post Keynesyenlere göre ücretli işçi kesiminden sermayedar kesime doğru gelir aktarımına yol açabilecek bir olgudur (İnam, 2019, s.28).

2.5.3. Neo-klasik yaklaşım

Marksist yaklaşıma göre kapitalizmin sürdürülebilirliğini işçilerin emeklerinin sömürülmesi sağlamaktadır. Yani işçinin emeği sömürüldükçe kapitalizm ayakta

kalmakta, varlığını bu şekilde devam ettirebilmektedir. Fakat Neoklasik bakış açısı bu görüşü ve her türlü sömürüyü reddetmektedir. Neoklasiklere göre üretimin ortaya çıkmasına katkıda bulunan her birim yaptıkları katkı ölçüsünde gelirden pay almaktadır. Neoklasiklerdeki gelir dağılımı teorisi incelendiğinde önemli temsilcilerden biri olan Walras ile karşılaşılmaktadır. Walras tüm mal ve faktör piyasalarını dengeye getiren bir denge fiyatı olduğundan söz etmektedir. Piyasadaki arz ve talep karşılıklı etkileşime girerek fiyatların talebe göre uyarlanmasına, tüm faktörlerin de bu süreçte kullanılmasına yardımcı olmaktadır (Dünhaupt, 2013, s.7).

Neoklasik iktisatta emek-değer kuramı yerine fayda-değer kuramı ön plana çıkmaktadır. Bir mal ya da hizmetin değişim değerini o malın faydası belirlemektedir. Marjinal fayda kuramı geçerli olmaktadır. Hem tüketici boyutunda hem de üretici boyutunda fayda maksimizasyonu önem kazanmaktadır. Tüketiciler gelirlerini harcayarak tüketim yaptıklarında bu tüketimden maksimum fayda elde etmeyi beklemektedir. Bu nedenle gelirlerini çeşitli mallar arasında paylaştırmaktadırlar. Aynı şekilde üreticiler de üretim sonunda maksimum düzeyde kazanç elde etmek istemektedir. Bu nedenle onlar da karını maksimum yapacak düzeyde ellerindeki sermayelerini çeşitli üretim faktörleri arasında paylaşmayı tercih etmektedirler. Bu noktada kıt kaynaklar ve optimal dağılım konusu ortaya çıkmaktadır. Bu üretim sürecinde kıt kaynaklar kullanılıp, bir optimal dağılım yapılarak çıktı elde edebilmek için emek, sermaye ve doğal kaynaklardan oluşan üretim faktörleri bir araya gelmektedir. Bu üretim faktörleri üretime yaptıkları katkı ölçüsünde gelirden kendi paylarını aldığı için, bir üretim faktörünün diğerini, özellikle de sermayenin emeği sömürmesi gibi bir durumun söz konusu olmayacağını belirtmektedirler (Öztürk, 2010, s.75-77).

Neoklasik iktisatçılar içerisinde bölüşümün marjinal verimlilik teorisi ile ünlü J.B. Clark, toplumdaki gelir dağılımının doğal kanunlarla kontrol edildiğini ve bu kanuna bir dışsal bir müdahale olmaz ise üretim sürecine katkıda bulunan her üretim faktörünün kendi katkısı ölçüsünde payını alabileceğini ifade etmektedir. Clark işçi ücretlerini standart, normal, doğal ve rekabetçi olarak ifade etmekte ve bunlar marjinal ürünün değeri tarafından belirlenmektedir (Leonard, 2003, s.523).

Sonuç olarak Neoklasik yaklaşımda esasen gelir dağılımı problemi diye bir problem bulunmamaktadır. Gelir dağılımında bir adaletsizlik olmadığını, gelirden daha az pay alanların üretim sonunda ortaya çıkan çıktı üzerinde daha az katkıları

olmasına bağlamaktadır. Bu nedenle de hükümetlerin gelir dağılımını farklılığını bir sosyal problem olarak görüp çözüm önerileri üretmelerine gerek olmadığını ifade etmektedirler. Bu yaklaşıma göre çeşitli bölgeler arasında oluşan refah düzeyi farklılıkları da doğal bir süreçtir. Fakat eğer piyasalar düzgün ve etkin bir şekilde işliyorsa, bu farklılıklar da zaman içerisinde törpülenecek, bölgeler arası refah düzeyi farklılıkları da ortadan kalkmış bulunacaktır. Bu nedenle gelir dağılımı eşitsizliklerine devlet müdahalesini gereksiz bulmaktadırlar. Bunun yerine piyasaların düzgün ve etkin işlenmesini engelleyen problemleri ortadan kaldırmak için devletin müdahale edebileceğini ifade etmektedirler. Bu şekilde gelir dağılımı adaleti özellikle de bölgeler arası gelir farklılıkları kendiliğinden normal bir sürece girecektir (Alıyü, 2018, s.31-32).

2.5.4. Monetarist yaklaşım

Monetarist yaklaşım 1970'li yıllarda Friedman öncülüğünde ortaya çıkmış bir iktisadi akımdır. Bu yıllar, o zamana kadar rağbet gören Keynesyen yaklaşımın ekonominin içinde bulunduğu önemli bir sorunu, yani stagflasyon problemini kendi bakış açıları ile çözememesi sonucunda Monetarist yaklaşımın ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Friedman, 1968, s.14).

Keynesyen yaklaşıma karşı doğan eleştirilerle beslenen monetarist yaklaşımda, keynesyenlerin aksine maliye politikası yerine para politikası üzerine yoğunlaşmıştır. Yapılan devlet müdahalelerinin piyasalar açısından büyük sonuçları olabileceğini ve ortaya büyük maliyetler çıkarabileceğini ifade etmişlerdir. Üstelik ortaya çıkan bu maliyetlerin de tarafsız olanlara yükleneceği, bir takım küçük ama şanslı grupların ortaya çıkan kazanımları tek başına elde edebileceklerini ifade etmişlerdir. Monetaristlerde gelir konusu kendi içerisinde iki başlıkta incelenmiştir. Bunlar; sürekli gelir ve geçici gelirdir. Sürekli gelir iktisadi karar biriminin kendi kendine oluşturduğu serveti, beşeri sermayesi ve yaptığı iş karşılığında elde ettiği parasal kazançları ifade ederken, geçici gelir ise sürekli gelirin dışında kalan kazanımları ifade etmektedir (Ulutürk ve Ersezer, 2011, s.95-96).

Friedman iktisat literatürüne ‘Miktar Teorisi’, ‘Sürekli Gelir Hipotezi’ ve ‘Doğal İşsizlik Oranı Hipotezi’ ile önemli katkılarda bulunmuştur. Friedman’ın sürekli gelir hipotezinde iktisadi karar birimlerinin yaptıkları tüketimi sürekli gelirlerinin bir fonksiyonu olarak görmektedir. Friedman gelir eşitsizliği durumunda

devletin negatif gelir vergisi yöntemini benimsemesini önermektedir. Yani devlet refah düzeyi daha düşük olan kesimden vergi almayarak, buna ilaveten ek yardımlar ile bu eşitsizliğin devlet tarafından dengelenebileceğini ifade etmektedir (Yücel, 2011, s.39-42).

Monetarislere göre bir toplumda gelir dağılımının farklılaşmasına neden olan faktörlerden biri risk almaktır. Yani toplumlarda bazı iktisadi karar birimleri gerek sahip olduğu mesleğe göre gerek kişisel anlamda risk almayı sevip sevmemesine göre farklı düzeylerde risk almaya meyillidir. Bu risk alma kararı bireylerin farklı seviyede gelire sahip olmasına, oradan da toplumlardaki gelir eşitsizliklerine neden olabilmektedir. Bu nedenle monetarist yaklaşımda risk gelir dağılımını etkileyen temel faktörlerden biri olmaktadır. Buna ek olarak gelir dağılımı farklılıklarını etkileyen bir diğer önemli husus ise beşeri sermayedir. Farklı düzeyde beşeri sermayeye sahip olan bireylerin gelir düzeylerinde de buna bağlı olarak farklılıklar görülebilmektedir. Bir başka faktör, belirsizlik durumlarında iktisadi karar birimleri farklı hareket etmeyi tercih edebilmektedirler. Belirsizlik durumlarında nasıl hareket ettikleri ve nasıl kararlar aldıkları gelir dağılımı farklılıklarının bir bölümünü açıklarken, önemli bir kısmı da bireylerin kendi bilgi ve becerisi ile mülkiyet gibi faktörler tarafından açıklanabilmektedir. Genel olarak monetarist yaklaşımda gelir dağılımından ziyade gelir kavramı üzerinde durulmuştur. Bu yaklaşımda gelir dağılımı üzerine yapılacak olan bir devlet müdahalesinin iktisadi karar birimlerinin risk alma ve tercihleri üzerinde etkili olacağını belirterek, bu tür müdahalelere karşı çıkmıştır. Devletin gelir dağılımını düzenlemek amacıyla yapacağı müdahalelerin beraberinde daha olumsuz sonuçlar ve maliyetler getirebilme olasılığı nedeniyle reddetmiştir. Monetarist yaklaşımın gelir eşitsizlikleri üzerine daha önce de bahsedildiği üzere önerdiği tek uygulama negatif gelir vergisi yöntemidir. Gelir düzeyi düşük kesimlerden vergi alınmayarak, üstüne ek sosyal yardımlar yapılarak gelir eşitsizliklerini hükümetlerin giderebileceğini ifade etmişlerdir (Çapar, 2018, s.10-11).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ENFLASYON VE GELİR DAĞILIMINA YÖNELİK LİTERATÜR TARAMASI

Muhibbullah, M. ve Das, M.R. (2019) çalışmalarında 1990 ile 2015 yılları arasındaki verileri kullanarak Bangladeş'teki enflasyonun gelir eşitsizliği üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Çalışmalarındaki zaman serilerini test ederken ADF testi, Johansen eş bütünleşme testi ve VECM modeli kullanmışlardır. Bu araştırmanın sonucuna göre enflasyon ve gelir eşitsizliği arasında uzun dönemli pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Enflasyon düzeyi %1 düzeyinde artış gösterdiğinde, gelir eşitsizliği de %4.99 oranında artış göstermektedir (Muhibbullah ve Das, 2019, s.141).

Li, H. ve Zou, H.F. (2002) çalışmalarında 1950 ile 1992 yılları arasındaki verileri kullanarak 46 ülke üzerinde enflasyonun, gelir dağılımı ve ekonomik büyüme üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Çalışmalarında panel veri analizi kullanmışlardır. Bu araştırmanın sonucuna göre enflasyon gelir dağılımını kötüleştirmektedir. Zengin kesimin gelirden daha fazla pay almasına neden olmaktadır. Gelir düzeyi düşük ve orta olan grubun payları üzerinde negatif fakat önemsiz bir etkisi bulunmaktadır. Enflasyon, ekonomik büyüme oranlarını ise azaltmaktadır (Li ve Zou, 2002, s.100).

Thalassinou, E. vd. (2012) çalışmalarında 2000 ile 2009 yılları arasındaki verileri kullanarak 13 Avrupa ülkesindeki gelir eşitsizliği ve enflasyon arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmalarında panel veri metodolojisi kullanmışlardır. Gini katsayısı gelir eşitsizliğini ölçmede kullanılmıştır. Bunun dışında enflasyon oranı, büyüme oranı, istihdam seviyesi ve ekonomilerin dışa açıklık oranları da bağımsız değişkenler olarak kullanılmıştır. Çalışmanın sonucuna göre enflasyonun gelir eşitsizliği üzerinde pozitif bir etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Thalassinou, Ugurlu ve Muratoglu, Y, 2012, s.120).

Monnin, P. (2014) çalışmasında 10 OECD ülkesi için 1971 ile 2010 yılları arasındaki verileri kullanarak gelir eşitsizliği ile enflasyon arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu çalışmada enflasyona ek olarak ekonomik gelişme düzeyi, sendikalaşma, uluslararası ticarete açıklık, yetenek odaklı teknolojik değişim, iş döngüsü, işsizlik gibi altı değişken daha eklenmiştir. Dengeli panel modeli kurulmuştur. Çalışmada enflasyon ile gelir eşitsizliği arasında U şeklinde ilişki

bulunmuştur. Yani düşük enflasyon oranları yüksek gelir eşitsizliği ile ilişkilidir. Enflasyon oranları arttıkça eşitsizlik azalmaktadır. Bu azalma enflasyon oranı %13 civarlarına ulaştığında minimum düzeye gelmektedir. Daha sonra ise tekrardan artış göstermektedir (Monnin, 2014, s.18).

Siami-Namini, S. ve Hudson, D. (2019) çalışmalarında 1990 ile 2014 yılları arasındaki verileri kullanarak 24 gelişmiş ülke ve 66 gelişmekte olan ülke için enflasyon ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmalarında ayrıca Kuznets hipotezini de test etmek istemişlerdir. Bu ilişkiyi test ederken Granger Nedensellik Analizini, Toda ve Yamamoto prosedürünü ve VECM modelini kullanmışlardır. Çalışmanın sonucuna göre enflasyon ile gelir eşitsizliği arasındaki doğrusal olmayan ilişki enflasyon arttıkça gelir eşitsizliğinin azaldığını doğrulamaktadır. Gelir eşitsizliği minimum düzeye ulaştıktan sonra tekrardan artış göstermektedir. Çalışmada gelişmiş ülke grubunda gelir eşitsizliği ile reel GSYİH arasında Kuznets U eğrisi hipotezinin geçerli olduğu, gelişmekte olan ülke grubunda ise Kuznets'in ters U hipotezinin geçerli olduğu anlaşılmıştır. Enflasyon ile gelir eşitsizliği arasında ise kısa dönemde çift yönlü bir ilişki bulunmazken, uzun dönemde her iki ülke grubunda da çift yönlü bir ilişki bulunmaktadır (Siami-Namini ve Hudson, 2019, s.611).

Deyshappriya, N. P. (2017) çalışmasında 1990-2013 yılları arasındaki verileri kullanarak 33 Asya ülkesindeki gelir eşitsizliğinin makroekonomik belirleyicilerini araştırmıştır. Çalışmasındaki dinamik panel verileri genelleştirilmiş anlar yöntemini kullanarak test etmiştir. Gelir eşitsizliğini belirlemede Dünya Gelir Eşitsizliği Veri Tabanındaki Gini endekslerini kullanmıştır. Çalışmanın sonucunda makroekonomik dinamikler arasında yer alan enflasyonun Asya ülkelerinde gelir eşitsizliğini arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır (Deyshappriya, 2017, s.12).

Ali, S. (2014) çalışmasında 1972 ile 2007 yılları arasındaki verileri kullanarak Pakistan'daki enflasyon ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmasında Johansen eş bütünleşme analizini ve VECM modelini uzun ve kısa dönem ilişkilerini analiz etmede kullanmıştır. Çalışmanın sonucuna göre enflasyonun yüksek düzeylerde seyretmesi yoksulluk düzeylerini ve gelir eşitsizliklerini arttırmaktadır (Ali, 2014, s.41).

Nartob, N. (2015) çalışmasında 2000 ile 2012 yılları arasındaki verileri kullanarak 46 gelişmekte olan ülke için gelir eşitsizliği ile enflasyon arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmasında dinamik panel veri metodolojisini kullanmıştır. Gini katsayısını ise gelir eşitsizliğini belirlemede kullanmıştır. Bunların dışında enflasyon oranını, büyüme oranını, işsizlik düzeyini, ekonomilerin açıklık seviyesini ve kamu değişkenlerini ise bağımsız değişkenler olarak tercih etmiştir. Çalışmasında önceki çalışmaların aksine enflasyonun gelir eşitsizliği üzerinde doğrusal olmayan bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Endojenliği ifade etmede kullandığı GMM tahmincisi ile enflasyon ile gelir eşitsizliği arasında doğrusal bir ilişki olmadığı ve enflasyonun gelir eşitsizliği üzerinde önemli ve pozitif bir etkisi olduğu anlaşılmıştır. Daha yüksek enflasyon daha yüksek gelir eşitsizliği anlamına gelmektedir. Enflasyon oranları yükseldiğinde gelir eşitsizliği de artış göstermektedir. Enflasyon oranı %109 ile maksimum düzeyine ulaştığında daha sonra tekrardan azalmaya başlamaktadır (N'Yilimon, 2015, s.2888).

Muarer, M. R. ve Yesin, P. A. (2004) çalışmalarında 1980 ile 2000 yılları arasındaki verileri kullanarak 48 ülkenin gelir eşitsizliği ile enflasyon arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmalarında güncellenmiş Deininger ve Squire Veri Kümesini kullanmışlardır. Çalışmanın sonucunda ise gözlenen enflasyonun bir kısmı yüksek gelir eşitsizliği ile ilişkilendirilebilmektedir. Bununla birlikte daha yüksek enflasyon gelir eşitsizliğini daha da kötüleştirilmektedir (Muarer ve Yesin, 2004, s.1).

Yue, H. Y. (2011) çalışmasında 1980 ile 2002 yılları arasındaki verileri kullanarak Kore'deki ekonomik büyüme, gelir dağılımı ve enflasyon arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada verilerin eş bütünleşme hareketlerini incelemek için hata düzeltme modeli kullanılmıştır. Çalışmanın sonucuna göre gelir eşitsizliğinin ekonomik büyüme ile arasında uzun dönemli bir eş bütünleşik ilişki bulunmaktadır. Fakat enflasyon ile gelir dağılımı arasında uzun dönemli eş bütünleşik bir ilişki gözlenememiştir (Yue, 2011, s.14).

Chisti, K.A. vd. (2015) çalışmalarında 1999 ile 2011 yılları arasındaki verileri kullanarak BRICS ülkelerindeki enflasyonun kişi başı gelir üzerindeki etkilerini araştırmışlardır. Çalışmalarında regresyon modeli kullanmışlardır. Çalışmalarının sonucunda Hindistan, Brezilya ve Güney Afrika'da bağımlı değişken olan enflasyonun bağımsız değişken olan kişi başı gelir üzerinde istatistiksel olarak bir etkisinin olmadığı anlaşılmıştır. Fakat Çin ve Rusya'da bunun tersi bir durum olduğu kanaatine

varılmıştır. Buna dayanarak enflasyon değişikliklerinin kesin olarak kişi başı geliri etkilediği söylenememektedir (Chisti, Ali ve Sangmi, 2015, s.34).

Khattak, D. vd. (2014) çalışmalarında 1980 ile 2002 yılları arasındaki verileri kullanarak Pakistan'daki ekonomik büyüme, gelir dağılımı ve enflasyon arasındaki ilişkiyi Kuznets hipotezi doğrultusunda test etmek istemişlerdir. Çalışmalarında Johnson's eş bütünleşme modelini kullanmışlardır. Çalışmanın sonucuna göre enflasyon ile gelir dağılımı arasında uzun dönemli bir ilişki bulunmaktadır. Bununla birlikte gelir eşitsizliği enflasyondan pozitif yönde etkilenmesine rağmen Kuznets hipotezinin Pakistan için geçerli olduğu sonucuna varılmıştır (Khattak, Muhammad, ve Iqbal, 2014, s.104).

Georgiou, M. N. (2010) çalışmasında 1995 ile 2006 yılları arasındaki verileri kullanarak Batı Avrupa ülkelerindeki gelir dağılımı ve enflasyon arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmasında GLS metodunu ve panel veri analizini kullanmıştır. Çalışmanın sonucunda enflasyonun gelir dağılımı üzerinde olumsuz bir etki yarattığı fakat bu etkinin doğrusal olmadığı anlaşılmıştır. Enflasyon düşük seviyelerde iken yükselmeye başladığında gelir dağılımını daha hızlı bir şekilde kötüleştirir. Enflasyon hiperenflasyon durumunda iken yükselmeye başladığında ise bu kötüleşme daha düşük düzeydedir. Bununla birlikte enflasyon herhangi bir düzeyde iken Kuzeybatı Avrupa ülkelerindeki gelir dağılımı ortalamaya göre daha iyi durumdadır (Georgiou, 2010, s.1).

Gülmez, A. ve Altintas, N. (2015) çalışmalarında 1981 ile 2011 yılları arasındaki verileri kullanarak Türkiye'deki ticari açığın ve enflasyonun gelir dağılımı üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Çalışmalarında gelir dağılımını belirlemede Gini katsayılarını kullanırken, yöntem olarak da Johansen eş bütünleşme testi ve VECM modelini kullanmışlardır. Çalışmanın sonucuna göre enflasyon ile gelir dağılımı arasında uzun ve kısa dönemde nedensellik ilişkisi olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bununla birlikte bu çalışmada enflasyonun gelir eşitsizliğini azalttığı görülmektedir (Gülmez ve Altintas, 2015, s.31).

Kalaycı, S. ve Öztürk, A. (2018) çalışmalarında 1980 ile 2013 yılları arasındaki verileri kullanarak Türkiye'deki enflasyon ve gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi test etmişlerdir. Çalışmalarında çoklu regresyon analizi, Johansen eş bütünleşme analizi ve VAR analizi yapmışlardır. Bu çalışmanın sonucunda gelir eşitsizliği ile enflasyon

arasında uzun vadeli bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Kullandıkları diğer değişkenleri de göz önüne aldıklarında gelir eşitsizliğini en fazla etkileyen değişkenin enflasyon olduğu sonucuna varmışlardır (Kalaycı ve Öztürk, 2018, s.165-166).

Galli, R. ve Hoeven, R. (2001) çalışmalarında 1966 ile 1999 yılları arasındaki verileri kullanarak ABD ve 15 OECD ülkesindeki para politikası ve enflasyonun gelir eşitsizliği üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Gini katsayıları kullanılarak panel veri analizi yapılmıştır. Çalışmanın sonucuna göre enflasyon ile eşitsizlik arasında U şeklinde uzun dönemli bir ilişki bulunmaktadır. ABD'deki enflasyon oranı %6 iken eşitsizlik minimum düzeye düşmektedir. Bu oran OECD ülkelerinde ise %15 civarındadır (Galli ve Hoeven, 2001, s.15).

Albanesi, S. (2001) çalışmasında 1966 ile 1990 yılları arasındaki verileri kullanarak 51 sanayileşmiş ve gelişmekte olan ülkedeki enflasyon ve eşitsizlik arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmasında Gini katsayısını eşitsizlik ölçütü olarak kullanmıştır. Çalışmasında panel veri analizi yapmıştır. Çalışmanın sonucuna göre enflasyon ve eşitsizlik arasında doğrusal olmayan bir ilişki bulunmaktadır. İlişkinin eğimi arttıkça gelir eşitsizliği de artmaktadır (Albanesi, 2007, s.1113).

Law, C. H. ve Soon, S. V. (2020) çalışmalarında 1987 ile 2014 yılları arasındaki verileri kullanarak 65 gelişmiş ve gelişmekte olan ülkedeki enflasyonun gelir eşitsizliği arasındaki ilişkisini incelemişlerdir. Çalışmalarında GMM tahmincisini kullanmışlardır. Çalışmanın sonucuna göre enflasyon oranında bir artış gelir eşitsizliğini daha da kötüleştirmektedir. Bunun yanı sıra diğer değişken olarak aldıkları kurumsal kalite ise gelir eşitsizliğini daha iyi hale getirmektedir (Law ve Soon, 2020, s.1).

Bratoeva-Manoleva, S. (2017) çalışmasında 1990 ile 2015 yılları arasındaki verileri kullanarak Bulgaristan'daki gelir eşitsizliğinin makroekonomik belirleyicilerini araştırmıştır. Çalışmasında ADF testi, OLS testi ve regresyon analizi kullanmıştır. Çalışmanın sonucuna göre Bulgaristan'daki gelir eşitsizliğini belirleyen makroekonomik etkenler arasında enflasyon da istatistiksel olarak önemli ölçüde yer almaktadır (Bratoeva-Manoleva, 2017, s.1).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ENFLASYONUN GELİR DAĞILIMI ÜZERİNE OLAN İLİŞKİSİ: AMPİRİK UYGULAMA

Bu bölümde çalışmanın amprik analiz kısmında kullanılan değişkenlere, verilere ve onlara ait açıklamalara yer verilmiştir.

4.1. Çalışmada Yer Alan Ülke Grupları Ve Listesi

Çalışmanın modeline dahil edilen ülkeler iki ayrı grup halinde yer almaktadır. Bu gruplardan ilki Dünya Bankasının üst gelirli ülkeler olarak tanımladığı gelişmiş ülkeler grubudur. Bu ülkeler Dünya Bankasının üst gelirli ülkeler adında yaptığı sınıflandırma içerisinde seçilmiştir. Üst gelirli ülkeler kategorisinde yer alan tüm ülkeler modele dahil edilmemiştir. Bunun nedeni çalışmada kullanılan tüm değişkenlere ait verilerin seçilen yıl aralığı olan 1990 ile 2017 yılları arasındaki verilerinin tam ve düzenli olarak yer almaması olarak açıklanabilir. Aynı şekilde çalışmada yer alan ikinci grup ise Dünya Bankasının üst-orta ve alt-orta olarak tanımladığı ülkelerden oluşmaktadır. Bu ülkeler de Dünya Bankasının üst-orta ve alt-orta ülkeler kategorisinden seçilmiştir. Bu kategoride yer alan tüm ülkeler modele dahil edilmemiştir. Bunun nedeni de çalışmada kullanılan tüm değişkenlere ait verilerin 1990 ile 2017 yılları arasında tam ve düzenli olarak elde edilememesinden kaynaklanmaktadır. Özellikle de Gini katsayısı verilerinin elde edilememesinden sıkıntılar modele üst gelirli ülkeler ve üst-orta, alt-orta ülkeler kategorisinde yer alan tüm ülkelerin modele dahil edilememesine neden olmuştur.

Tablo 1: Analize Dahil Edilen Ülkeler

Gelişmiş Ülkeler Listesi 24 adet ülke	ABD, Almanya, Avustralya, Avusturya, Belçika, Birleşik Krallık, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İrlanda, İspanya, İsrail, İsveç, İsviçre, İtalya, Kanada, Lüksemburg, Norveç, Panama, Şile, Uruguay Yunanistan,
Gelişmekte Olan Ülkeler Listesi 19 adet ülke	Belarus, Bolivya Brezilya, Dominik, Ekvador, Endonezya, Güney Afrika Hindistan, Honduras Kolombiya Kosta Rika, Malezya, Meksika, Paraguay, Peru Rusya, Tayland Türkiye, Ukrayna

Yukarıda tablo1’de ilk bölümde Dünya Bankası üst gelirli ülkeler kategorisinde yer alan ülke listelerinden seçilmiş ve modele dahil edilmiş ülkelerin listesi yer almaktadır. Modele 24 gelişmiş ülke eklenmiştir. Alt kısımda ise yine Dünya Bankası

üst-orta ve alt-orta gelirli ülkeler kategorisinde yer alan ülke listelerinden seçilmiş ve modele dahil edilmiş ülkelerin listesi yer almaktadır.

4.2. Modelde Kullanılan Değişkenlerin Açıklamaları

Çalışmada kullanılan modelde yer alan bağımlı ve bağımsız değişkenlerin açıklamaları aşağıdaki Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2: Modelde Yer Alan Bağımlı ve Bağımsız Değişkenlerin Açıklamaları

Gini Katsayısı	GINI	GINI Katsayısı gelir dağılımı eşitsizlikleri ifade eden ve çalışmalarda en fazla tercih edilen göstergedir. Gelir dağılımının bireyler ve hane halkı arasındaki eşit dağılımdan ne ölçüde saptığını ifade etmektedir. 0 ile 100 arasında yer alır. 0 tam eşitliği ifade ederken, 100 tam eşitsiz bir durumu simgeler.
Enflasyon Oranı	ENF	Enflasyon göstergesi, GDP deflatörü, yıllık yüzdelik artış olarak alınmıştır. GDP deflatörünün yıllık büyüme oranı ile ölçülen bir enflasyon türüdür.
Kişi Başı GSYH	GDP	Satın alma gücü paritesine dayalı kişi başına Gayri Safi Yurtiçi Hasıla oranı alınmıştır. Veriler sabit 2017 uluslararası dolar cinsindedir.
İşsizlik Oranı	ISS	Toplam iş gücüne oranlanmış işsizlik oranlar ele alınmıştır. Modellenmiş Uluslararası Çalışma Örgütünü tahminleri kullanılmıştır.
Ticari Açıklık	TIC	Mal ve hizmet ihracatının ve ithalatının Gayri Safi Yurtiçi Hasılaya oranı ele alınmıştır.
Nihai Kamu Harcamaları	KAMU	Kamunun tüm mal ve hizmet alımı için yaptığı harcamaları ifade etmektedir. Ulusal savunma ve güvenlik harcamalarının çoğunu da içerirken, askeri harcamalar kapsam dışıdır. Veriler sabit 2010 ABD doları cinsindedir.
Nüfus	POP	Yıllık ülkelerin nüfus artışı oranını ifade etmektedir.

Kaynak: World Development Indicators Database, 2021, Dünya Bankası, Veriler, www.databank.worldbank.org, Erişim Tarihi: 10.05.2021

4.3. Ampirik Analiz Sonuçları

Çalışmada 1990 ile 2017 yılları arasındaki veriler kullanılmıştır. Çalışmada 24 gelişmiş ülke ve 19 adet gelişmekte olan yer almaktadır. Dünya Bankası gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri üst gelirli ülkeler, üst-orta gelirli ülkeler ve alt orta gelirli ülkeler olarak sınıflandırmaktadır. Çalışmada gelişmiş ülke kategorisinde yer alan

lkeler Dünya Bankasının st gelirli ülkeler sınıflandırması içerisinden seçilmiştir. Diğer st gelirli ülkeler, çalışmanın objektif sonucunu etkileyecek kadar eksik verilere sahip olması nedeniyle analize dahil edilmemiştir. Çalışmanın gelişmekte olan ülkeler kategorisinde yer alan 19 ülkesi de Dünya Bankasının st- orta gelir grubu ve alt-orta gelir grubu sınıflandırmasından seçilerek analize dahil edilmiştir. Benzer bir nedenle sınıflandırmada yer alan tüm ülkeler veri eksikliği nedeniyle çalışmaya dahil edilememiş olup, mümkün mertebede en fazla verisi olan ülkeler tercih edilmiştir.

Çalışmada gelir dağılımı eşitsizliklerini açıklamada GINI katsayısı tercih edilmiştir. Gelir dağılımı adaletsizliği yani gelir eşitsizliklerini ifade eden pek çok gösterge bulunmaktadır. Fakat seçilen ülke gruplarında yer alan tüm ülkeler için en sık başvurulan ve verisinin elde edinimi en mümkün olan gösterge GINI katsayısı olması nedeniyle bu gösterge tercih edilmiştir. Çalışmanın temel açıklayıcı değişkeni ise enflasyon oranıdır. Enflasyon oranına ilaveten farklı açıklayıcı değişkenler de analize dahil edilmiştir. Bunlar kişi başına Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH), işsizlik oranları, ticari açıklık, nihai kamu harcamaları ve nüfus artış hızıdır. Çalışmada tercih edilen panel zaman serisi analizleri STATA 16.0 ekonometrik analiz programında çalışılmıştır.

4.3.1. Gelişmiş lke grubu için yapılan analiz sonuçları

Gelişmiş lkeler için oluşturulan model aşağıdaki gibidir;

$$\text{GINI}_{it} = \alpha_0 + \beta_1 \text{ENF}_{it} + \beta_2 \text{GDPper}_{it} + \beta_3 \text{ISS}_{it} + \beta_4 \text{TIC}_{it} + \beta_5 \text{KAMU}_{it} + \beta_6 \text{POP}_{it} + \mu_i + \lambda_t + \epsilon_{it}$$

$$i = 1 \dots 24$$

$$t = 1990 - 2017$$

Modelde bağımlı değişken gelir eşitsizliğini ifade eden GINI katsayısıdır. GINI katsayısını açıklayan temel değişken ise enflasyon oranı (ENF) olarak modelde yer almaktadır. Modelde yer alan diğer kontrol değişkenler ise sırasıyla kişi başı Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GDPper), işsizlik oranı (ISS), ticari açıklık (TIC) ve nüfus (POP)'tur.

4.3.1.1. Gelişmiş ülkeler için yapılan yatay kesit bağımlılığı ve homojenlik testleri

Panel zaman serisi analizlerinde seçilen verilere birim kök analizi yapmadan önce hangi tür testlerin kullanılması gerektiğini, hangi kuşak tahmincilere yönelinmesi gerektiğini ölçmek için öncelikle yatay kesit bağımlılığı yani birimler arası korelasyon testleri yapılmalıdır. Eğer serilerde yatay kesit bağımlılığı yani birimler arası kök tespit edilirse ikinci kuşak tahmincilere, eğer yatay kesit bağımlılığı yoksa birinci kuşak tahmincilere yönelinmesi gerekmektedir. Birinci kuşak içerisinde yer alan testler birimler arası korelasyonu dikkate almamaktadır. Bu nedenle de yatay kesit bağımlılığı yani birimler arası kök tespit edilen serilerde birinci kuşak testlerin sonuçları güvenilir sonuçlar vermeyecektir (Yerdelen Tatoğlu, 2018, s.237).

Aşağıdaki 24 gelişmiş ülke için Breusch Pagan (1980) LM birimler arası korelasyon testi sonuçları yer almaktadır. Çalışmada T yani zaman boyutu, N yani ülke sayısından daha fazla olduğu için Breusch Pagan (1980) LM birimler arası korelasyon testi uygun olmaktadır. Testin temel hipotezi;

H_0 : Birimler arası korelasyon yoktur.

H_1 : Birimler arası korelasyon vardır.

şeklinde kurgulanmıştır. Buna ilaveten homojenlik testleri de kullanılacak olan yöntemleri belirlemeden önce yapılması gereken testler arasında yer almaktadır. Homojenlik testlerinin sonuçlarına göre kuşaklar içerisindeki testlerden birinci grupta olanlara veya ikinci grupta olanlara yönelinir. Homojenlik testlerinin sonucuna göre eğer eğer seriler homojen çıkarsa birinci grupta yer alan testlerin kullanılması uygun olur iken, eğer seriler heterojen çıkarsa ikinci grupta yer alan testlerin tercih edilmesi gerekecektir. Çalışmada homojenlik testleri arasında yer alan ve STATA programında da uygulaması bulunan Swamy S homojenlik testine yer verilmiştir. Homojenlik testinin temel hipotezi;

H_0 : Parametreler sabittir, birimden birime değişmez.

H_1 : Parametreler sabit değildir, birimden birime değişmektedir.

şeklinde kurgulanmıştır (Yerdelen Tatoğlu, 2018, s.318). Bütün bunlara göre yapılan birimler arası korelasyon ve homojenlik testinin sonuçları aşağıdaki gibidir;

Tablo 3: Gelişmiş Ülkeler için Yatay Kesit Bağımlılığı(Birimler Arası Korelasyon ve homojenlik Testi

Birimler Arası Korelasyon	Breush Pagan LM testi	LM:414.3 (Prob=0.0000)
Homojenlik Testleri	Swamy S testi	Chi2:1351.56 (Prob=0.0000)

Yukarıda yer alan Tablo 3’te, testlerin sonucuna göre, birimler arası korelasyon testi olan Breush Pagan LM testinin temel hipotezinde kalıntıların birimler arası korelasyonlu olmadığı ifade edilmektedir. Yukarıdaki tabloda da görüleceği üzere prob değeri kritik değerden küçüktür. Buna göre H0 hipotezi reddedilir. H1 hipotezi kabul edilir. Yani birimler arasında korelasyon olduğu sonucu çıkarılmaktadır. Swamy S homojenlik testinin sonuçları incelendiğinde ise orada da H0 hipotezinin reddedildiği, H1 hipotezinin kabul edildiği görülmektedir. Yani parametreler birimden birime değişmektedir. Heterojen olarak ifade edilebilirler.

4.3.1.2. Gelişmiş ülkeler için uygun gecikme uzunluğu seçimi testi

Panel zaman serisi analizlerinde modellerin tahmininden önce yapılması gereken testlerden biri de uygun gecikme uzunluğu testleridir. Bunun için yapılan testlerden biri de Hansen J testidir. Çalışmada da bu test tercih edilmiştir. Hansen J testinin temel hipotezi ‘‘Aşırı tanımlama kısıtlamaları geçelidir’’ şeklinde kurgulanmıştır. Bir başka ifade ile belirtmek gerekirse ‘‘kullanılan araç değişkenler hata terimi ile korelasyonsuzdur’’ veya ‘‘ araç değişkenler dışsaldır’’ şeklinde de ifade edilebilmektedir (Yerdelen Tatoğlu, 2018, s.137).

Tablo 4: Gelişmiş Ülkeler İçin Uygun Gecikme Uzunluğu Seçimi Testi

Hansen J Testi						
Lag	CD	J	J pvalue	MBIC	MAIC	MQIC
1	-9.006515	82.20704	0.9021199	-518.9197	-117.793	-276.5201
2	-1.121877	41.98555	0.9992718	-408.8595	-108.0145	-227.0598
3	-34.31578	19.38628	0.9999712	-281.1771	-80.61372	-159.9773
4	-51.65524	9.300037	0.9981513	-140.9816	-40.69996	-80.38174

Tablo 4’te uygun gecikme uzunluğunu belirlemek için kullanılan Hansen J testi sonuçları yer almaktadır. Çıktıda dört gecikme için hesaplanan sonuçlar yer almaktadır. Gecikmeler çıktıda ‘‘lag’’ olarak görünmektedir. Hansen J istatistiği çıktı J olarak görünmektedir. J pvalue olarak görünen ise olasılık değeridir. Çıktıda ayrıca Hansen J istatistiğine dayanan Bayesyen Bilgi Kriteri (MBIC), Akaike Bilgi Kriteri (MAIC) ve Hannan Quinn Bilgi Kriteri (MMQIC) yer almaktadır (Yerdelen Tatoğlu, 2018, s.138). Sonuçlara göre J pvalue değerleri incelendiğinde tüm gecikmeler için H0

hipotezi kabul edilmektedir. Yani tüm gecikmeler için aşırı tanımlama kısıtlamaları geçerlidir. J değerinin en yüksek değere 1. gecikmede ulaşmaktadır. Bayesyen Bilgi Kriteri (MBIC), Akaike Bilgi Kriteri (MAIC) ve Hannan Quinn Bilgi Kriteri (MMQIC) ise en düşük değere 1. gecikmede ulaşmaktadır. Bunlara göre uygun gecikme uzunluğu 1'dir.

4.3.1.3. Gelişmiş ülkeler için durağanlık (birim kök) testleri

Panel zaman serisi uygulamalarında birimler arası korelasyonun varlığı tespit edildiğinde çok değişkenli genişletilmiş Dickey Fuller (MADF) panel birim kök testi kalıtlar arasındaki korelasyonu dikkate aldığı için kullanılması uygun olan bir testtir. Sürecin tümünü kapsamaktadır. Ayrıca çok değişkenli genişletilmiş Dickey Fuller (MADF) panel birim kök testi $N < T$ olması koşulu bulunan bir testtir. Yani çalışmadaki ülke sayısı (24), zaman boyutundan (28) küçük olduğu için kullanılması uygun bir testtir. Çok değişkenli genişletilmiş Dickey Fuller (MADF) panel birim kök testinin temel hipotezi panelin 24 zaman serisinin tümünün $I(1)$ olduğunu ifade etmektedir. (Yerdelen Tatoğlu, 2018, s.79-80).

Tablo 5: Gelişmiş Ülkeler için Durağanlık (Birim Kök) Testi

Çok değişkenli genişletilmiş Dickey Fuller (MADF) panel birim kök testi			
	Lags	MADF	Approx 5% CV
GINI		334.809	
ENF		2284.042	
GDP		1833.396	
ISS	1	424.650	28.894
TIC		1488.245	
KAMU		911.510	
POP		1298.531	

Daha önceki testlerde uygun gecikme uzunluğu 1 olarak bulunmuştur. Bu nedenle birim kök analizi testi uygulanırken gecikme uzunluğu 1 olarak alınmıştır. Tablo 5'te, çok değişkenli genişletilmiş Dickey Fuller (MADF) panel birim kök testinin sonuçları incelendiğinde tabloda test sonuçları MADF olarak görülebilmekte, % 5 kritik değeri (Approx 5% CV) yer almaktadır. Buna göre tüm değişkenler için H_0 hipotezi reddedilmektedir. Hepsinde MADF değeri %5'lik kritik değerden büyüktür. Yani %95 güven düzeyinde seriler durağandır.

4.3.1.4. Gelişmiş ülkeler için tahminci seçimine yardımcı olacak f , lm ve lr testleri

24 Gelişmiş yani üst gelirli ülkenin yer aldığı, 1990 ile 2017 yılları arasındaki verilerin kullanıldığı veri setinde yapısal önsel testlerden biri de F, LM ve LR testleridir. Bu testler modelin birim etkilerini ve zaman etkilerini sınamaktadır. Testlerin sonucuna göre modelin birim ve/veya zaman etkisi içerip içermediği sonucuna ulaşılmaktadır. Yani verimlerin birimden birime farklılık gösterip göstermediği ve/veya verilerin zamandan zamana farklılık gösterip göstermediği sınanmaktadır. (Yerdelen Tatoğlu, 2020, s.295). Birim etkiyi ölçmek için yapılan bu testlerin temel hipotezi;

H_0 : Birim etki yoktur.

H_1 : Birim etki vardır.

olarak ifade edilmiştir. Zaman etkiyi ölçmek için yapılan bu testlerin temel hipotezi ise;

H_0 : Zaman etki yoktur.

H_1 : Zaman etki vardır

olarak ifade edilmiştir (Yerdelen Tatoğlu, 2018, s.168).

Tablo 6: Gelişmiş ülkeler için F, LM, LR Testi

	Birim Etki	Zaman Etki
F test istatistiği	12.20 (Prob=0.0000)	159.17 (Prob=0.000)
LM test istatistiği	4182.85 (Prob=0.0000)	0.00 (Prob=1.0000)
LR test istatistiği	1249.87 (Prob=0.0000)	9.88 (Prob=0.0008)

Tablo 6’da yer alan sonuçlar içerisinde ilk olarak F testi sonuçları incelendiğinde birim etkiler açısından da zaman etkiler açısından da H_0 hipotezi reddedilmiştir. Yani F testi sonuçlarına göre model hem birim etki hem de zaman etkilerini içermektedir. Prob değerleri kritik değerden küçüktür. LM testinin sonuçları incelendiğinde ise birim etki açısından H_0 hipotezi reddedilmiştir. Prob değeri eşik değerden küçüktür. Yani model birim etkileri içermektedir. Fakat tablo zaman etkiler açısından farklı sonuçlar göstermektedir. Burada H_0 hipotezi reddedilememektedir. Yani LM testi sonucuna göre model zaman etkileri içermemektedir. Zaman etkisi yoktur. Son olarak LR

sonuçlarına bakıldığında hem birim etkiler için hem de zaman etkiler için H0 hipotezi reddedilmiştir. Yani birim ve zaman etkiler LR testine göre bulunmaktadır. Sonuç olarak 24 gelişmiş ülke için kurulan modelin tüm testlere göre birim etkiye sahip olduğu görülmektedir. Fakat F ve LR testine göre model zaman etkiye zaman etkiye sahipken, LM testine göre modelde zaman etkiler bulunmamaktadır. Sonuç olarak bir değerlendirme yapıldığında modelin birim etkilere sahip olduğu ifade etmek mümkündür.

4.3.1.5 Gelişmiş ülkeler için yapılan dirençli hausman testi

Model tahminleri yapılırken modeller içerisinde rassal yani tesadüfi etkiler modelinin mi daha uygun olacağını yoksa sabit etkiler modelinin mi daha uygun olacağını belirlemek için Hausman testi yapılmalıdır. Testin temel hipotezi;

H₀: Parametreler arasındaki fark sistematik değildir. (Rassal (tesadüfi) etkiler modeli uygundur)

H₁: Parametreler arasındaki fark sistemattir. (Sabit etkiler modeli uygundur)

şeklinde ifade edilebilmektedir (Yerdelen Tatoğlu, 2018, s.184).

Tablo 7: Gelişmiş Ülkeler İçin Yapılan Dirençli Hausman Testi

	Dirençli Hausman Testi
rH test istatistiği	0.00 (Prob=1.0000)

Tablo 7’de çalışmada 24 adet gelişmiş yani üst gelirli ülke grubu için 1990 ile 2017 yılları arasında verilerini kapsayan veri seti ile Dirençli Hausman testi yapılmıştır. Testin sonucu yukarıda yer almaktadır. Testin sonucuna göre H0 hipotezi reddedilememektedir. Yani rassal (tesadüfi) etkiler modeli uygun bulunmuştur.

4.3.1.6. Gelişmiş ülkeler için çoklu doğrusal bağlantı ve normal dağılım testleri

Modellerde bağımsız değişkenler kendi aralarında ilişkili olduğu durumlarda çoklu doğrusal bağlantı problemleri ortaya çıkabilmektedir. Modellerde çoklu doğrusal bağlantı konusunda bazı önsel göstergeler olabilmektedir. Örneğin modele R² büyük olabilir. Ayrıca F testi de anlamlı çıkabilir. Fakat bütün bunlara ilaveten t testleri anlamsız çıkıyorsa, bu durum çoklu doğrusal bağlantının ön bir göstergesi olabilmektedir. Bununla birlikte şunu belirtmekte de fayda vardır. Bazı modellerde

çoklu doğrusal bağlantı olmasına rağmen, şiddeti de oldukça güçlü olmasına rağmen ön belirti vermeyebilmektedir. Bu nedenle kesin olarak çoklu doğrusal bağlantı problemini ortaya koyabilmekte için diğer kriterlere de bakılmalıdır. Çalışmada en küçük kareler tahmincisi ile çoklu doğrusal bağlantının ön belirtisi olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca Varyans Büyütme Faktörü (VİF) ile de sonuçlar desteklenmiştir. Ayrıca gelişmiş ülkeler grubu için kalıntıların normal dağılıp dağılmadığını tespit etmek için normal dağılım testi de uygulanmıştır (Yerdelen Tatoğlu, 2020, s.113-115).

Tablo 8: Gelişmiş Ülkeler İçin Çoklu Doğrusal Bağlantı ve Normal Dağılım Testleri

Çoklu Doğrusal Bağlantı		
En küçük kareler tahmincisi	R ² =0.5616, Prob: 0.000	
Varyans Büyütme Faktörü (VİF)	Mean VIF=1.57	
Normal Dağılım Testi		
Joint test for Normality on e	Chi2=3.25	Prob=0.1966

Tablo 8’de testlerin sonucuna göre en küçük kareler tahmincisinin verdiği önsel sonuçlara göre F testi anlamlıdır. R² değeri 0,50’den küçük olduğunda çoklu doğrusal bağlantı bulunmamaktadır. 0,50 ile 0,80 arasında olduğunda orta dereceli çoklu doğrusal bağlantı problemi bulunmaktadır. Bu bilgiler doğrultusunda testteki R² 0.56 ile çoklu doğrusal bağlantı olmamasına yönelik sınırda yer almaktadır. Varyans Büyütme Faktörü (VİF) ise 0 ile 5 aralığında yer alırsa çoklu doğrusal bağlantı problemi olmadığı söylenebilmektedir. Testin VİF sonucu ise 1.57 olarak bulunmuştur. Yani genel olarak çoklu doğrusal bağlantı problemi olmadığı söylenebilmektedir. Normal dağılım testi klasik genişletilmiş Jarque-Bera normallik testine dayanmaktadır. Buna göre kalıntılar (e) normal dağılmaktadır.

4.3.1.7. Gelişmiş ülkeler için otokorelasyon, değişen varyans / heteroskedasite ve birimler arası korelasyon testleri

Model tahmininde temel varsayımlarda herhangi bir sapma olup olmadığını belirlemek amacıyla bir takım testler yapılmaktadır. Bu testler Otokorelasyon testleri, Değişen Varyans / Heteroskedasite testleri ve Birimler Arası Korelasyon Testleridir. Bu testlerin hipotezleri aşağıdaki gibidir (Emek, Ö. F., 2020, s.120);

Otokorelasyon için:

H₀: Otokorelasyon yoktur.

H₁: Otokorelasyon vardır.

Değişen varyans/heteroskedasite için:

H₀ Birimlerin varyansı eşittir.

H₁: Birimlerin varyansı eşittir değildir.

Birimler arası korelasyon için;

H₀ Birimler arası korelasyon yoktur.

H₁: Birimler arası korelasyon vardır.

Çalışmada 1990-2017 yılları arasındaki 24 gelişmiş ülkeden oluşan ülke grubu için yapılan bu testlerin sonucu Tablo 9’da yer almaktadır.

Tablo 9: Gelişmiş Ülkeler İçin Otokorelasyon, Değişen Varyans / Heteroskedasite ve Birimler Arası Korelasyon Testi

Temel Varsayım Testleri		
Otokorelasyon	Durbin- Watson	0.2921
	Baltagi-Wu, LBI	0.4140
	ALM	72.96 (Prob=0.0000)
	LM	4255.81 (Prob=0.0000)
Değişen Varyans /Heteroskedasite	Levene, Brown ve Forsythe Testi	W0:14.7185 , (Prob=0.0000)
		W50:10.3123, (Prob=0.0000)
		W10:14.2396, (Prob=0.0000)
Birimler Arası Korelasyon	Breush Pagan LM testi	LM:414.3 (Prob=0.0000)

Tablo 9’da öncelikle otokorelasyon testleri yer almaktadır. İlk olarak Bhargava, Franzini ve Narendranathan’ın Durbin-Watson testi ve Baltagi-Wu’nun yerel en iyi değişmez testleri otokorelasyonun varlığını sınamak için kullanılmıştır. Her iki değer de kritik değer olan 2’den küçüktür. H₀ reddedilmiştir. Yani bu testler göre tesadüfi etkiler modelinde birinci dereceden otokorelasyon olduğunu ifade etmek mümkündür. Yine tesadüfi etkiler modelinde otokorelasyonun varlığı Lagrange Çarpanı (LM) ve Genişletilmiş Lagrange Çarpanı (ALM) testleri ile de ayrıca sınanmıştır. Her iki testin sonucuna göre otokorelasyon olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Değişen varyans / heteroskedasite sorunun tespiti için Levene, Brown ve Forsythe Testi uygulanmıştır. H0 hipotezi reddedilmektedir. Yani değişen varyans / heteroskedasite sorunu vardır.

Birimler arası korelasyonu tespit etmek için ise Breush Pagan LM testi kullanılmıştır. Breush Pagan LM testinin temel hipotezinde kalıntıların birimler arası korelasyonlu olmadığı ifade edilmektedir. Yukarıdaki tabloda da görüleceği üzere prob değeri kritik değerden küçüktür. Buna göre H0 hipotezi reddedilir. H1 hipotezi kabul edilir. Yani birimler arasında korelasyon olduğu sonucu çıkarılmaktadır. Bu durumda yapılan testlere göre 24 gelişmiş ülkeyi içeren, 1990-2017 yılları arasındaki veri setini kapsayan analiz için üç varsayımdan da sapma söz konusudur. Bu üç sapmanın da varlığı durumunda kullanılması daha uygun olan Driscoll-Kraay tahmincisi kullanılacaktır.

4.3.1.8. Gelişmiş ülkeler için driscoll-kraay model tahmin sonuçları

Gelişmiş yani üst gelir grubunda yer alan 24 ülke için 1990 ile 2017 yılları arasındaki veri seti ile Driscoll-Kraay standart hatalı tesadüfi etkiler tahmincisine göre model tahmini yapılmıştır. Sonuçlar aşağıdaki Tablo 10'da yer almaktadır.

Tablo 10: Gelişmiş Ülkeler İçin Driscoll Kraay Model Tahmin Sonucu

	Katsayılar	t istatistiği	p > t
GINI	- 0.0289773	-2.16	0.040
ENF	- 0.00012	-4.51	0.000
ISS	- 0.0427039	-0.52	0.610
TIC	0.040878	3.23	0.003
KAMU	5.00e-12	4.44	0.000
POP	- 0.2296404	-1.07	0.292
Sabit Katsayılar	34.74921	19.11	0.000
F istatistiği		55.51 (Prob>0.0000)	
R ²		0.1800	
Gözlem Sayısı		672	

Tablo 10'da tahmin sonuçlarına göre enflasyonun ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişki anlamlı çıkmıştır. Enflasyonun ve gelir eşitsizliği üzerine negatif yönde bir etkisi bulunmaktadır. Gelişmiş ülke grubunda, enflasyon oranlarındaki %1'lik bir artış Gini katsayısını 0.00028 azaltmaktadır. Buradan yola çıkarak gelişmiş ülkelerde enflasyon oranında meydana gelen bir artışın gelir eşitsizliğini arttırmadığı aksine azalttığı görülebilmektedir. Yani olumlu bir etkide bulunmaktadır. Literatürde bu yönde bulguları destekleyen araştırmalar bulunmaktadır.

Diğer açıklayıcı değişkenler incelendiğinde ise kişi başı GSYH'nın, gelir eşitsizliği üzerine etkisi de negatif katsayıdır. Yani kişi başı GSYH'daki %1'lik bir artış Gini katsayısını 0.000012 azaltmaktadır. Kişi başı GSYH'da meydana gelen bir artış gelir eşitsizliğini olumlu etkilemektedir.

Ticari açıklığın gelir eşitsizliği üzerine etkisi pozitif katsayıdır. Ticari açıklıktaki %1'lik bir artış Gini katsayısını 0.00040 arttırmaktadır. Buradan yola çıkarak ticari açıklıkta meydana gelen %1'lik bir artış gelir eşitsizliğini arttırmaktadır. Yani olumsuz bir etki bırakmaktadır.

Nihai kamu harcamalarının gelir eşitsizliği üzerindeki etkisi pozitif katsayıdır. Nihai kamu harcamalarındaki %1'lik bir artış Gini Katsayısını 0.05 arttırmaktadır. Yani nihai kamu harcamalarındaki artış, gelir eşitsizliğini olumsuz etkilemektedir. İşsizlik oranları ve nüfus artış hızının gelir eşitsizliği üzerine anlamlı bir etkisi bulunamamıştır. F testi anlamlıdır. R² ise %18 civarındadır.

Elde edilen bu bulgulara göre;

$$GINI_{it} = 34.74 - 0.028ENFit - 0.00012GDPit + 0.040TICit + 5.00KAMUit$$

olacak şekilde anlamlı olan değişkenlerden aşağıdaki gibi nihai bir model oluşturulabilmektedir.

4.3.2. Gelişmekte olan ülke grubu için yapılan analiz sonuçları

Gelişmekte olan ülkeler için oluşturulan model aşağıdaki gibidir;

$$GINI_{it} = \alpha_0 + \beta_1 ENFit + \beta_2 GDP_{perit} + \beta_3 ISSit + \beta_4 TICit + \beta_5 KAMUit + \beta_6 POPit + \mu_i + \lambda_t + \epsilon_{it}$$

$$i = 1 \dots 19$$

$$t = 1990 - 2017$$

Modelde bağımlı değişken gelir eşitsizliğini ifade eden GINI katsayısıdır. GINI katsayısını açıklayan temel değişken ise enflasyon oranı (ENF) olarak modelde yer almaktadır. Modelde yer alan diğer kontrol değişkenler ise sırasıyla kişi başı Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GDP_{per}), işsizlik oranı (ISS), ticari açıklık (TIC) ve nüfus (POP)'tur.

4.3.2.1. Gelişmekte olan ülkeler için yapılan yatay kesit bağımlılığı ve homojenlik testleri

Panel zaman serisi analizlerinde seçilen verilere birim kök analizi yapmadan önce hangi tür testlerin kullanılması gerektiğini, hangi kuşak tahmincilere yönelinmesi gerektiğini ölçmek için öncelikle yatay kesit bağımlılığı yani birimler arası korelasyon testleri yapılmalıdır. Eğer serilerde yatay kesit bağımlılığı yani birimler arası kök tespit edilirse ikinci kuşak tahmincilere, eğer yatay kesit bağımlılığı yoksa birinci kuşak tahmincilere yönelinmesi gerekmektedir. Birinci kuşak içerisinde yer alan testler birimler arası korelasyonu dikkate almamaktadır. Bu nedenle de yatay kesit bağımlılığı yani birimler arası kök tespit edilen serilerde birinci kuşak testlerin sonuçları güvenilir sonuçlar vermeyecektir (Yerdelen Tatoğlu, 2018, s.237).

Aşağıdaki 19 gelişmekte olan ülke için Breusch Pagan (1980) LM birimler arası korelasyon testi sonuçları yer almaktadır. Çalışmada T yani zaman boyutu, N yani ülke sayısından daha fazla olduğu için Breusch Pagan (1980) LM birimler arası korelasyon testi uygun olmaktadır. Testin temel hipotezi;

H_0 : Birimler arası korelasyon yoktur.

H_1 : Birimler arası korelasyon vardır.

şeklinde kurgulanmıştır. Buna ilaveten homojenlik testleri de kullanılacak olan yöntemleri belirlemeden önce yapılması gereken testler arasında yer almaktadır. Homojenlik testlerinin sonuçlarına göre kuşaklar içerisindeki testlerden birinci grupta olanlara veya ikinci grupta olanlara yönelinir. Homojenlik testlerinin sonucuna göre eğer eğer seriler homojen çıkarsa birinci grupta yer alan testlerin kullanılması uygun olur iken, eğer seriler heterojen çıkarsa ikinci grupta yer alan testlerin tercih edilmesi gerekecektir. Çalışmada homojenlik testleri arasında yer alan ve STATA programında da uygulaması bulunan Swamy S homojenlik testine yer verilmiştir. Homojenlik testinin temel hipotezi;

H_0 : Parametreler sabittir, birimden birime değişmez.

H_1 : Parametreler sabit değildir, birimden birime değişmektedir.

şeklinde kurgulanmıştır (Yerdelen Tatoğlu, 2018, s.318). Bütün bunlara göre yapılan birimler arası korelasyon ve homojenlik testinin sonuçları aşağıdaki gibidir;

Tablo 11: Gelişmekte Olan Ülkeler için Yatay Kesit Bağımlılığı(Birimler Arası Korelasyon ve homojenlik Testi

Birimler Arası Korelasyon	Breush Pagan LM testi	LM:244 (Prob=0.0002)
Homojenlik Testleri	Swamy S testi	Chi2:1127.14 (Prob=0.0000)

Tablo 11’de yer alan testlerin sonucuna göre, birimler arası korelasyon testi olan Breush Pagan LM testinin temel hipotezinde kalıntıların birimler arası korelasyonlu olmadığı ifade edilmektedir. Yukarıdaki tabloda da görüleceği üzere prob değeri kritik değerden küçüktür. Buna göre H0 hipotezi reddedilir. H1 hipotezi kabul edilir. Yani birimler arasında korelasyon olduğu sonucu çıkarılmaktadır. Swamy S homojenlik testinin sonuçları incelendiğinde ise orada da H0 hipotezinin reddedildiği, H1 hipotezinin kabul edildiği görülmektedir. Yani parametreler birimden birime değişmektedir. Heterojen olarak ifade edilebilirler.

4.3.2.2. Gelişmekte olan ülkeler için uygun gecikme uzunluğu seçimi testi

Panel zaman serisi analizlerinde modellerin tahmininden önce yapılması gereken testlerden biri de uygun gecikme uzunluğu testleridir. Bunun için yapılan testlerden biri de Hansen J testidir. Çalışmada da bu test tercih edilmiştir. Hansen J testinin temel hipotezi ‘‘Aşırı tanımlama kısıtlamaları geçelidir’’ şeklinde kurgulanmıştır. Bir başka ifade ile belirtmek gerekirse ‘‘kullanılan araç değişkenler hata terimi ile korelasyonsuzdur’’ veya ‘‘araç değişkenler dışsaldır’’ şeklinde de ifade edilebilmektedir (Yerdelen Tatoğlu, 2018, s.137).

Tablo 12: Gelişmekte Olan Ülkeler için uygun gecikme uzunluğu seçimi testi

Hansen J Testi						
Lag	CD	J	J pvalue	MBIC	MAIC	MQIC
1	0.9982393	79.57749	0.9342303	-498.1877	-120.4225	-271.222
2	0.9992123	33.5944	0.9999907	-399.7295	-116.4056	-229.5052
3	0.9493952	19.39216	0.9999711	-269.4905	-80.60784	-156.0076
4	-1938.727	12.37905	0.9832425	-132.0623	-37.62096	-75.32082

Tablo 12’de uygun gecikme uzunluğunu belirlemek için kullanılan Hansen J testi sonuçları yer almaktadır. Çıktıda dört gecikme için hesaplanan sonuçlar yer almaktadır. Gecikmeler çıktıda ‘‘lag’’ olarak görünmektedir. Hansen J istatistiği çıktı J olarak görünmektedir. J pvalue olarak görünen ise olasılık değeridir. Çıktıda ayrıca Hansen J istatistiğine dayanan Bayesyen Bilgi Kriteri (MBIC), Akaike Bilgi Kriteri

(MAIC) ve Hannan Quinn Bilgi Kriteri (MMQIC) yer almaktadır (Yerdelen Tatoğlu, 2018, s.138). Sonuçlara göre J pvalue değerleri incelendiğinde tüm gecikmeler için H0 hipotezi kabul edilmektedir. Yani tüm gecikmeler için aşırı tanımlama kısıtlamaları geçerlidir. J değerinin en yüksek değere 1. gecikmede ulaşmaktadır. Bayesyen Bilgi Kriteri (MBIC), Akaike Bilgi Kriteri (MAIC) ve Hannan Quinn Bilgi Kriteri (MMQIC) ise en düşük değere 1. gecikmede ulaşmaktadır. Bunlara göre uygun gecikme uzunluğu 1'dir.

4.3.2.3. Gelişmekte olan ülkeler için durağanlık (birim kök) testleri

Panel zaman serisi uygulamalarında birimler arası korelasyonun varlığı tespit edildiğinde çok değişkenli genişletilmiş Dickey Fuller (MADF) panel birim kök testi kalıtlar arasındaki korelasyonu dikkate aldığı için kullanılması uygun olan bir testtir. Sürecin tümünü kapsamaktadır. Ayrıca çok değişkenli genişletilmiş Dickey Fuller (MADF) panel birim kök testi $N < T$ olması koşulu bulunan bir testtir. Yani çalışmadaki ülke sayısı (19), zaman boyutundan (28) küçük olduğu için kullanılması uygun bir testtir. Çok değişkenli genişletilmiş Dickey Fuller (MADF) panel birim kök testinin temel hipotezi panelin 19 zaman serisinin tümünün $I(1)$ olduğunu ifade etmektedir. (Yerdelen Tatoğlu, 2018, s.79-80).

Tablo 13: Gelişmekte olan Ülkeler için Durağanlık Testi

Çok değişkenli genişletilmiş Dickey Fuller (MADF) panel birim kök testi

	Lags	MADF	Approx 5% CV
GINI		182.484	
ENF		3.86e+07	
GDP		656.967	
ISS	1	122.701	28.894
TIC		314.974	
KAMU		677.767	
POP		2.68e+05	

Daha önceki testlerde uygun gecikme uzunluğu 1 olarak bulunmuştur. Bu nedenle birim kök analizi testi uygulanırken gecikme uzunluğu 1 olarak alınmıştır. Tablo 13'de çok değişkenli genişletilmiş Dickey Fuller (MADF) panel birim kök testinin sonuçları incelendiğinde tabloda test sonuçları MADF olarak görülebilmekte, % 5 kritik değeri (Approx 5% CV) yer almaktadır. Buna göre tüm değişkenler için H0

hipotezi reddedilmektedir. Hepsinde MADF değeri %5'lik kritik değerden büyüktür. Yani %95 güven düzeyinde seriler durağandır.

4.3.2.4. Gelişmekte olan ülkeler için tahminci seçimine yardımcı olacak f , lm ve lr testleri

19 gelişmekte olan yani üst-orta ve alt orta gelirli ülkenin yer aldığı, 1990 ile 2017 yılları arasındaki verilerin kullanıldığı veri setinde yapısal önsel testlerden biri de F, LM ve LR testleridir. Bu testler modelin birim etkilerini ve zaman etkilerini sınamaktadır. Testlerin sonucuna göre modelin birim ve/veya zaman etkisi içerip içermediği sonucuna ulaşılmaktadır. Yani verimlerin birimden birime farklılık gösterip göstermediği ve/veya verilerin zamandan zamana farklılık gösterip göstermediği sınanmaktadır. (Yerdelen Tatoğlu, 2020, s.295). Birim etkiyi ölçmek için yapılan bu testlerin temel hipotezi;

H_0 : Birim etki yoktur.

H_1 : Birim etki vardır.

olarak ifade edilmiştir. Zaman etkiyi ölçmek için yapılan bu testlerin temel hipotezi ise;

H_0 : Zaman etki yoktur.

H_1 : Zaman etki vardır

olarak ifade edilmiştir (Yerdelen Tatoğlu, 2018, s.168).

Tablo 14: Gelişmekte Olan Ülkeler İçin F, LM, LR Testi

	Birim Etki	Zaman Etki
F test istatistiği	17.60 (Prob=0.0000)	84.63 (Prob=0.000)
LM test istatistiği	3293.65 (Prob=0.0000)	0.00 (Prob=1.0000)
LR test istatistiği	705.05 (Prob=0.0000)	1.25 (Prob=0.1316)

Tablo 14'te yer alan sonuçlar içerisinde ilk olarak F testi sonuçları incelendiğinde birim etkiler açısından da zaman etkiler açısından da H_0 hipotezi reddedilmiştir. Yani F testi sonuçlarına göre model hem birim etki hem de zaman etkilerini içermektedir. Prob değerleri kritik değerden küçüktür.

LM testinin sonuçları incelendiğinde ise birim etki açısından H0 hipotezi reddedilmiştir. Prob değeri eşik değerden küçüktür. Yani model birim etkileri içermektedir. Fakat tablo zaman etkiler açısından farklı sonuçlar göstermektedir. Burada H0 hipotezi reddedilememektedir. Yani LM testi sonucuna göre model zaman etkileri içermemektedir. Zaman etkisi yoktur.

Son olarak LR sonuçlarına bakıldığında birim etki açısından H0 hipotezi reddedilmiştir. Prob değeri eşik değerden küçüktür. Yani model birim etkileri içermektedir. Fakat tablo zaman etkiler açısından farklı sonuçlar göstermektedir. Burada H0 hipotezi reddedilememektedir. Yani zaman etki içermemektedir. Sonuç olarak 19 gelişmekte olan ülke için kurulan modelin tüm testlere göre birim etkiye sahip olduğu görülmektedir. Fakat F testine göre model zaman etkiye zaman etkiye sahipken, LM ve LR testine göre modelde zaman etkiler bulunmamaktadır. Sonuç olarak bir değerlendirme yapıldığında modelin birim etkilere sahip olduğu ifade etmek mümkündür.

4.3.2.5 Gelişmekte olan ülkeler için yapılan dirençli hausman testi

Model tahminleri yapılırken modeller içerisinde rassal yani tesadüfi etkiler modelinin mi daha uygun olacağını yoksa sabit etkiler modelinin mi daha uygun olacağını belirlemek için Hausman testi yapılmalıdır. Testin temel hipotezi;

H₀: Parametreler arasındaki fark sistematik değildir. (Rassal (tesadüfi) etkiler modeli uygundur)

H₁: Parametreler arasındaki fark sistemattir. (Sabit etkiler modeli uygundur)

şeklinde ifade edilebilmektedir (Yerdelen Tatoğlu, 2018, s.184).

Tablo 15: Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Dirençli Hausman Testi

Dirençli Hausman Testi	
rH test istatistiği	0.17 (Prob=0.9999)

Tablo 15'te, 19 adet gelişmekte olan yani üst-orta ve alt-orta gelirli ülke grubu için 1990 ile 2017 yılları arasında verilerini kapsayan veri seti ile Dirençli Hausman testi yapılmıştır. Testin sonucu yukarıda yer almaktadır. Testin sonucuna göre H0 hipotezi reddedilememektedir. Yani rassal (tesadüfi) etkiler modeli uygun bulunmuştur.

4.3.2.6. Gelişmekte olan ülkeler için çoklu doğrusal bağlantı ve normal dağılım testleri

Modellerde bağımsız değişkenler kendi aralarında ilişkili olduğu durumlarda çoklu doğrusal bağlantı problemleri ortaya çıkabilmektedir. Modellerde çoklu doğrusal bağlantı konusunda bazı önsel göstergeler olabilmektedir. Örneğin modele R^2 büyük olabilir. Ayrıca F testi de anlamlı çıkabilir. Fakat bütün bunlara ilaveten t testleri anlamsız çıkıyorsa, bu durum çoklu doğrusal bağlantının ön bir göstergesi olabilmektedir. Bununla birlikte şunu belirtmekte de fayda vardır. Bazı modellerde çoklu doğrusal bağlantı olmasına rağmen, şiddeti de oldukça güçlü olmasına rağmen ön belirti vermeyebilmektedir. Bu nedenle kesin olarak çoklu doğrusal bağlantı problemini ortaya koyabilmekte için diğer kriterlere de bakılmalıdır. Çalışmada en küçük kareler tahmincisi ile çoklu doğrusal bağlantının ön belirtisi olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca Varyans Büyütme Faktörü (VİF) ile de sonuçlar desteklenmiştir. Ayrıca gelişmekte olan ülkeler grubu için kalıntıların normal dağılıp dağılmadığını tespit etmek için normal dağılım testi de uygulanmıştır (Yerdelen Tatoğlu, 2020, s.113-115).

Tablo 16: Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Çoklu Doğrusal Bağlantı ve Normal Dağılım Testleri

Çoklu Doğrusal Bağlantı	
En küçük kareler tahmincisi	$R^2=0.4851$, Prob: 0.000
Varyans büyütme faktörü (VİF)	Mean VIF=1.26
Normal Dağılım Testi	
Joint test	Chi2=5.75 Prob=0.0563

Tablo 16’da testlerin sonucuna göre en küçük kareler tahmincisinin verdiği önsel sonuçlara göre F testi anlamlıdır. R^2 değeri 0,50’den küçük olduğunda çoklu doğrusal bağlantı bulunmamaktadır. Bu bilgiler doğrultusunda testteki R^2 , 0,48 ile çoklu doğrusal bağlantı olmadığını ifade etmektedir. Ortalama Varyans Büyütme Faktörü (mean VIF) ise 0 ile 5 aralığında yer alırsa çoklu doğrusal bağlantı problemi olmadığı söylenebilmektedir. Testin ortalama VİF sonucu ise 1.26 olarak bulunmuştur. Yani genel olarak çoklu doğrusal bağlantı problemi olmadığı söylenebilmektedir. Normal dağılım testi klasik genişletilmiş Jarque-Bera normallik testine dayanmaktadır. Buna göre kalıntılar (e) normal dağılmaktadır.

4.3.2.7. Gelişmekte olan ülkeler için otokorelasyon, değişen varyans / heteroskedasite ve birimler arası korelasyon testleri

Model tahmininde temel varsayımlarda herhangi bir sapma olup olmadığını belirlemek amacıyla bir takım testler yapılmaktadır. Bu testler Otokorelasyon testleri, Değişen Varyans / Heteroskedasite testleri ve Birimler Arası Korelasyon Testleridir. Bu testlerin hipotezleri aşağıdaki gibidir (Emek, Ö. F., 2020, s.120);

Otokorelasyon için:

H₀: Otokorelasyon yoktur.

H₁: Otokorelasyon vardır.

Değişen varyans/heteroskedasite için:

H₀ Birimlerin varyansı eşittir.

H₁: Birimlerin varyansı eşittir değildir.

Birimler arası korelasyon için;

H₀ Birimler arası korelasyon yoktur.

H₁: Birimler arası korelasyon vardır.

Çalışmada 1990-2017 yılları arasındaki 24 gelişmiş ülkeden oluşan ülke grubu için yapılan bu testlerin sonucu aşağıda Tablo 17’de yer almaktadır.

Tablo 17: Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Otokorelasyon, Değişen Varyans / Heteroskedasite ve Birimler Arası Korelasyon Testi

Temel Varsayım Testleri			
Otokorelasyon	Durbin- Watson	0.4042	
	Baltagi-Wu, LBI	0.5540	
	ALM	56.32 (Prob=0.0000)	
	LM	3349.97 (Prob=0.0000)	
Değişen Varyans / Heteroskedasite	Levene, Brown ve Forsythe Testi	W0:10.2754895, (Prob=0.0000) W50:7.7074411, (Prob=0.0000) W10:9.7236363, (Prob=0.0000)	
	Birimler Arası Korelasyon	Breush Pagan LM testi	LM:244 (Prob=0.0002)

Tablo 17’de öncelikle otokorelasyon testleri yer almaktadır. İlk olarak Bhargava, Franzini ve Narendranathan’ın Durbin-Watson testi ve Baltagi-Wu’nun yerel en iyi

değişmez testleri otokorelasyonun varlığını sınamak için kullanılmıştır. Her iki değer de kritik değer olan 2'den küçüktür. H0 reddedilmiştir. Yani bu testler göre tesadüfi etkiler modelinde birinci dereceden otokorelasyon olduğunu ifade etmek mümkündür. Yine tesadüfi etkiler modelinde otokorelasyonun varlığı Lagrange Çarpanı (LM) ve Genişletilmiş Lagrange Çarpanı (ALM) testleri ile de ayrıca sınanmıştır. Her iki testin sonucuna göre otokorelasyon olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Değişen varyans / heteroskedasite sorunun tespiti için Levene, Brown ve Forsythe Testi uygulanmıştır. H0 hipotezi reddedilmektedir. Yani değişen varyans / heteroskedasite sorunu vardır.

Birimler arası korelasyonu tespit etmek için ise Breush Pagan LM testi kullanılmıştır. Breush Pagan LM testinin temel hipotezinde kalıntıların birimler arası korelasyonlu olmadığı ifade edilmektedir. Yukarıdaki tabloda da görüleceği üzere prob değeri kritik değerden küçüktür. Buna göre H0 hipotezi reddedilir. H1 hipotezi kabul edilir. Yani birimler arasında korelasyon olduğu sonucu çıkarılmaktadır. Bu durumda yapılan testlere göre 19 gelişmekte olan ülkeyi içeren, 1990-2017 yılları arasındaki veri setini kapsayan analiz için üç varsayımdan da sapma söz konusudur. Bu üç sapmanın da varlığı durumunda kullanılması daha uygun olan Driscoll-Kraay tahmincisi kullanılacaktır.

4.3.2.8. Gelişmekte olan ülkeler için driscoll-kraay model tahmin sonuçları

Gelişmekte olan yani üst-orta ve alt-orta gelir grubunda yer alan 19 ülke için 1990 ile 2017 yılları arasındaki veri seti ile Driscoll-Kraay standart hatalı tesadüfi etkiler tahmincisine göre model tahmini yapılmıştır. Sonuçlar aşağıdaki Tablo 18'de yer almaktadır.

Tablo 18: Gelişmekte Olan Ülkeler için Discroll Kray Test sonucu

GINI	Katsayılar	t istatistiği	p > t
ENF	0.0007625	3.04	0.005
GDP	- 0.000449	-7.40	0.000
ISS	0.1087322	1.27	0.215
TIC	-0.0226016	-1.64	0.112
KAMU	2.03e-11	3.56	0.001
POP	1.275955	1.20	0.241
Sabit Katsayılar	48.89286	15.32	0.000
F istatistiği		109.34 (Prob>0.0000)	
R ²		0.1535	
Gözlem Sayısı		532	

Tahmin sonuçlarına göre enflasyonun ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişki anlamlı çıkmıştır. Enflasyonun ve gelir eşitsizliği üzerine pozitif yönde bir etkisi bulunmaktadır. Gelişmekte olan ülke grubunda, enflasyon oranlarındaki %1'lik bir artış Gini katsayısını 0.0000076 arttırmaktadır. Buradan yola çıkarak gelişmekte olan ülkelerde enflasyon oranında meydana gelen bir artışın gelir eşitsizliğini arttırdığı görülebilmektedir. Yani olumsuz bir etkide bulunmaktadır. Literatürde bu yönde bulguları destekleyen araştırmalar bulunmaktadır.

Diğer açıklayıcı değişkenler incelendiğinde ise kişi başı GSYH'nın, gelir eşitsizliği üzerine etkisi negatif katsayıdır. Yani kişi başı GSYH'daki %1'lik bir artış Gini katsayısını 0.0000044 azaltmaktadır. Kişi başı GSYH'da meydana gelen bir artış gelir eşitsizliğini olumlu etkilemektedir. Kişi başı gelirdeki artış, gelir eşitsizliğini azaltmaktadır.

Nihai kamu harcamalarının gelir eşitsizliği üzerindeki etkisi pozitif katsayıdır. Nihai kamu harcamalarındaki %1'lik bir artış Gini Katsayısını 0.020 arttırmaktadır. Yani nihai kamu harcamalarındaki artış, gelir eşitsizliğini olumsuz etkilemektedir. İşsizlik oranları, ticari açıklık ve nüfus artış hızının gelir eşitsizliği üzerine anlamlı bir etkisi bulunamamıştır. F testi anlamlıdır. R² ise %15 civarındadır.

Elde edilen bu bulgulara göre;

$$GINI_{it} = 48.89 + 0.00076ENF_{it} - 0.00044GDP_{it} + 2.03KAMU_{it}$$

olacak şekilde anlamlı olan değişkenlerden aşağıdaki gibi nihai bir model oluşturulabilmektedir.

SONUÇ

Gelir dağılımının adaletsiz bir şekilde dağıtımını dünyadaki pek çok ülkenin en temel makroekonomik problemlerinden bir tanesidir. Bu problem ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre farklılıklar gösterebilmektedir. Gelir dağılımı adaletsizliğine neden olan faktörleri ve bu faktörlerin gelir eşitsizliklerini ne ölçüde etkilediğini belirlemek ayrıca önem taşımaktadır. Bu vesile ile ülkelerin politika yapıcıları ve uygulayıcıları, gelir dağılımı adaletsizliklerini azaltmaya ve gidermeye yönelik politikalar geliştirebilmekte ve bu politikaların daha etkin bir şekilde uygulanmasına yönelik adımlar atabilmektedir.

Literatürde gelir dağılımı adaletsizlerini doğrudan ve açık bir şekilde etkileyen pek çok faktörün olduğu diğer araştırmacıların yaptığı nicel çalışmalarla da ortaya koyulmaktadır. Fakat çalışmanın temel konusu olan enflasyonun gelir dağılımı adaletsizliği üzerindeki etkisi tartışmalı bir konu olagelmıştır. Bu nedenle bu çalışmada enflasyonun gelir dağılımı üzerine olan etkisi modele 24 gelişmiş yani üst gelir grubunda yer alan ülke ve 19 gelişmekte olan yani üst-orta ve alt-orta gelir grubunda yer alan ülke dahil edilerek analiz edilmeye çalışılmıştır. Ülkelerin çeşitli değişkenlerine ait verileri 1990 ile 2017 yılları arasındaki verilerini kapsamaktadır. Modele dahil edilen gelişmiş ülkeler arasında ABD, Almanya, Avustralya, Avusturya, Belçika, Birleşik Krallık, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İrlanda, İspanya, İsrail, İsveç, İsviçre, İtalya, Kanada, Lüksemburg, Norveç, Panama, Şile, Uruguay ve Yunanistan yer almaktadır. Bu ülkeler Dünya Bankasının oluşturduğu üst gelirli ülkeler kategorisi içerisinde seçilmiştir. Dünya Bankasının üst gelirli ülkeler kategorisinde yer alan diğer ülkeler, modele dahil edilmek istenen tüm değişkenlere ait verilere düzenli olarak sahip olmamaları nedeniyle çalışmaya dahil edilmemiştir. Modele dahil edilen gelişmekte olan ülkeler arasında ise Belarus, Bolivya, Brezilya, Dominik, Ekvador, Endonezya, Güney Afrika, Hindistan, Honduras, Kolombiya, Kosta Rika, Malezya, Meksika, Paraguay, Peru, Rusya, Tayland, Türkiye ve Ukrayna yer almaktadır. Bunlar içerisinde Bolivya, Hindistan, Honduras ve Ukrayna, Dünya Bankası sıralamalarında alt-orta gelir grubunda yer alırken, diğerleri üst-orta gelir grubunda yer almaktadır. Dünya Bankasının gelişmekte olan ülkeler için oluşturduğu üst-orta ve alt-orta gelir grubunda yer alan diğer ülkeler aynı şekilde modele dahil edilmek istenen tüm değişkenlere ait verilere düzenli olarak

sahip olmamaları nedeniyle çalışmaya dahil edilmemiştir. Sonuç olarak çalışmada kullanılan panel zaman serisi analizi 24 üst gelirli ülke, 19 üst-orta ve alt-orta gelirli ülke ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın iki ayrı gruba ayrılmasının, bu grupların kendi içerisinde alt başka gruplara ayrılmamasının nedeni gözlem sayısında oluşabilecek yetersizliklerden kaynaklıdır. Panel veri analizinde belirli sayının üzerinde ülke ve yıl örnekleme ulaşmak analiz sonuçlarının daha sağlıklı çıkmasına neden olabileceği düşüncesi ile çalışma temel olarak içi grup üzerinden ilerlemiştir.

Modelde ilk olarak birimler arası korelasyon olup olmadığını tespit etmek için Breush Pagan LM testi ile homojenliği test etmek için Swamy S testi yapılmıştır. Bu testlerin sonucuna göre hem gelişmiş ülke grubunda hem de gelişmekte olan ülke grubunda birimler arası korelasyon yani yatay kesit bağımlılığı olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca homojenlik testinin sonucuna göre hem gelişmiş ülke grubunda hem de gelişmekte olan ülke grubunun verilerinin heterojen olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sonrasında model tahmininden önce yapılması uygun olan Hansen J Testi uygun gecikme uzunluğunun ne olduğunu belirlemek amacıyla test edilmiştir. Bu testin sonucuna göre de hem gelişmiş ülke grubunda hem de gelişmekte olan ülke grubunda uygun gecikme uzunluğu 1 olarak belirlenmiştir. Arkasından modelin birim ve zaman etki içerip içermediğini test etmek amacıyla F, LM ve LR testleri uygulanmıştır. Bu testlerin sonucuna göre de hem gelişmiş ülke grubunda hem de gelişmekte olan ülke grubunda birim etkiler olduğu saptanmıştır. Sonrasında modelin sabit etkiler modeline göre mi yoksa tesadüfi (rassal) modeline göre mi kurgulanması gerektiği sorusunun cevabına ulaşma amacıyla Dirençli Hausman testi yapılmıştır. Yine hem gelişmiş ülke grubunda hem de gelişmekte olan ülke grubunda Dirençli Hausman testinin sonucuna göre tesadüfi (rassal) etkiler modelinin geçerli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca modelde çoklu doğrusal bağlantı problemi olup olmadığı testlerle sınıanmış, normal dağılım testleri de ilaveten uygulanmıştır. Hem gelişmiş ülke grubunda hem de gelişmekte olan ülke grubunda çoklu doğrusal bağlantı problemi olmadığı, kalıntıların da normal dağıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Sonrasında modelde varsayımdan temel sapmaların olup olmadığı yani otokorelasyon, değişen Varyans / heteroskedasite ve birimler arası korelasyon testleri gibi testler yapılmıştır. Bu testlerin sonucuna göre ise hem gelişmiş ülke grubunda hem de gelişmekte olan ülke grubunda tüm bu varsayımdan sapmaların olduğu tespit edilmiştir. Bu durumda kullanılacak model tahmincisinin bu sapmalara karşı dirençli bir tahminci olması gerekmektedir. Bu

nedenle de varsayımdan sapmalara karşı dirençli standart hataları elde etmek için Driscoll-Kravy tahmincisi tercih edilmiştir.

Driscoll-Kravy tahmincisi kullanılarak gelişmiş ülke grubunda yer alan değişkenlerden olan işsizlik oranları ve nüfus artış hızının %95 güven aralığında anlamsız olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Fakat temel değişkenimiz olan enflasyonun, ayrıca kişi başı GSYH'nın, ticari açıklığın ve nihai kamu harcamalarının %95 güven aralığında anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Gelişmekte olan ülke grubunda ise işsizlik oranları, ticari açıklık ve nüfus artış hızı anlamsız olarak tespit edilirken, yine temel değişken olan enflasyon oranı, ayrıca kişi başı GSYH ve nihai kamu harcamalarının anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Gelişmiş ülkelerde enflasyon oranındaki %1'lik bir artış, Gini katsayısını 0.00028 azaltmaktadır. Yani gelişmiş ülkelerde enflasyon artışı gelir eşitsizliği problemini azaltarak, olumlu bir katkı yapmaktadır. Fakat gelişmekte olan ülkelerde enflasyon oranlarındaki %1'lik bir artış Gini katsayısını 0.0000076 arttırmaktadır. Yani gelişmiş ülkelerin aksine enflasyon gelir dağılımı üzerinde bozucu bir etki yapmaktadır. Literatürde iki durumu da destekleyen çalışmalar bulunmaktadır. Gelişmiş ülkeler grubunda kişi başı GSYH'daki %1'lik bir artış, Gini katsayısını 0.0000012 azaltmaktadır. Yani kişi başı gelir arttıkça gelişmiş ülkelerde gelir dağılımı adaletsizlikleri azalmaktadır. Olumlu bir katkı yapmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde ise kişi başı GSYH'daki %1'lik bir artış Gini katsayısını 0.0000044 azaltmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde de kişi başı gelir arttıkça gelir dağılımı adaletsizlikleri azalmaktadır. Orada da kişi başı gelir artışının olumlu etkisi bulunmaktadır. Gelişmiş ülkelerde nihai kamu harcamalarındaki %1'lik bir artış Gini Katsayısını 0.05 arttırmaktadır. Yani gelir dağılımı adaletini olumsuz yönde etkilemektedir. Gelişmekte olan ülkelerde nihai kamu harcamalarındaki %1'lik bir artış Gini Katsayısını 0.020 arttırmaktadır. Her iki ülke grubunda da nihai kamu harcamalarının gelir dağılımı üzerinde olumsuz bir etki yarattığı tespit edilmiştir. Son olarak gelişmiş ülke grubunda ticari açıklıktaki %1'lik bir artış Gini katsayısını 0.00040 arttırmaktadır. Yani gelir dağılımı üzerinde olumsuz bir etki yarattığı tespit edilmiştir. Gelişmekte olan ülke grubunda ise bu değişken gelir dağılımı eşitsizliği üzerinde anlamsız bulunmuştur.

Çalışmada enflasyonun gelişmiş ülke grubu için gelir dağılımını daha da bozucu bir etki yapmadığı, aksine gelir dağılımını iyileştirdiği fakat gelişmekte olan ülke grubunda gelir dağılımını daha da bozduğu ortaya çıkmıştır. Bu durum literatürde yer alan pek çok çalışmayla örtüşmektedir. Çalışmada gelir düzeyi yüksek olan kesimlerin

enflasyondan daha az etkilendiği ortaya koyulmuştu. Çünkü gelir düzeyi yüksek olan kesimler enflasyondan korunmak ve enflasyonun olumsuz etkilerini bertaraf edebilmek adına gelirlerini farklı yatırım araçlarına yönlendirebilmeleri ve bu olumsuz etkilerden korunabilmeleri akla gelen ihtimallerdendir. Hatta gelir düzeyleri yüksek olduğu için ve tasarruf imkânları da olduğu için borç veren konumuna geçebilmekte, ayrıca sermaye geliri de elde edip bu durumdan karlı çıkabilmeleri olası görünmektedir. Buna ilaveten gelişmiş ülkelerde kendi ücretli kesimlerini koyucu politikaların da etkin olabilmesi de akla gelen ihtimallerdendir. Bu kesimlerin ücret artışlarının en kötü ihtimalle enflasyona endeksli olabilmesi ve hatta enflasyonun da üzerinde gelir artışları sağlanarak bu kesimi koruyucu politikaların uygulanması araştırılması gereken bir diğer ihtimal olarak akla gelmektedir. Gelişmiş ülke grubunda enflasyon artışının gelir eşitsizliklerini arttırmamasına, aksine azaltmasına neden olabilecek unsurlar arasında bu faktörler ihtimaller dahilinde yer almaktadır. Bununla birlikte gelişmiş ülke grubunda yer alan ülkelerin enflasyon oranlarının zaten çok yüksek olmaması da göze çarpan bir diğer faktördür. Enflasyon oranlarının çok düşük olması, ekonominin canlanması açısından bir miktar fiyat artışı yaşanması gelir dağılımı adaletini de pozitif yönde etkileyen unsurlar arasında yer alması ihtimal dahilindedir. Tabi ki bu hususlar da araştırılması gereken ayrı bir araştırma konusunu oluşturmaktadır.

Gelişmekte olan ülke grubunda, gelir düzeyi düşük olan kesimlerin tasarruf imkânları da az olduğu için enflasyon arttığında enflasyonun alım gücünü düşürücü etkisinden kurtulmaları zor olabilmektedir. Farklı yatırım araçlarında değerlendirecek ve enflasyonun etkisini bertaraf edecek kadar yüksek geliri elde edemeyebilmektedirler. Bu nedenle analizlerin sonucunda da ortaya çıktığı gibi bu ülke grubunda yaşanan enflasyon artışları, ücretli ve düşük gelirli kesimin enflasyondan olumsuz etkilenmesine yol açabilmekte, daha küçük bir azınlık olan yüksek gelirli kesimlerin ise enflasyon artışından korunmasına yol açabilmektedir. Bu gruptaki yüksek gelirli bireyler, gelirlerini farklı yatırım araçlarında değerlendirerek ve sermaye geliri elde ederek enflasyondan korunmuş olmaları ihtimal dahilinde bulunmaktadır. Ücretli kesimi koruyacak ve enflasyondan etkilenmesini engelleyecek politikadaki yetersizlik ise bir başka akla gelen ihtimaller içerisinde yer alabilmektedir. Bütün bu olası nedenler ışığında gelişmekte olan ülke grubundaki enflasyon artışı, gelişmiş ülkelerin aksine gelir dağılımını bozabilmektedir. Buna ilaveten gelişmekte olan ülke grubundaki enflasyon oranlarının, gelişmiş ülke

grubunda yer alan ülkelerin enflasyon oranlarına göre çok daha yüksek enflasyonu deneyimlediklerini de gözden kaçırmamak gereklidir. Yani gelişmekte olan ülkelerin enflasyonu nispeten daha yüksektir. Bu nedenle de bu gruptaki enflasyon artışının ekonomiye ve gelir dağılımı adaletine daha olumsuz yönde etki ettiği akla gelmektedir.

Ayrıca akla gelen bir diğer husus beşeri sermayenin de bu noktada etkisinin olması ihtimalidir. Gelir düzeyi yüksek olan kesimin daha iyi ve nitelikli bir eğitim sonucunda beşeri sermaye açısından da daha donanımlı olduğu varsayılırsa, bu kesimin enflasyon karşısında daha güçlü olabilmesi mümkün olabilmektedir. Gelir düzeyi düşük olan ve beşeri sermaye açısından da niteliksiz olan kesimin daha savunmasız kalabileceği de akla gelen olası nedenlerden biri olarak düşünülebilir. Ayrıca enflasyona karşı pazarlık güçlerinin de daha az olacağı düşünülebilir. Gelişmiş ülkelerin beşeri sermaye konusunda daha önde, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ise nispeten daha geride olduğu varsayılırsa çalışmanın sonucu literatürdeki yaygın kanıya uygun görünmektedir.

Yine de daha net olarak ifade etmek gerekirse çalışmanın bulguları teorideki enflasyon ile gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi net bir şekilde açıklar düzeydedir. Çünkü teorik arka planda yüksek enflasyon oranlarının gelir dağılımı adaletini olumsuz etkileyeceği ifade edilmektedir. Ayrıca sürünen enflasyon tipinde yani enflasyon düzeyi çok düşük seviyelerde ise bu durumun ekonomi açısından olumsuz etkiler yaratmadığı, aksine ekonomiyi canlandırdığı, hafif düzeydeki fiyat artışlarının üretimi desteklediği görülmektedir. Bu bağlamda değerlendirecek olursak gelişmiş ülkelerde enflasyon düzeyi çok düşük seviyelerde, neredeyse sürünen enflasyon düzeyinde olduğu için bu ülkelerdeki enflasyon artışı gelir dağılımı adaletini bozmamış, aksine pozitif etkilerde bulunarak gelir dağılımı adaletini iyileştirmiştir. Fakat gelişmekte olan ülke grubunda enflasyon oranları, gelişmiş ülke grubundaki ülkelere göre çok daha yüksek seviyelerde olduğu için bu ülkelerdeki enflasyon artışı gelir dağılımı adaletini daha da bozacak etkiler yaratmıştır. Enflasyon ve gelir dağılımı arasındaki teorik görüşler yüksek düzeydeki enflasyonun gelir dağılımı açısından olumsuz olduğunu belirtmektedir. Düşük seviyelerdeki enflasyonun gelir dağılımı adaletini bozduğunu ifade etmemekle birlikte, ekonomik canlılık için gerekli olduğunu belirtmektedir. Bu durum enflasyon düzeyleri ve gelir dağılımı arasındaki teorik bilgiler ile örtüşmektedir. Ayrıca enflasyon ile gelir dağılımı arasındaki ilişki konusunda literatürdeki pek çok çalışmayı destekler sonuçlara ulaşılmıştır. Yine de bütün bu olasılıklar araştırılmaya değer konular olarak görünmektedir.

Çalışmanın bulgularını politika önerileri kapsamında değerlendirmek gerekirse, gelişmiş olan ülke grubunda çok düşük enflasyon oranlarından kaynaklı olarak her ne kadar enflasyon artışı gelir dağılımını bozucu etki yaratmasa da kontrollü olmakta fayda bulunmaktadır. Politika yapıcılar bu tablonun tersine dönmemesi adına enflasyonu kontrol altında tutacak enflasyon odaklı politikalara önem vermeleri kayda değerdir. Gelişmekte olan ülke grubunda ise yüksek enflasyondan kaynaklı gelir dağılımında adaletsizlikler artmaktadır. Gelişmekte olan bu ülke grubunda enflasyon oranlarını düşürecek politikalar uygulamak öncelikli hedefler arasında yer almalıdır. Bu bağlamda Merkez Bankalarının bağımsızlığı akla gelen ilk hususlardan biri olmaktadır. Bu grupta yer alan ülkeler Merkez Bankalarının ne kadar bağımsız olduğunu gözden geçirebilir, gerekli gördükleri takdirde Merkez Bankalarının daha bağımsız olması adına adımlar atıp, bu yönde politikalar yürütmeleri önem arz etmektedir. Ülke riskleri; ülkelerin ekonomik istikrarı, ülkeye sermaye girişi ve enflasyon oranlarının düşürülmesinde ayrıca önemli bir noktadır. Gelişmekte olan ülkelerin gelir dağılımı daha adaletli seviyelere çekmek adına, eğer ülke riskleri, CDS puanları çok yüksek ise, ülke risklerini düşürücü politikalar yürütmesi de kayda değer bir noktadır. Bütün bunlara ilaveten ücretli kesimi koruyucu politikalara daha fazla önem verebilir, ücret artışlarını enflasyonun üzerinde olacak şekilde yapabilir ve beşeri sermayesinin niteliğini arttıracak politikalara eğilebilirler.

KAYNAKÇA

- Acar, İ. (2015). Türkiye'de Gelir Dağılımı. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 4(8), 42-59, s45.
- Afonso, H., LaFleur, M., & Alarcón, D. (2015). Inequality Measurement: *Development Issues* No. 2, p.1
- Aktan, C. C. (2010). Monetarizm ve Rasyonel Beklentiler Teorisi. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 2(1), 168-182. s.179
- Aktan, C. C., ve Vural, İ. Y. (2002). Başlıca Fonksiyonel Gelir Dağılımı Teorileri ve Bölüşüm Adaleti. Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Coşkun Can Aktan (ed.), *Hak-İş Konfederasyonu Yayınları*, Ankara, s.2-3
- Albanesi, S. (2007). Inflation and inequality. *Journal of Monetary Economics*, 54(4), 1088-1114. p.1113
- Ali, S. (2014). Inflation, income inequality and economic growth in Pakistan: A cointegration analysis. *International Journal of Economic Practices and Theories*, 4(1), 33-42. p.41
- Alyu, E. (2018). Gelir Dağılımı Eşitsizliğinin Mikroekonomisi: Seçilmiş Ülkeler Üzerine Panel Veri Analizi, *T.C. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi*, s.31-32
- Andersson, M. P. y Palacio, A. (2015). Structural change and income inequality – Agricultural development and inter-sectoral dualism in the developing world, 1960-2010. *oasis*, 23, 99-122, p.102-103
- Angle, J., Nielsen, F., & Scalas, E. (2009). The kuznets curve and the inequality process. In *Econophysics and economics of games, social choices and quantitative techniques* (pp. 125-138). *Springer*, Milano, p.2
- Aradhyula, S. V., Rahman, T., & Seenivasan, K. (2007). Impact of international trade on income and income inequality (No. 381-2016-22241) s.2-3
- Aslandoğan, A. (2005). Türkiye’de 1980 Sonrası Enflasyonun Nedenleri. *Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*. P.4-5
- Ataç, B., Önder, İ., Turhan, S., ve Ataç, E. (2004). Maliye Politikası. *TC. Anadolu Üniversitesi Yayını*, no.1580, ISBN: 975-06-0302-8, s.16-17
- Atkinson, A. B. (1970). On the measurement of inequality. *Journal of economic theory*, 2(3), 244-263, p.244
- Atmanand, M. (2009). Managerial economics, Institute of Management Technology (Ghāziabād, India), *Excel Books*, e-book, ISBN: 8174460772, 9788174460776, p.674

- Ayyildiz, F. V. (2017). Gelir Adaletsizliğinin Sebeplerinin Araştırılması: Ampirik Analizi. *Karadeniz-Blacksea-Черное море*, (34), 131-141, s.134
- Baxi, N. (2020). Hyper Inflation, *Ridero Smart Publishing System*, ISBN: 978-5-4498-2844-6, e-book, p.4
- Bellù, L. G., & Liberati, P. (2006). Inequality analysis: The gini index. *FAO, EASYPol Module*, 40, 6-9, p.2-3
- Bellù, L.G. & Liberati, P. (2006). Policy Impacts on Inequality, Simple Inequality Measures, *EASYPol Module 080*, Analytical Tools, December, p.3-8
- Bellù, L.G. & Liberati, P. (2006). Policy Impacts on Inequality, Welfare based Measures of Inequality, The Atkinson Index. *EASYPol Module*, 050, Analytical Tools, December, p.4-6
- Bilgili, Y. (2018). Karşılaştırmalı İktisat Okulları, Makro İktisadın Teorik Esasları. *4T Yayınları*, 15. Baskı, ISBN: 978-605-9139-91-5 s.165
- Billi, R. M., & Kahn, G. A. (2008). What is the optimal inflation rate?. *Federal Reserve Bank of Kansas City Economic Review*, 93(2), 5-28. p.5
- Bocutoğlu, E. (2016). Makro İktisat Teoriler ve Politikalar. *Ekin Yayınları*, 13. Baskı, ISBN: 978-605-327-424-7, s.323-326
- Bratoeva-Manoleva, S. (2017). Macroeconomic Determinants of Income Inequality in Bulgaria (No. bep-2017-07). *St Kliment Ohridski University of Sofia*, Faculty of Economics and Business Administration/Center for Economic Theories and Policies. p.1
- Brycz, M. (2012). Keynesian and Monetary Approach to the Liquidity Trap—looking for cointegration evidence from 2008—Crisis in the United States. *Journal of International Studies*, 5(2), 18-29. p.19
- Bükey, A.M. (2020). Türkiye’de Ekonomik Krizler ve Gelir Dağılımı:1994,2001 ve 2008 Krizleri Tecrübesi. *İksad Yayınevi*, ISBN:978-625-794-03-1, e-book, Mayıs, Ankara, s.52-55
- Chisti, K. A., Ali, K., & Sangmi, M. U. D. (2015). Impact of Inflation on Per Capita Income in Emerging Economies: Evidence from BRICS Nations. *Journal of Empirical Studies*, 2(2), 34-39. p.34
- Clementi, F., & Gallegati, M. (2005). Pareto’s law of income distribution: Evidence for Germany, the United Kingdom, and the United States. In *Econophysics of wealth distributions* (pp. 3-14). *Springer*, Milano, p.2
- Cobham, A., Schlögl, L., & Sumner, A. (2016). Inequality and the tails: the Palma proposition and ratio. *Global Policy*, 7(1), 25-36, p.4
- Conceição, P., & Ferreira, P. (2000). The young person's guide to the Theil index: Suggesting intuitive interpretations and exploring analytical applications. *UTIP Working Paper*, Number 14, February 29, p.2-52

- Costa, R. N., & Pérez-Duarte, S. (2019). Not all inequality measures were created equal-The measurement of wealth inequality, its decompositions, and an application to European household wealth. *ECB Statistics Paper Series*, No. 31, December, European Central Bank, p.16
- Cowell, F. A. (2003). Theil, inequality and the structure of income distribution. *LSE STICERD Research Paper*, (67), p.1-3
- Cowell, F. A. (2015). Income distribution and inequality. *In The Elgar Companion to Social Economics*, Second Edition. Edward Elgar Publishing. p.1
- Çalışkan, Ş. (2010). Türkiye’de gelir eşitsizliği ve yoksulluk. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (59), 89-132, s.96
- Çapar, U. (2018). Türkiye’de Bölgelerarası Gelir Dağılımı Yakınsaması: Mekansal Ekonometrik Analiz. *Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İktisat Anabilim Dalı, İktisat Bilim Dalı*, s.10-11
- Dabla-Norris, M. E., Kochhar, M. K., Suphaphiphat, M. N., Ricka, M. F., & Tsounta, E. (2015). Causes and consequences of income inequality: A global perspective. *International Monetary Fund*, p.4
- Darvas, Z. (2020). The Economic growth and income distribution implications of public spending and tax decisions. *Bruegel Working Paper*, October 2020, s.2
- Demir, D. (2018). Küreselleşme, Doğrudan Yabancı Yatırımlar Ve Gelir Dağılımı Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz, *T.C. Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Doktora Programı, İktisat Politikası Bilim Dalı*, s.26-27
- Destek, M.A. (2018). Neoliberal Politikalar Işığında Gelir Dağılımı Adaleti Ve Finansal Krizler: Seçilmiş Ülkeler Üzerine Bir İnceleme. *T.C. Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi*, s.12-13
- Deyshappriya, N. P. R. (2017) Impact of macroeconomic factors on income inequality and income distribution in Asian countries, *ADB Working Paper*, No. 696, Asian Development Bank Institute (ADB), Tokyo, p.12
- Dinler, Z. (2014) İktisada Giriş. *Ekin Yayınevi*, ISBN:978-605-327-055-3, 20. Baskı, Ekim 2014, s.458
- Doğan, C., & Tek, M. (2007). Türkiye’de gelir dağılımının toplanma oranı yöntemiyle analizi. *AİBÜ-İİBF Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, s.97-78
- Durmuş, A. (2019). High Inflation Risk and Growth Rate. *International Journal of Social Science Research*, 8 (1), 20-28, ISSN: 2146-8257, p.20
- Dünhaupt, P. (2013). Determinants of functional income distribution: theory and empirical evidence (No. 18). *Global Labour University Working Paper*, p.7

- Dwivedi, D.N. (2007). *Macroeconomics, Theory and Policy*. Tata McGraw-Hill Publishing Company Limited, Fifth Reprint, e-book, ISBN: 0-07-058841-4, p. 414-415
- Emek, Ö. F. (2020). Enflasyonun Gelir Eşitsizliği Üzerindeki Etkisinin Panel Veri Analizi ile İncelenmesi. *TC. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Doktora Tezi*, s.120
- Enflasyon ve Fiyat İstikrarı (2013). *Enflasyon Ve Fiyat İstikrarı. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası*, ISBN (elektronik): 978-605-4911-02-8, s.4
- Eroğlu, N., Aydın, H.İ., ve Kesbiç, C.Y. (2016). Para-Banka, Finans. *Orion Kitabevi*, 1. Baskı, ISBN: 605-514-596-5, s.99
- Fajgelbaum, P., Grossman, G. M., & Helpman, E. (2011). Income distribution, product quality, and international trade. *Journal of political Economy*, 119(4), 721-765, s.721
- Farris, F. A. (2010). The Gini index and measures of inequality. *The American Mathematical Monthly*, 117(10), 851-864, p.851-852
- Friedman, M. (1989). Quantity theory of money. In Money (pp. 1-40). *Palgrave Macmillan*, London. In *The New Palgrave: A Dictionary of Economics*, edited by John Eatwell, Murray Milgate, and Peter Newman, vol. 4, pp. 3-20. New York: Stockton Press; and London: Macmillan, 1987. p.7
- Friedman, M. (1953). The methodology of positive economics. In *Essays In Positive Economics*, *The University of Chicago Press*, 1966, p.42
- Friedman, M. (2012). Unemployment versus inflation? An evaluation of the Phillips curve. *Issues in Monetary Policy: The Relationship between Money and the Financial Markets*, 159-170. *Edited by Kent Matthews and Philip Booth*, Copyright © 2006, John Wiley & Sons Ltd, p.162 (first published by the IEA as Occasional Paper 44 in 1975. Reproduced with permission of the IEA.)
- Friedman, M. (1968). The Role of Monetary Policy, *The American Economic Review*, Vol. 58, No. 1, March, pp. 1-17, p.14
- Frisch, H. (1983). *Theories of Inflation*. Cambridge University Press, Cambridge Surveys of Economic Literature, e-book, ISBN: 0-521-29512-2, p.153-154
- Galli, R. ve Hoeven, R. (2001). Is inflation bad for income inequality: The importance of the initial rate of inflation. *Employment Paper*, 2001/29, p.15
- Geerolf, F. (2017). A Theory of Pareto Distributions. *UCLA*, September, p.2
- Georgiou, M. N. (2010). Income Distribution and Inflation: An Empirical Analysis for Western Europe (1995-2006). January 26, Available at SSRN 1542696. p.1
- Giovannoni, O. (2010). Functional distribution of income, inequality and the incidence of poverty: stylized facts and the role of macroeconomic policy. *University of Texas Inequality Project Working Paper*, 58, p.3

- Goda, T. (2017). A comparative review of the role of income inequality in economic crisis theories and its contribution to the financial crisis of 2007-2009. *Revista Finanzas y Política Económica*, 9(1), 151-174. p.158-159
- Güder, F. (2019). Makroekonomik Faktörlerin Gelir Dağılımı Üzerine Etkisi: Panel Veri Analizi. *T.C. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Doktora Tezi, s.21-22
- Gülmez, A., & Altıntaş, N. (2015). Türkiye'de Ticari Açıklık Ve Enflasyonun Gelir Dağılımına Etkisi: Ekonometrik Bir Analiz. *Kafkas University. Faculty of Economics and Administrative Sciences. Journal*, 6(9), 31-44, p.31
- Gürler, A.Z., Onurlubaş, E., ve Şimşek, E. (2013). Makroekonomi. *Nobel Yayınları*, 1. Baskı, ISBN: 978-605-133-600-8, s. 130
- Haçikoğlu, M. (2011). Bölgesel Ve Küresel Gelir Eşitsizliği Analizi. *T.C. Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana Bilim Dalı, İktisat Yüksek Lisans Programı, Yüksek Lisans Tezi*, s.38-39
- Herr, H. (2018). Karl Marx's thoughts on functional income distribution-a critical analysis (No. 101/2018). *Working Paper*, p.20-21
- Heshmati, A. (2004). Regional income inequality in selected large countries. *Seoul National University and IZA Bonn*, Discussion Paper No. 1307, September, p.2
- İnam, B. (2019). Sosyal Harcamaların Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkisi: Türkiye Örneği. *T.C. Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı, Maliye Teorisi Bilim Dalı*, s.28
- İsagiller, A. (2007). Income Distribution and Economic Growth. *Sosyal Bilimler Dergisi*, (1), 83-94. s.85
- Jones, W.I. (1966). Development Digest. *National Planning Association*, Volume IV, Number 1, April, p.8-9
- Kabaş, T. (2010). Gelişmekte Olan Ülkelerde Yoksulluğun Nedenleri ve Yoksullukla Mücadele Yolları. *Nobel Kitabevi*, ISBN:978-605-397-084-2, s.16
- Kalaycı, S., & Öztürk, A. (2018). Türkiye'de Eğitim, İşsizlik Ve Enflasyona Dayalı Gelir Dağılımı Adaletsizliği. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 12/31,151-168, p.165-166
- Keynes, J.M. (1936). The General Theory of Employment, *Interest, and Money*. International Relations and Security Network, Primary Resources, ETH Zurich, February 1936, p.146-150
- Keynes, J. M. (2018). The general theory of employment, interest, and money. *Springer*, Palgrave Macmillan, ISBN: 978-3-319-70344-2 (e-book), 2018, p.147-150

- Khabo, V. S. (2006). An evaluation of the impact of monetary policy on a small and open economy: the case of the Republic of South Africa, 1960-1997. *Faculty Of Economics And Management Sciences*, Doctoral dissertation, University of Pretoria, September 2002, p.24-25
- Khattak, D., Muhammad, A., & Iqbal, K. (2014). Determining the relationship between income inequality, economic growth & inflation. *Journal of Social Economics*, 1(3), 104-114. p.104
- Kitov, I. O. (2009). Mechanical model of personal income distribution. *arXiv preprint arXiv:0903.0203*, e-book, p.13-14
- Koç, B. (2018). Gelir Dağılımı Eşitsizliği Ölçütleri, *Bingöl Üniversitesi*, Akademik Ders Notları, s.17-18
- Krugman, P. R., Dominquez, K. M., & Rogoff, K. (1998). It's baaack: Japan's slump and the return of the liquidity trap. *Brookings Papers on Economic Activity*, 1998(2), 137-205.p.144-145
- Kuştepli, Y. R., & Halaç, U. (2004). Türkiye'de genel gelir dağılımının analizi ve iyileştirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*, userweb, s.8
- Kuznets, S. (1955). Economic growth and income inequality. *The American economic review*, 45(1), 1-28, p.12
- Labonte, M. (2011). Inflation: causes, costs, and current status. *Congressional Research Service*, Library of Congress. July 26, p.1
- Law, C. H., & Soon, S. V. (2020). The impact of inflation on income inequality: the role of institutional quality. *Applied Economics Letters*, 1-4. p.1
- Leonard, T. C. (2003). " A certain rude honesty": John Bates Clark as a pioneering neoclassical economist. *History of Political Economy*, 35(3), 521-558, p.523
- Li, H., & Zou, H. F. (2002). Inflation, growth, and income distribution: A cross-country study. *Annals of Economics and Finance*, 3(1), 85-101., p.100
- Liping, H. (2017). Hyperinflation: A world history. *Routledge*. e-book, ISBN: 9780203712061, p.1-2
- Lorenz, M. O. (1905). Methods of measuring the concentration of wealth. *Publications of the American statistical association*, 9(70), 209-219, p.209-210
- Malthus, T. (1798). An Essay on the Principle of Population, as it Affects the Future Improvement of Society with Remarks on the Speculations of Mr. Godwin, M. Condorcet, and Other Writers, 1998, *Electronic Scholarly Publishing Project*, London, Printed for J. Johnson, in St. Paul's Church-Yard, p.115
- Marshall, A. (1886). Royal Commission on the Depression of Trade and Industry. *Royal Economic Society*, Macmillan and Co. Limited St. Martin's Street, London, 1926, p.267-269

- Mieczkowski, Y. (2005). Gerald Ford and the Challenges of the 1970s. *University Press of Kentucky*. e-book, p.(yok)
- Mill, J.S. (1885). Principles Of Political Economy, *Abridged*, with Critical, Bibliographical and Explanatory Notes, and a Sketch of the History of Political Economy, By J. Laurence Laughlin, Ph. D. Assistant Professor of Political Economy in Harvard University A Text-Book For Colleges. New York: D. Appleton And Company, Ebook, 30107, The Project Gutenberg, p.62-84
- Monnin, P. (2014). Inflation and income inequality in developed economies. *CEP Working Paper Series*, 2014/1, p.18
- Muarer, M. R., & Yesin, P. A. (2004). Income inequality and inflation. *Working paper for the conference in Luca*, April, p.1
- Muhibbullah, M., & Das, M. R. (2019). The Impact of Inflation on the Income Inequality of Bangladesh: A Time Series Analysis. *International Journal of Business and Technopreneurship*, Volume 9, No 2, June, [141-150], p.141
- Nadar, N.E. (2013). Money and Banking. *PHI Learning Private Limited*, ISBN:978-81-203-4795-3, e-book, p.119
- N'Yilimon, N. (2015). Income Inequality and Inflation in Developing Countries : An Empirical Investigation, *Economics Bulletin*, Volume 35, Issue 4, pages 2888-2902, p.2888
- O'Connor, D. E. (2004). The Basics of Economics. *Greenwood Publishing Group*, ISBN: 0-313-32520-0, e-book, p.253
- Okoye, L. U., Olokoyo, F. O., Ezeji, F. N., Okoh, J. I., & Evbuomwan, G. O. (2019). Determinants of behavior of inflation rate in Nigeria. *Investment Management and Financial Innovations*, 16(21), 25-36. p.26-27
- Oner, C. (2010). Back To Basics. What Is Inflation?. *IMF Asia and Pasific Department*, Finance & Development, March, p.44
- Orhan, O.Z. (2014). Başlıca Enflasyon Teorileri ve Türkiye’de Enflasyon. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Yayınları*, Sertifika No.23696, ISBN: 978-605-4827-05-3, s.84-85
- Özdemir, M.Ç. ve İslamoğlu, E. (2017). Gelir Dağılımı ve Yoksulluk Kavram-Teori-Uygulama. *Seçkin Yayınları*, 2. Baskı, ISBN:978-975-02-4335-6, No.48, e-book, Haziran, s.102
- Özdemir, O. (2019). Financialization and the labor share of income. *Review of Economic Perspectives – Národohospodářský obzor*, Volume 19, Issue 4, 265-306, p.265
- Öztürk, N. (2010). Klasik ve Neoklasik İktisatta Gelir Bölüşümü. *Çalışma ve Toplum*, 1(24), 59-90. s.69-77

- Palma, J. G. (2011). Homogeneous middles vs. heterogeneous tails, and the end of the 'inverted-U': It's all about the share of the rich. *Development and Change*, 42(1), 87-153, p.2-3
- Parasız, M. İ. (1991). Makro ekonomi. *Fatih Burak Koputan Yayınları*, e-book, s.10
- Paya, M.M. (2013). Küresel Ortamda İktisat Politikaları. *Türkmen Kitabevi*, ISBN:978-605-4749-00-3, Yayın No:424, s.129
- Pehlivan, M. S. (2009). Gelir dağılımı eşitsizliğine devletin müdahale araçları: Sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik fonu örneği. *Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü*. s. 19-23
- Phillips, A. W. (1958). The relation between unemployment and the Rate of change of money wage rates in the United Kingdom, 1861–1957 1. *Economica*, 25(100), 283-299. p.283-284
- Reddy, R.J. (2004). Advanced Monetary Theory and Policy. *APH Publishing Corporation*, ISBN: 81-7648-612-4, p.102
- Ricardo, D. (1821) On the Principles of Political Economy and Taxation. *Batoche Books Kitchener*, 2001, third edition, p.85-100
- Saunders, P. ve Gilliard, J. (2000). A Framework For Teaching Basic Economic Concepts with Scope and Sequence Guidelines K-12. *National Council on Economic Education*, Fourth Printing, e-book, ISBN: 1-56183-487-4, p.33
- Seguino, S., Sumner, A., van der Hoeven, R., Sen, B., & Ahmed, M. (2013). Humanity divided: Confronting inequality in developing countries. *UNDP*, p.70
- Siami-Namini, S., & Hudson, D. (2019). Inflation and income inequality in developed and developing countries. *Journal of Economic Studies*, Vol. 46 No. 3, 611-632, p.611
- Stewart, F. (2000). Income Distribution And Development. *UNCTAD X*, High-level Round Table on Trade and Development: Directions for the Twenty-first Century, Bangkok, 12 February, United Nations Conference On Trade And Development, TD(X)/RT.1/1, p.1
- Şahinoğlu, T., Özden, K., Başar, S., & Aksu, H. (2010). Türkiye'de Enflasyonun Oluşumu: ARDL Yaklaşımı. *Sosyoekonomi*, 11(1). s.31
- Şerbetçi, G. (2015). Türkiye'de Uygulanan Finansal Politikaların Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkisi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(1), 93-116, s.97
- Tahsin, E. (2019). An Investigation of the Palma Ratio for Turkey Both on National and Regional Level. *Sosyoekonomi*, Vol. 27(41), 151-182, p.154
- Thalassinou, E., Ugurlu, E., & Muratoglu, Y. (2012). Income Inequality and Inflation in the EU. *European Research Studies*, 15(1), 127-140. p.127

- Tirado, D. A., Díez-Minguela, A., & Martínez-Galarraga, J. (2015). A closer look at the long-term patterns of regional income inequality in Spain: the poor stay poor (and stay together). *Valencia, España: Instituto Valenciano de Investigaciones Económicas, Working paper, Serie EC, WP-EC, 5, 32, p.2*
- Totonchi, J. (2011). Macroeconomic theories of inflation. *In International Conference on Economics and Finance Research* (págs. 459-462). Singapore: IACSIT Press.p.459
- Ulusoy, A., Karakurt, B., & Akbulut, E. (2016). Eğitim Harcamalarının Gelir Dağılımına Etkisi: Türkiye’de Yükseköğretimin Gelir Eşitsizliğini Giderici İşlevi. *Maliye Araştırmaları Dergisi*, 1(2), s.47-48
- Ulutürk, S., & Ersezer, D. (2011). Gelir, Gelir Dağılımı Yaklaşımları Ve Devletin Rolü. *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, (47), 87-105, s.95-96
- Ünsal, E.M. (2017). Makro İktisat. *Murat Yayınları*, Genişletilmiş 11. Baskı, Ocak, ISBN: 978-9944-66-816-3, s. 129-130
- Villar, A. (2015). Crisis, households’ expenditure and family structure: The Palma ratio of the Spanish economy (2007-2014). *Documento de Trabajo*, (15/22), p.10-12
- Wan, G., Wang, C. and Zhang, X. (2016). Structural Change and Income Distribution Accounting for Regional Inequality in the People’s Republic of China and Its Changes during 1952–2012. *ADB Working Paper*, No.608, October, Tokyo, Asian Development Bank Institute, p.2-3
- World Development Indicators Database, 2021, *Dünya Bankası*, Veriler, www.databank.worldbank.org, Erişim Tarihi: 10.05.2021
- Yavuz, V. (2018). Enflasyon ve Refah Arasındaki İlişki: Türkiye Üzerine Bir Uygulama (1987-2017). *İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Doktora Tezi*, İstanbul, s.37
- Yerdelen Tatoğlu, F. (2018). İleri Panel Veri Analizi, Stata Uygulamalı. *Beta Yayınları*, 4. Baskı, Yayın no.4025, ISBN:978-605-242-594-7, s.295
- Yerdelen Tatoğlu, F. (2018). Panel Veri Ekonometrisi, Stata Uygulamalı. *Beta Yayınları*, 4. Baskı, Yayın no.3802, ISBN:978-605-242-281-6, s.168
- Yerdelen Tatoğlu, F. (2018). Panel Zaman Serileri Analizi, Stata Uygulamalı. *Beta Yayınları*, 2. Baskı, Yayın no.3617, ISBN:978-605-242-028-7, s.318
- Yue, H. Y. (2011). Income inequality, economic growth and inflation: a study on Korea. *International Journal of Economics and Research*, 2(5), 14-21, p.14
- Yumuşak, İ. G., & Bilen, M. (2000). Gelir dağılımı-Beşeri sermaye ilişkisi ve Türkiye üzerine bir değerlendirme. *KÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 77-96, s.79

Yücel, D. (2011). Gelir Dağılımı Teorileri ve Politikaları: Türkiye’de Gelir Dağılımı ve Yoksulluk Sorunu, *İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı*, Doktora Tezi, s.24-42

